

לקוטי תורה • בשלח • מאמר 1

ראו כי ה' נתן לכם השבת וגו'

ראו, כי ה' נתן לכם את השבת

מצוות ימי החול ממשיכות את תענוגו העצמי של ה', את "מקור החיים" הנסתר, ב"דרכי נועם", אך במשך השבוע הוא נשאר בהעלם, ורק בשבת הוא מתגלה. לכן מברכים על מצוות ימי החול בלשון עבר, "אשר קידשנו", ובשבת מתפללים "קדשנו במצוותיך", ומקבלים שבת לפי מידת העבודה של השבוע.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/beshalach/1

הנקודה

מצוות ימי החול ממשיכות את תענוגו העצמי של ה', את "מקור החיים" הנסתר, ב"דרכי נועם", אך במשך השבוע הוא נשאר בהעלם, ורק בשבת הוא מתגלה. לכן מברכים על מצוות ימי החול בלשון עבר, "אשר קידשנו", ובשבת מתפללים "קדשנו במצוותיך", ומקבלים שבת לפי מידת העבודה של השבוע.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח בפסוק העוסק במן ובשתי דרשות חז"ל: כל ענייני השבת כפולים, ושבת שקולה כנגד כל המצוות. השאלה היא מדוע בשבת מבקשים "קדשנו במצוותיך", בעוד שבכל ברכה על מצווה אומרים "אשר קידשנו" בלשון עבר. התשובה מתחילה בביאור "דרך הוי"ו". העולם הבא נברא באות יו"ד – צמצום המרכז את תענוגו האינסופי של ה', את "מקור החיים" ש"עמך", באופן שהנשמות יכולות להשיג; העולם הזה נברא באות ה"א, המורה על התפשטות. התענוג הוא פנימיות הרצון של ה', וכל מצווה ממשיכה תענוג מסוים משלה, ולכן המצוות נקראות "דרכי נועם". במשך השבוע המשכה זו נשארת בהעלם; בשבת היא מתגלה. כך מתבארים הן שני נוסחי הברכה והן העובדה ששבת שקולה כנגד כל המצוות. לכן השבת ניתנת "לכם", לפי מידת העבודה שלכם במשך השבוע. התפילה, שהיא סולם המחבר עליונים ותחתונים, מעלה את מעשי השבוע וממשיכה אור חדש לגמרי לאחר שהתורה והמצוות בנו את הכלים; בימי החול האור הזה נשאר בתוך אצילות, ובשבת הוא מתגלה למטה.

מבנה

1	השאלה
המדרש על "ראוי" אומר שכל ענייני השבת כפולים, ושבת שקולה כנגד כל המצוות. מדוע בשבת אומרים "קדשנו במצוותיך" בלשון בקשה, ואילו בשאר הברכות אומרים "אשר קידשנו"? התשובה מתחילה בביאור הטעם שהתורה והמצוות נקראות "דרך הוי"ו".
2	ביו"ד נברא העולם הבא
עשר האמירות מגיעות לעולמות רק באמצעות צמצום. העולם הבא הוא התענוג של הנשמות בהשגת אלקות, והוא אפשרי רק באמצעות צמצום גדול של "מקור החיים" ש"עמך": היו"ד, נקודה המרכזת את האור בלי להסתירו, בדומה ללימוד בקיצור, לתורה שבכתב או לזרע האב. האות ה"א, המורה על התפשטות, יוצרת את העולם הגלוי, הנקרא "העולם הזה".
3	המשכה באמצעות התורה והמצוות
גם היו"ד וגם ה"א מתגלות רק באמצעות אתערותא דלתתא – התורה והמצוות, ששורשן בתענוגו העצמי של ה'. הנשמה, "נר הוי"ו", מאירה את שם הוי"; המצוות הן "דרכי נועם" – ככלל, חסד, תורה ועבודה, ובפרט, כל מצווה בפני עצמה.
4	מקור התענוגים
עמך" הוא שם ה', אור אין סוף, שמתבטל בתוכו. תענוגו אינו נובע משום דבר שמחוץ לו, והוא למעלה מחכמה; כל תענוגי העולם הזה, ואף תענוגי גן עדן התחתון וגן עדן העליון, אינם אלא האורות ממנו.
5	רצון ותענוג
הרצון שבמצוות הוא ה"אחוריים", והוא אחד ושווה בכולן; התענוג שבתוכן הוא ה"פנים", והוא מיוחד לכל מצווה, כשם שלכל חוש יש תענוג משלו. לכן המצוות הן דרכים פרטיות הממשיכות את התענוג מן ההעלם אל הגלוי, וצדקה, הכוללת את כולן, נכללת בשם "דרך הוי"ו".

"ששת ימים תעבוד" מתייחס לעבודת השבוע, על חרישתה וזריעתה; המצוות מעוררות את התענוג העליון, אך משאירות אותו בהעלם, והשבת מגלה אותו. לכן בימי החול אומרים "אשר קידשנו", ובשבת "קדשנו במצוותיך", ושבת שקולה כנגד כל המצוות.

התפילה היא סולם ארבעת העולמות, המחבר עליונים ותחתונים: היא מעלה את מעשי המצוות וממשיכה את התענוג למטה, ויוצרת כתרים מן הניצוצות שהתבררו. שתי השבתות, "שמור" ו"זכור", ושתי ההעברות בים הן העלייה והירידה של התפילה.

השבת מגלה רק את מה שהוכן במשך השבוע, כמו המנה הכפולה של המן: "ראו כי ה' נותן לכם" את השבת, לפי מידת עבודתכם, ולכן היא בידכם להוסיף עליה או לגרוע ממנה.

התורה והמצוות בונות את רמ"ח "איברי המלך"; התפילה, בדומה לכוח ההולדה, ממשיכה מוחין חדשים לגמרי מלמעלה מסדר ההשתלשלות הרגיל, כמאמר "אוגוסטוס יושב". במשך השבוע האור הזה נשאר בתוך אצילות; בשבת אור אבא יורד ומתגלה למטה.

מו ש ג י ם

מקור החיים מקור חיים

אור אין סוף, שם ה', ש"עמך" ומתבטל בתוכו לגמרי; הוא מקור כל החיים והתענוג, ואילו עצמותו יתברך למעלה מכך שייקרא מקור.

התענוג העליון עונג העליון

תענוגו העצמי של ה', שאינו נובע משום דבר שמחוץ לו והוא פשוט בתכלית; הוא פנימיות הרצון שלו ושורש המצוות.

הי"ד והה"א יו"ד וה"א

הי"ד היא צמצום המרכז את האור בלי להסתירו, מקור העולם הבא, העולם הנסתר; הה"א היא התפשטות היוצרת את העולם הגלוי.

אחוריים ופנים אחוריים ופנים

הרצון שבמצוות הוא ה"אחוריים", בלתי מחולק ושווה בכולן; התענוג שבתוכן הוא ה"פנים", והוא מיוחד לכל מצווה.

דרכי נועם דרכי נועם

המצוות הן דרכים שבהן נועם הוי", תענוגו של ה', נמשך מן ההעלם אל הגלוי.

תפילה כסולם סולם

התפילה מחברת עליונים ותחתונים: היא מעלה את מעשי המצוות כ"מיין נוקבין" וממשיכה אור חדש מלמעלה, ויוצרת כתרים למלך.

יום חול ושבת חול ושבת

במשך השבוע המצוות ממשיכות את האור למטה בעודו בהעלם; בשבת הוא מתגלה למטה, ולכן השבת נקראת "עונג".

מוחין חדשים מוחין חדשים

אור חדש לגמרי, הנמשך באמצעות התפילה מלמעלה מסדר ההשתלשלות הרגיל, בדומה לכוח ההולדה; לשם כך דרושים הכלים שנבנו באמצעות התורה והמצוות.

קטע 1 • 11-2

השאלה

1 ראו כי^{1,2} ה' נתן לכם השבת וגו'. במדרש תלים³ (סי' צ"ב) מהו ראו א"ר יצחק כל עיסקא דשבתא כפול. עומר כפול.⁴ שני עומר לאחד.

"ראו, כי ה' נתן לכם את השבת וגו'". במדרש תהילים (סעיף 92): מה פירוש "ראו"? אמר רבי יצחק: כל ענייני השבת כפולים. העומר כפול: "שני עומרים לכל אחד".

המאמר פותח בדברי משה על המן: ביום השישי נתן ה' לישראל מנה כפולה, כדי שיוכלו לנוח בשבת. המדרש על תהילים, פרק צ"ב, "מזמור שיר ליום השבת", מסביר את המילה "ראו" באמצעות דברי רבי יצחק, שכל מה שקשור לשבת כפול; הדבר מתחיל במן: ביום השישי ליקט כל אחד שני עומרים, המידה היומית, במקום עומר אחד.

קרבנו כפול. וביום השבת⁵ שני כבשים כו'. אזהרותיה כפולות זכור ושמור כו'. וברכות בשלח ס"פ כ"ה ששקולה שבת כנגד כל המצוות^{6,7} כו' ע"ש.⁸

קורבן השבת כפול: "וביום השבת שני כבשים וגו'". הציוויים עליה כפולים: "זכור" ו"שמור" וגו'. ובמדרש רבה על שלח, בסוף סעיף כ"ה, נאמר שהשבת שקולה כנגד כל המצוות וגו'; עיינו שם.

רבי יצחק ממשיך ומונה: קורבן השבת כולל שני כבשים, והשבת נצטווית בשני נוסחים — "זכור" בעשרת הדיברות שבספר שמות ו"שמור" בעשרת הדיברות שבספר דברים. מדרש רבה מוסיף שהשבת שקולה כנגד כל המצוות; המאמר יבאר את שתי האמירות — את הכפילות (פסקה 37) ואת משקלה של השבת ביחס לכל המצוות (פסקה 33).

2 וכ"ה בירושלמי ספ"ג דנדרים. הנה יש להבין למה אומרים בשבת קדשנו במצותיך⁹ דרך בקשה לעתיד כו'

וכך נאמר גם בירושלמי, בסוף הפרק השלישי של נדרים. כעת יש להבין מדוע בשבת אנו אומרים "קדשנו במצוותיך" בלשון בקשה על העתיד וכו',

גם בתלמוד הירושלמי, בסוף הפרק השלישי של נדרים, נאמר ששבת שקולה כנגד כל המצוות. מכאן עולה השאלה העומדת ביסוד המאמר: בתפילת העמידה של שבת (ויום טוב) אנו אומרים "קדשנו במצוותיך" ומבקשים דבר שעדיין עתיד לבוא.

ובכל ברכות שבחול וגם בכל ברכות המצות אנו אומרים אשר קדשנו במצותיו שכבר קדשנו לעבר כו'. ואילו בכל ברכות ימי החול, וכן בכל ברכות המצוות, אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו" — כלומר, שכבר קידש אותנו בעבר וכו'.

בברכות הנאמרות בימי החול, ובכל ברכה על מצווה, אנו אומרים במקום זאת "אשר קדשנו במצותיו", בלשון עבר, כדבר שכבר נעשה. מדוע דווקא בשבת הניסוח הוא לשון בקשה? התשובה תבוא בפסקה 33.

אך העניין יובן ע"פ הקדמה להבין הטעם שנקרא התורה ומצות בשם דרך הי' כמ"ש דרכיה דרכי נועם¹⁰ כו'.¹¹

אולם העניין יובן בהקדמה שתבאר מדוע התורה והמצוות נקראות בשם "דרך הוי", ככתוב: "דרכיה דרכי נועם" וכו'.

לפני שהוא משיב, אדמו"ר הזקן מציע הקדמה: מדוע התורה ומצוותיה נקראות "דרך הוי", כפי שנאמר במשלי על התורה: "דרכיה דרכי נועם". יתברר ש"דרך" היא נתיב שבו תענוגו הנסתר של הי' נמשך אל הגילוי.

קטע 2 • 31-10

ביו"ד נברא העולם הבא

3 וכן ושמרו דרך¹² הוי' כו'. דהנה כתיב כי ביי"ה הי' צור¹³ עולמים ביו"ד נברא העוה"ב¹⁴ כידוע.

וכך גם: "וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ הַיְיָ וְגו'". שהרי נאמר: "כִּי בְּיָהּ הוֹי צוֹר עוֹלָמִים" — העולם הבא נברא באות יו"ד, כידוע.

בבראשית י"ח, י"ט נאמר שצאצאיו של אברהם "ישמרו את דרך הוי" — פסוק נוסף המכנה את המצוות "דרך". כדי לבאר את ה"דרך" הזאת, המאמר פונה לישעיהו כ"ו, ד, שהגמרא (מנחות כט, ב) דורשת ממנו שהי' יצר שני עולמות באמצעות שתי האותיות יו"ד וה"א: העולם הבא נברא באות יו"ד והעולם הזה באות ה"א.

ויש להבין איך יתכן שום ציור אות למעלה כמו ציור אות יו"ד שבו נברא כו'. שהרי אין שם גשם צורה ח"ו. אך הנה ידוע דביו"ד מאמרות נברא העולם^{15,16} כו'.^{17,18,19}

ויש להבין כיצד ייתכן שתהיה למעלה צורת אות כלשהי, כגון צורת האות יו"ד שבה נברא [העולם הבא] וגו', שהרי אין שם גוף או צורה, חס ושלום. אך ידוע שהעולם נברא בעשרה מאמרות, וכו'.

הקושי הוא שלאות יש צורה, אך למעלה אין גוף ואין צורה כלל; אם כן, מה פירוש הדבר שהעולם הבא נברא בצורת האות יו"ד? התשובה פותחת בדברי המשנה: "בעשרה מאמרות נברא העולם". המאמר כותב את המספר עשר באות יו"ד, שערכה המספרי עשר.

4 ושרשם הוא יו"ד דברות בחכמה וכתבונה ובדעת^{20,21} כו' כמ"ש במ"א. וגם זאת להאיר רק ע"י צמצומים רבים

שורשם הוא עשרת הדיברות: "בחכמה וכתבונה ובדעת וגו'", כפי שמבואר במקום אחר. וגם גילוי זה מאיר רק באמצעות צמצומים רבים,

לעשרה מאמרות יש שורש — עשרת הדיברות: עשרת הדברים שבאמצעותם, לפי הגמרא (חגיגה יב ע"א), נברא העולם, "בחכמה, כתבונה ובדעת", בכוח, בתוכחה ובגבורה, בצדקה ובמשפט, בחסד וברחמים. גם גילויים אלה מאירים רק באמצעות צמצומים רבים.

כי באמת הוא ית' למעלה מעלה מן החכמה והתבונה כו' כמאמר לאו דאית לך צדק ידיעא כו'. ולא מכל אינון מדות ²² כלל. ²³

שכן באמת הוא ית' נעלה נעלה מן החכמה והתבונה וגוי, כמאמר: "לאו דאית לך צדק ידיעא וגוי", "ולאו מכל אינון מדות כלל".

הסיבה לכך היא שהקב"ה עצמו נעלה נעלה מן החכמה והתבונה. בתפילתו של אליהו, המובאת בהקדמה לתיקוני הזוהר, נאמר שאין לו מידת צדק "ידועה", והוא אינו אף אחת מן המידות הללו כלל.

כי אין ערך כלל לשום נאצל או נברא לגבי עצמותו ית' יותר משאין ערך הגשמי לגבי הרוחני כידוע ומבואר במ"א.

שכן אין שום יחס כלל בין שום נאצל או נברא לבין עצמותו ית', יותר מכפי שאין יחס בין הגשמי לרוחני, כידוע ומבואר במקום אחר.

אין שום יחס בין נאצל — בעולם האצילות — או נברא — בעולמות שמתחתיו — לבין עצמותו; הפער גדול אף מן הפער שבין הגשמי לרוחני. לכן המידות האלויות והמאמרות הנובעים מהן יכולים להגיע אל העולמות רק באמצעות צמצום.

וזהו כי אמרתי עולם חסד יבנה ²⁴ שצ"ל נבנה העולם ביו"ד מאמרות ע"י העלאת מ"ן כו' כמ"ש במ"א בד"ה לסוסתי ברכבי.

וזהו "כי אמרתי עולם חסד יבנה": יש לבנות את העולם באמצעות עשרת המאמרות, על ידי העלאת מ"ן וכו', כפי שמבואר במקום אחר, במאמר הפותח "לסוסתי ברכבי".

כך מפרש המאמר את הפסוק בתהילים פט, ג: "כי אמרתי עולם חסד יבנה". העולם צריך להיבנות באמצעות עשרת המאמרות, והדבר תלוי בהעלאת מ"ן — "מ"ן נוקבין", ההתעוררות העולה מן התחתונים. המאמר מפנה לדיון המורחב בנושא במאמר "לסוסתי ברכבי פרעה" (לקוטי תורה, שיר השירים).

5 והנה כתיב כי עמך מקור חיים ²⁵ כו' פי' כי העוה"ב ידוע שהוא מה שהנשמות נהנין מזיו השכינה ²⁶ והנאה זו שנהנין אינו

והנה נאמר: "כי עמך מקור חיים וגוי". פירוש הדבר הוא שהעולם הבא, כידוע, הוא שהנשמות נהנות מזיו השכינה; והנאה זו שהן נהנות ממנה היא

תהילים לו, י: "כי עמך מקור חיים" הוא הפסוק המרכזי במאמר. העולם הבא הוא המצב המתואר בגמרא: הצדיקים נהנים מזיו השכינה, נוכחותו השורה של ה'.

אלא ע"פ השגה שמשיגים באלקות דוקא כנראה בחוש שכל מי שאינו משיג השכל²⁷ אינו נהנה ומתענג כלל כו'.²⁸

רק באמצעות ההשגה שבה הן משיגות אלקות דווקא, כפי שרואים בחוש: מי שאינו משיג את הרעיון אינו נהנה ומתענג ממנו כלל וכו'.

ההנאה באה רק באמצעות השגה: הנשמות מתענגות על אלקות במידה שבה הן משיגות אותה. הניסיון היומיומי מראה זאת גם הוא: אדם שאינו מבין רעיון אינו נהנה ממנו.

6 וא"כ כבר בא העונג העליון האלקי לידי תפיסא להיות יש ודבר מה בהשגת הנשמות עד שנהנין ממש כו'.

אם כן, התענוג העליון האלקי כבר הגיע למצב שאפשר לתפוס אותו, והוא נעשה יש ו"משהו" בהשגת הנשמות, עד שהן ממש מתענגות [עליון] וכו'.

מאחר שתענוגן של הנשמות תלוי בהשגה, התענוג האלקי העליון מוכרח כבר לרדת למקום שבו אפשר לתפוס אותו. הוא נעשה יש, דבר בעל ממשות מוגדרת בהבנת הנשמות, כך שהן נהנות ממנו באמת.

וזהו מ"ש להנחיל אוהבי יש²⁹ בחיי יש ממש כמ"ש במ"א. ובאמת בחיי גילוי עונג העליון הזה שירד כ"כ להיות יש ודבר כו' א"א כ"א ע"י צמצום גדול מאד מעצמות עונג העליון וכידוע.

וזהו שנאמר: "להנחיל אוהבי יש" — בחינה של יש ממש, כפי שמוסבר במקום אחר. ובאמת, גילוי התענוג העליון הזה, שירד עד שנעשה יש ודבר וכו', אינו אפשרי אלא באמצעות צמצום גדול מאוד מעצמות התענוג העליון, כידוע.

את הפסוק "להנחיל אוהבי יש" (משלי ח, כא) מפרשים כך: הנשמות יורשות יש — את התענוג האלקי שנעשה לדבר שאפשר לתפוס. ירידה כזאת, מעצמות התענוג העליון לדבר שאפשר לתפוס, אפשרית רק באמצעות צמצום גדול מאוד.

וזהו כי עמך מקור חיים^{30, 31, 32} פ"י מקור כל התענוגים ומקור כל החיים שנהנין הנשמות עמך בעצמותך.

וזהו [פירוש] "כי עמך מקור חיים": מקור כל התענוגים ומקור כל החיים שהנשמות נהנות מהם הוא "עמך", בעצמותך.

כלומר, מקור כל התענוגים ומקור כל החיים שהנשמות נהנות מהם נמצא "עמך", בתוך עצמותו של ה'. מה שמגיע לנשמות הוא רק גילוי מן המקור הזה.

(ועי' בזח"ג פ' צו דף ל"ד סע"א ובפ' אמור ק"א א', ובספר מגי'ע פ"י כי מקור חיים כחשבון אור א"ס) ואין לגילוי העונג הנמשך לנשמות ערך כלל עמך כי ע"י צמצום גדול ירד כנ"ל.

(ועיינו בזה, חלק ג, פרשת צו, דף לד, סוף עמוד א, ובפרשת אמור, דף קא עמוד א; ובספר מגלה עמוקות, שמפרש כי "מקור חיים" הוא בגימטריה אור אין סוף). ולגילוי התענוג הנמשך אל הנשמות אין שום ערך לעומת "עמך", שכן הוא ירד באמצעות צמצום גדול, כפי שנתבאר לעיל.

ההערה שבסוגריים מפנה את הקורא לזוהר בפרשת צו ובפרשת אמור, שבהן נידון הפסוק, ולספר מגלה עמוקות, המציין כי "מקור חיים" ו"אור אין סוף" הם בעלי אותה גימטריה — 414. התענוג המתגלה ומגיע לנשמות אינו דומה כלל למקורו "עמך", משום שירד באמצעות צמצום גדול.

וזהו ענין ביו"ד נברא העוה"ב פ"י ע"י צמצום גדול דאות יו"ד עד"מ כתיבת היו"ד כנקודה קטנה כנ"ל.

וזהו ענין "ביו"ד נברא העולם הבא": כלומר, באמצעות הצמצום הגדול של האות יו"ד, שכדוגמה לכך, כותבים את היו"ד כנקודה קטנה, כפי שנתבאר לעיל.

זהו פירוש האמירה "ביו"ד נברא העולם הבא". היו"ד, האות הקטנה ביותר, הנכתבת כנקודה בלבד, מבטאת את הצמצום הגדול שבאמצעותו נברא העולם הבא; צורת היו"ד למעלה מבטאת את אופן הצמצום הזה, ולא צורה גשמית.

כמ"כ אופן המשכת העונג מן ההעלם לגילוי הנ"ל³³ הוא מקור כל העולם הבא שנהנין הנשמות³⁴ בו כך גם אופן המשכת התענוג מן ההעלם אל הגילוי, כפי שנתבאר לעיל, הוא מקור העולם הבא כולו, שבו הנשמות מתענגות;

כשם שהיו"ד היא נקודה אחת, כך אופן המשכת התענוג מן ההעלם אל הגילוי, באמצעות הצמצום הזה, הוא מקור העולם הבא כולו, שהנשמות נהנות בו.

והיינו מפני שהוא כולל כל פרטי פרטיות התענוגים שמתענגים הנשמות על הי בגי'ע וזהו ביו"ד נברא כו'.

וזאת משום שהוא כולל את כל הפרטים הדקים ביותר של התענוגים שבהם הנשמות מתענגות על הי בגן עדן. וזהו [פירוש] "ביו"ד נברא וכו'".

המקור הזה דומה לנקודה משום שהוא כולל בצורה מרוכזת כל פרט ופרט מן התענוגים שהנשמות נהנות בהם מהי בגן עדן. לכן נאמר שהעולם הבא נברא ביו"ד.

7 ובמ"א נתבאר כי הנה כל המשכה הוא ע"י שם הוי' היינו יו"ד צמצום הי' התפשטות וא"י המשכה כו'

ובמקום אחר מוסבר שכל המשכה נעשית באמצעות שם הוי': כלומר, היו"ד היא צמצום, הה"א היא התפשטות והווי"ו היא המשכה, וכן הלאה.

כל המשכה של אור אלוקי מתנהלת לפי ארבע האותיות של שם הוי'. צורות האותיות מתאימות למשמעותן: היו"ד, שהיא נקודה בלבד, היא צמצום; הה"א, שיש לה רוחב ואורך, היא התפשטות; והווי"ו, שהיא קו הנמשך כלפי מטה, היא המשכה.

היו"ד הוא צמצום שכדי להיות המשכה מאור אין סוף ב"ה שהוא בחי' מקור חיים כנ"ל צ"ל ע"י צמצום תחלה כדי שיוכלו לקבל וכמ"ש בתי"א ³⁵ ס"פ לך לך בד"ה שרי אשתך כו'.

היו"ד היא צמצום: כדי שתהיה המשכה מאור אין סוף, ברוך הוא, שהוא בחינת "מקור חיים" שנזכרה לעיל, עליה לעבור תחילה דרך צמצום, כדי שיוכלו לקבל [אותה], כפי שמוסבר בתורה אור, בסוף פרשת לך לך, במאמר המתחיל "שרי אשתך" וכו'.

היו"ד באה תחילה, משום שאי אפשר לקבל את אור אין סוף, "מקור חיים", כפי שהוא, מרוב עוצמתו. תחילה יש לצמצם אותו, כדי שהמקבלים יוכלו לקבלו. המאמר מפנה למאמר בתורה אור העוסק בשמה של שרי, בסוף פרשת לך לך; בפסקה 10 מובא סיכום שלו.

8 ואין זה הצמצום העלם והסתר גמור אלא ע"ד ³⁶ לעולם ישנה אדם לתלמידו ³⁷ בדרך קצרה כו'.

וצמצום זה אינו העלם והסתר גמור, אלא הוא בדוגמת "לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה" וכו'.

הצמצום של האות יו"ד אינו מסתיר את האור לחלוטין, אלא מרכז אותו, בדומה לדברי חז"ל שעל מורה ללמד "בדרך קצרה" — לרכז תוכן שלם במילים מעטות.

וכמו בתשב"כ נרמז בקצרה כל מה שבא בתשבע"פ באורך שלכן נק' תשב"כ מוסר אביך ותשבע"פ נק' תורת אמך ^{38,39} כמו טפת האב נכלל בה כל כח רמ"ח אברי הולד בדרך קצרה כו'.

וכמו שכתורה שבכתב נרמז בקיצור כל מה שמובא באריכות בתורה שבעל פה; ולכן התורה שבכתב נקראת "מוסר אביך", והתורה שבעל פה נקראת "תורת אמך": כשם שבטיפת האב כלול כל הכוח של רמ"ח איברי הוולד, בדרך קצרה וכו'.

התורה שבכתב רומזת בקיצור לכל מה שהתורה שבעל פה מפרטת באריכות. משום כך נקראת התורה שבכתב "מוסר אביך" והתורה שבעל פה "תורת אמך" (משלי א, ח): טיפת האב מכילה בצורה מרוכזת את הכוח של כל רמ"ח איברי הוולד.

9 ולכן נמשל בחי' זו לאות יו"ד. ומזה נמשך אח"כ ה' שהוא התפשטות וכמו ההתגלות מתשב"כ כשמתגלה בתשבע"פ באורך ורוחב כו'. וכמ"ש מזה בבה"ז פ' אחרי ⁴⁰ ע"פ המאמר שם דע"ט ב' הביאו עלי כפרה ⁴¹ יעו"ש.

לכן מדמים בחינה זו לאות יו"ד. ממנה נמשכת לאחר מכן האות ה"א, שהיא התפשטות, בדומה להתגלות התורה שבכתב כשהיא מתגלה בתורה שבעל פה באורך וברוחב וכו'. וכפי שמבואר על כך בביאורי הזהר, פרשת אחרי, על המאמר שם בדף ע"ט ע"ב: "הביאו עלי כפרה"; עיינו שם.

לכן הבחינה המרוכזת הזו נמשלה לאות יו"ד, נקודה אחת. ממנה נמשכת אחר כך האות ה"א, המבטאת התפשטות, כשם שהתורה שבכתב נפרשת "באורך וברוחב" בתורה שבעל פה. המאמר מפנה לביאורי הזהר, פרשת אחרי, על דברי הזהר "הביאו עלי כפרה" (דף ע"ט ע"ב).

10 וזהו ענין ביו"ד נברא העולם הבא שבחיי עוה"ב זהו מה שכבר נמשך ונתגלה בבחי' השגה והוא בחי' הי ומקור ושרש התהוות בחי' זו הוא עיי' היו"ד.

וזהו פירוש "ביו"ד נברא העולם הבא": בחינת העולם הבא היא מה שכבר נמשך והתגלה בבחינת השגה, והיא בחינת ה"א; והמקור והשרש להתהוות בחינה זו הוא באמצעות היו"ד.

כך מתבאר האמירה "ביו"ד נברא העולם הבא". העולם הבא עצמו — התענוג שכבר נמשך והתגלה, כך שהנשמות יכולות להשיגו — הוא בחינת ה"א, כלומר גילוי; המקור והשרש שלו הוא הצמצום המרוכז שממנו הוא נמשך, בחינת יו"ד.

ועמ"ש עוד מענין ביו"ד נברא העולם הבא בד"ה שחורה אני ונאווה אש שחורה. ובהיות כי היו"ד מתחלק אח"כ לכמה פרטי פרטיות נאמר

ועיינו עוד בענין "ביו"ד נברא העולם הבא" במאמר המתחיל "שחורה אני ונאווה", בענין "אש שחורה". ומכיון שהיו"ד מתחלקת לאחר מכן לפרטים רבים ודקים, נאמר:

להרחבה בענין זה מפנה המאמר למאמרו על "שחורה אני ונאווה", ועל "אש שחורה" שבתורה. היו"ד היא נקודה אחת, אך בהמשך היא מתחלקת לפרטים רבים מספור; לכן הפסוק נקרא כמדבר על כל מה שהיו"ד והה"א יצרו — כל פרט ופרט בשני העולמות.

כי ביי"ה צור עולמים⁴² ביו"ד נוצר כל פרטי תענוגי הנשמות שבעוה"ב ובה' נוצר כל פרטי פרטיות התהוות הנבראים שלמטה כמ"ש בהבראם⁴³ בה' בראם^{44, 45}

"כי ביי"ה צור עולמים": ביו"ד נוצרו כל פרטי התענוגים של הנשמות בעולם הבא, ובה"א נוצרו כל הפרטים הדקים ביותר של התהוות הנבראים שלמטה, כפי שנאמר "בהבראם" — בה"א בראם.

ביו"ד נוצרו כל פרטי התענוגים של הנשמות בעולם הבא; בה"א נוצר כל פרט ופרט בהתהוותם של הנבראים שלמטה. חז"ל והמדרש דורשים את "בהבראם" (בראשית ב, ד) כ"בה"א בראם".

(עיי' מזה באג"ה בד"ה ויעש דוד שם ועמ"ש בת"א פ' לך לך בד"ה שרי אשתך כו' שרה שמה בטעם מה שלהיות הולדה⁴⁶ לשרה הוא עיי' שלוקח מאתה כח היו"ד וניתן לה כח הה"א במקומו

(עיינו בענין זה באיגרת הקודש, במכתב המתחיל "ויעש דוד שם"; וראו גם בתורה אור, פרשת לך לך, במאמר המתחיל "שרי אשתך וגוי שרה שמה", בענין הטעם לכך שכדי ששרה תלד ניטלה ממנה כוח היו"ד ובמקומו ניתן לה כוח הה"א;

נפתחת כאן הערת סוגריים. ההפניה היא לאיגרת הקודש, במכתב המתחיל "ויעש דוד שם", ולמאמר בתורה אור על שמה של שרה: הי שינה את שמה משרי, המסתיים ביו"ד, לשרה, המסתיים בה"א, ורק לאחר מכן יכלה ללדת.

שהגם שלמעלה בהמשכה מאור אי"ס באצילות הוא ע"י היו"ד דוקא שהוא בחי' צמצום כו' מ"מ למטה בהמשכה שמבחי' שרה שהוא מל' שמאירה בבי"ע הוא להפך ממש שאם היה האור מתצמצם היה חושך והעלם גמור כו'.

שכן אף שלמעלה, בהמשכה מאור אין סוף לאצילות, ההמשכה היא דווקא באמצעות היו"ד, שהיא בחינת צמצום וגוי, בכל זאת למטה, בהמשכה מבחינת שרה — שהיא מלכות המאירה בבריאה, ביצירה ובעשיה — הדבר הפוך לגמרי: אילו האור היה מצטמצם, היו נוצרים חושך והעלם גמורים וגוי.

הטעם המבואר שם הוא שלמעלה, בהמשכה האור מאור אין סוף לאצילות, כל המשכה זקוקה תחילה לצמצום של היו"ד. אך שרה מסמלת את מלכות כפי שהיא מאירה בעולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — ושם המצב הפוך: צמצום האור היה מותר רק חושך והעלם גמור, ולכן החיות נמשכת שם באמצעות הה"א, המבטאת התפשטות.

ועמ"ש כה"ג בביאור ע"פ כי תצא גבי וגלחה את ראשה בענין השערות שלמעלה הם קדושה עצומה י"ג ת"ד ושער רישיה כעמר נקא⁴⁷ כו'.

ועיינו בעניין דומה בביאור על "כי תצא", בעניין "וגלחה את ראשה", בנושא השערות: למעלה הן קדושה עצומה — י"ג תיקוני דיקנא, ו"שער ראשיה כעמר נקא" וגוי.

נקודה דומה מופיעה בביאור שבלקוטי תורה למאמר "כי תצא [למלחמה]", העוסק בשבוייה שעליה לגלח את ראשה. השערות למעלה הן בקדושה עצומה: י"ג תיקוני דיקנא, הקשורים ל"ג מידות הרחמים, וכן "שער ראשיה כעמר נקא" בחזונו של דניאל.

ובנזיר קדש יהיה גדל פרע⁴⁸ כו'. משא"כ באשה שער באשה ערוה⁴⁹ כו'. כי השערות הם גם כן בחי' צמצום כו'.

וכן בנזיר נאמר: "קדוש יהיה, גדל פרע" וגוי. לא כך אצל אישה: "שער באישה ערוה" וגוי. שכן גם השערות הן בחינת צמצום וגוי.

גם שערן של נזיר קדוש, ועליו לגדל את שערן. לעומת זאת, על שער אישה אומרת הגמרא שהוא "ערוה", כלומר דבר שיש לכסותו. המכנה המשותף הוא שגם השערות הן צורה של צמצום: במדרגות העליונות הצמצום הוא קדושה, ואילו במדרגה המאירה בעולמות התחתונים — מלכות, שהיא מייצגת אותה, כפי ששרה ייצגה אותה — הצמצום פירושו העלם.

ומכ"ז יובן גם כן כאן הטעם שהעולם הזה נברא בה"א דוקא ומזה יובן מ"ש לקמן שצריך להמשיך תמיד בחי' הה"א שנברא בו עוה"ז כדי שלא יהיה צמצום וחושך אלא בחי' התפשטות והרחבה שיהיה גילוי אלקות כו').

ומכל האמור יובן גם כאן הטעם לכך שהעולם הזה נברא דווקא בה"א. מכאן יובן גם מה שייאמר בהמשך, שיש להמשיך תמיד את בחינת הה"א שבה נברא העולם הזה, כדי שלא יהיו צמצום וחושך אלא התפשטות והרחבה, ויהיה גילוי אלוקות וגוי).

מכל זה מתבאר מדוע העולם הזה נברא דווקא בה"א, המבטאת התפשטות: כאן צמצום פירושו חושך. בהמשך המאמר נאמר שיש להמשיך תמיד את הה"א לתוך העולם הזה, כדי שבמקום צמצום וחושך יהיו התרחבות וגילוי אלוקות. כאן מסתיימת הערת הסוגריים.

מאין ליש ולא עולם הזה השפל דוקא אלא כל העולמות דבי"ע הנקי עולמות הנפרדים בע"ג ובכלל זה גם העולמות העליונים שהן בכחי גבול השגה כו',

מאין ליש. ולא רק העולם השפל הזה, אלא כל העולמות שבבריאה, יצירה ועשיה, הנקראים עולמות נפרדים, בהיותם בעלי גבול; ובכלל זה גם העולמות העליונים, שהם בכחינת השגה מוגבלת וכו';

המהלך העיקרי נמשך: הה"א יוצרת את כל מה שמתהווה "מאין ליש". הכוונה אינה רק לעולם הגשמי השפל שלנו, אלא לכל שלושת העולמות התחתונים — בריאה, יצירה ועשיה — הנקראים "עולמות נפרדים", משום שהנבראים שבהם מוגבלים וחשים נפרדים מה'. בכלל זה גם העולמות העליונים, שכן גם בהם משיגים אלקות רק בגבולות.

ואין הפרש בין יו"ד לה"א אלא שביו"ד נברא עלמא דאתכסיא שהוא העולם הבא נהנין מזיו הנ"ל ובה"א נברא עלמא דאתגליא כו'.

וההבדל היחיד בין היו"ד לה"א הוא שעם היו"ד נברא העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא), שהוא העולם הבא, שבו נהנים מהזיו הנזכר לעיל; ועם הה"א נברא העולם הגלוי (עלמא דאתגליא) וכו'.

ההבדל בין היו"ד לה"א הוא רק בכך: היו"ד בראה את העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא), העולם הבא, שבו הנשמות נהנות מזיו השכינה; ואילו הה"א בראה את העולם הגלוי (עלמא דאתגליא).

הן העולמות שנתהוו מאין ליש ודבר כו'. שנקרא עולם הזה להיותם עלמא דאתגליא לכן נקי עולם הזה פי' זה ע"ש בחי' הגילוי עד שיכול להורות עליו באצבע כו'.

אלה הם העולמות שהתהוו מאין ליש ולדבר וכו'. והם נקראים "העולם הזה" משום שהם העולם הגלוי; לכן הוא נקרא "העולם הזה" — "זה", על שם מידת הגילוי, עד שאפשר להצביע עליו באצבע וכו'.

העולם הגלוי כולל את כל העולמות שהתהוו כ"ש", כמציאות. הוא נקרא "עולם הזה" משום שהמילה "זה" נאמרת על דבר גלוי כל כך, עד שאפשר להצביע עליו באצבע.

כמ"כ נקרא בה"א נברא העולם הזה הענין הוא ע"ש בחי' עלמא דאתגליא שנק' זה (ואפ"ל עוד שנק' עולם הזה דהנה כתיב גם את זה לעומת זה עשה האלקים⁵⁰ בקהלת ס"י ז' י"ד).

כך גם, כשנאמר ש"בה"א נברא העולם הזה", הכוונה היא למדרגת העולם הגלוי, הנקרא "זה". (ואפשר לומר עוד שהוא נקרא "העולם הזה" משום שכתוב: "גם את זה לעומת זה עשה האלקים", בקהלת, פרק ז', פסוק י"ד).

האמירה בגמרא ש"בה"א נברא העולם הזה" מתייחסת אפוא לכל העולם הגלוי, עולם ה"זה". בהערת אגב נוספת מציע המאמר הסבר שני לשם, על פי קהלת ז', י"ד: הי עשה "את זה לעומת זה" — קדושה וההפך ממנה.

ובעוה"ז מעורב ב' הבחי' יחד שהרי הנפש האלקית מתלבשת בגוף ממשכא דחויא כו'. ע"כ בו מעורב יחד ב' בחי' זה הנ"ל לכן נקי העולם הזה.

ובעולם הזה שתי הבחינות מעורבות זו בזו, שהרי הנפש האלקית מלובשת בגוף, העשוי מעור הנחש וכו'. לכן שתי בחינות ה"זה" הנזכרות מעורבות בו יחד, ומשום כך הוא נקרא "העולם הזה".

בעולם הזה שני הדברים מעורבים זה בזה: הנפש האלקית מלובשת בגוף, שהזהר מכנה "עור הנחש". מכיוון ששני סוגי ה"זה" מעורבים בו, הוא נקרא "העולם הזה".

ולכן ג"כ היום לעשותם⁵¹ דוקא ולהמשיך בחי' זה היינו מ"ש זה אלי ואנוהו⁵² משא"כ לע"ל ארז"ל שאין בהם לא זכות ולא חובה.⁵³ בשבת פכ"ג דקניא ע"כ):⁵⁴

ולכן גם נאמר "היום לעשותם" דווקא, ולהמשיך את בחינת "זה", כפי שנאמר: "זה א-לי ואנוהו"; ואילו על הזמן העתיד לבוא אמרו חז"ל שאין בו "לא זכות ולא חובה", במסכת שבת, פרק כ"ג, דף קנ"א ע"כ).

לכן יש לקיים את המצוות "היום", בעולם הזה, ולהמשיך כאן את בחינת "זה", כפי ששרו ישראל על הים: "זה א-לי" — כאשר, כפי שמסביר רש"י, יכלו להצביע עליו. לעומת זאת, על ימות המשיח אומרת הגמרא שאין בהם "לא זכות ולא חובה".

קטע 3 • 111-14

המשכה באמצעות התורה והמצוות

11 ב והנה בחי' גילוי המשכה זו מן ההעלם בין ביו"ד שנברא בו העוה"ב להיות נהנין מזיו כו'.

ב. והנה, [באשר] לבחינה זו של גילוי המשכה מן ההעלם, בין באמצעות היו"ד, שבה נברא העולם הבא, כדי [שהנשמות] ייהנו מזיו וכו',

פרק ב' נפתח. גילוי האלוקות הנמשך מן ההעלם, בין באמצעות היו"ד, שהיא המקור של העולם הבא שבו הנשמות נהנות מזיו השכינה, ובין באמצעות הה"א היוצרת את העולמות התחתונים, אינו מתרחש מעצמו.

בין בי"ע שבה"א בראם כו' שכדי להמשיך גילוי הה"א בבי"ע להיות עולם חסד יבנה⁵⁵ וכמ"ש בהבראם⁵⁶ באברהם⁵⁷ הוא ע"י אתעדל"ת וכמ"ש באג"ה בד"ה ויעש דוד שם.

ובין בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, שעליהם נאמר "כה"א בראם" וכו': שכן כדי להמשיך את גילוי הה"א בעולמות בריאה, יצירה ועשיה, כך שהעולם ייבנה בחסד, וכפי שנאמר "בהבראם" — [קרא] "באברהם", הדבר נעשה באמצעות אתערותא דלתתא, כמבואר באיגרת הקודש, באיגרת המתחילה "ויעש דוד שם".

המשכת הה"א לעולמות בריאה, יצירה ועשיה, כדי שהעולם ייבנה בחסד, דורשת אתערותא דלתתא. המדרש דורש את "בהבראם" כאילו נאמר "באברהם", כלומר בזכות אברהם, איש החסד, וכך שני הפסוקים מבטאים את אותו רעיון. המאמר מפנה לאיגרת הקודש, לאיגרת המתחילה "ויעש דוד שם", העוסקת בעניין זה.

12 והוא רק עיי תומ"צ דוקא כמ"ש ויניחהו בגי'ע לעבדה ולשמרה⁵⁸ לעבדה זו רמ"ח מ"ע^{59,60} כו'.

וזהו רק באמצעות תורה ומצוות דווקא, כמו שכתוב: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" — "לעבדה" אלו רמ"ח מצוות עשה וכו'.

האתערותא דלתתא היא התורה והמצוות, ולא דבר אחר. הי' הניח את אדם בגן עדן "לעבדה ולשמרה", והזהיר מפרש "לעבדה" — רמ"ח מצוות עשה, ו"לשמרה" — מצוות לא תעשה.

דהיינו שנתוסף גילוי בחי' עונג העליון בגי'ע עיי רמ"ח מ"ע דוקא. וזהו כל הנשמה תהלל⁶¹ י"ה פיי תהלל לשון שבח ולשון הארה כמ"ש בהלו נרו.⁶²

כלומר, דווקא באמצעות רמ"ח מצוות עשה מתווספת בגן עדן התגלות של בחינת התענוג העליון. וזהו [פירוש] "כל הנשמה תהלל י"ה": "תהלל" הוא לשון שבח וגם לשון הארה, כמו שכתוב "בהלו נרו".

כך מתרבה גילוי התענוג העליון בגן עדן דווקא באמצעות רמ"ח מצוות עשה. המאמר מבאר לאור זאת את הפסוק בתהילים ק"נ, ו: "כל הנשמה תהלל י"ה" — "תהלל" פירושו גם לשבח וגם להאיר, כמו בדברי איוב: "בהלו נרו עלי ראשי".

היינו שהנשמה תמשיך אור וגילוי שם י"ה שיהיה גילוי והמשכת היו"ד בעוה"ב והמשכת הה"א בעוה"ז.

כלומר, הנשמה תמשיך אור וגילוי של שם י"ה, כך שתהיה התגלות והמשכה של היו"ד בעולם הבא, והמשכה של הה"א בעולם הזה.

לפי זה, "כל הנשמה תהלל י"ה" פירושו שהנשמה תאיר את שם י"ה, ותמשיך את היו"ד לעולם הבא ואת הה"א לעולם הזה.

ולכן נקראת הנשמה נר⁶³ הוי' שהיא בחי' נר הממשיך שם הוי' להיות ביה הויה צור עולמים⁶⁴ וכמ"ש מזה בת"א פ' מקץ בד"ה רני ושמחי בת.

ולכן הנשמה נקראת "נר הוי'", שכן היא בחינת נר הממשיך את שם הוי', כך ש"ביה הויה צור עולמים", וכמו שמבואר על כך בתורה אור, פרשת מקץ, במאמר המתחיל "רני ושמחי בת".

לכן הנפש נקראת במשלי "נר הוי'": היא הנר שממשיך ומאיר את שם הוי', כך ש"ביה הויה צור עולמים". המאמר מפנה להרחבה בעניין זה למאמר "רני ושמחי בת" שבתורה אור, פרשת מקץ.

13 והנה הטעם שהמשכה זו הוא עיי מצות דוקא יוכן בהיות ששרש המצות הוא כבחי' פנימית העונג

העליון כמ"ש בתורה ואהיה אצלו כו'

קעת יוכן הטעם לכך שהמשכה זו נעשית דווקא באמצעות המצוות: שורש המצוות הוא בבחינת פנימיות העונג העליון, ככתוב בתורה: "ואהיה אצלו וכו'",

מדוע המצוות הן דווקא הדרך להמשיך עונג זה למטה? משום ששורשן הוא בפנימיות העונג העליון. במשלי פרק ח' התורה מדברת על עצמה: "ואהיה אצלו... שעשועים, יום יום".

שעשועים⁶⁵ פיי בחיי שעשועי המלך בעצמותו⁶⁶ כמ"ש במ"א,⁶⁷ שהוא ענין עונג העליון העצמי הנקי מקור כל התענוגים כו'. בחינת כי עמך מקור חיים⁶⁸ כו' הנ"ל.

"שעשועים" פירושה בחינת שעשועי המלך בעצמותו, כפי שמבואר במקום אחר. זהו העונג העליון העצמי, הנקרא מקור כל התענוגים וכו', בחינת "כי עמך מקור חיים וכו'" שהוזכרה לעיל.

המאמר מפרש זאת כעונג שיש למלך בעצמותו — העונג של ה' בעצמו — הנקרא מקור כל התענוגים. זו הבחינה המתוארת בפסוק "כי עמך מקור חיים".

אך כדי שיתגלה עונג זה מן ההעלם לגילויי בנשמות בגן עדן וכדומה והיינו מ"ש ושעשועי את בני אדם⁶⁹ כו' אין זה

אך כדי שעונג זה יתגלה מן ההעלם אל הגילויי בנשמות שבגן עדן וכדומה, וזהו שנאמר "ושעשועי את בני אדם וכו'", אין הדבר

עונג זה עתיד להתגלות בנשמות שבגן עדן, כפי שנאמר בפסוק הבא: "ושעשועי את בני אדם". אולם גילוי זה אינו מתרחש מעצמו.

אלא על ידי התורה והמצות באמרו אשר קדשנו במצותיו הן⁷⁰ בחיי שעשועים עצמיים כו' ובזאת הכוונה דברכה של המצוה נמשך ובא לידי גילוי עונג העליון,

אלא באמצעות התורה והמצוות, באמירת "אשר קדשנו במצותיו", שהן בחינת שעשועים עצמיים וכו'; ובכוונה זו שכברכה על המצוה נמשך העונג העליון ובא לידי גילוי.

הדבר נעשה רק באמצעות התורה והמצוות. הברכה "אשר קדשנו במצותיו" מבטאת זאת: המצוות הן השעשועים העצמיים של ה', ובאמצעות הכוונה בברכה על המצוה נמשך העונג העליון לידי גילוי.

וזהו העוסק בתורה לשמה^{71,72} לשם התורה פיי שממשיך בחיי השעשועים העצמיים שבתורה לידי גילוי בדבר הלכה וע"כ נאמר על התורה דרכיה דרכי נעם⁷³ וגוי

וזהו "העוסק בתורה לשמה" — לשם התורה: הוא ממשיך את בחינת השעשועים העצמיים שבתורה לידי גילוי בדבר הלכה. לכן נאמר על התורה: "דרכיה דרכי נועם וגוי",

כך גם בלימוד התורה. מי שלומד תורה לשמה, לשם התורה עצמה, ממשיך את השעשועים העצמיים הגנוזים בה לידי גילוי בדבר הלכה. לכן נאמר במשלי על התורה: "דרכיה דרכי נועם".

במשלי סי' ג' י"ז, פיי נועם הוא⁷⁴ מתיקות ונועם ה' הוא בחיי עונג העליון העצמי בחיי כי עמך מקור חיים

במשלי, פרק ג', פסוק 17. "נועם" פירושו מתיקות, ו"נועם ה'" הוא בחינת העונג העליון העצמי, בחינת "כי עמך מקור חיים"

"נועם" פירושו מתיקות, ו"נועם ה'" — "לחזות בנועם ה'" (תהלים כז, ד) — הוא העונג העליון העצמי, "מקור החיים" שבתהלים לו, י.

(ועיין בפרדס ערך נועם⁷⁵ ובזח"ג פי' שלח לך דקס"א ע"ב ע"פ ועתה יגדל נא כח אדי⁷⁶ פי' נועם הי' הוא ענין כח אדי' הכח הנמשך מע"ק סתימא דכל סתימין^{77,78} כוי ע"ש ועמ"ש בד"ה ועתה יגדל נא. ועיין במא"א אות נוי"ן סעיף י"ג)⁷⁹

(ועיינו בפרדס, בערך "נועם"; ובזוהר חלק ג', פרשת שלח לך, דף קס"א ע"ב, על הפסוק "ועתה יגדל נא כח אדני", שם מתבאר ש"נועם הי" הוא עניינו של "כח אדני" — הכוח הנמשך מעתיק קדישא, סתימא דכל סתימין וכו'; עיינו שם. ועיינו גם במה שנכתב במאמר "ועתה יגדל נא". וכן עיינו במאורי אור, אות נוי"ן, סעיף י"ג.)

הסוגריים מביאים מקורות נוספים. הפרדס, ספר הקבלה של רבי משה קורדובירו, בערך "נועם", מתאר את נועם הי' כשפע המגיע למלכות מן הכתר באמצעות שלבי הסולם; הזוהר על פרשת שלח מתאר אותו כ"כוח" הנמשך מעתיק קדישא, הסתום מכל הסתומים; ומאורי אור, מילון קבלי, קושר את הנועם לבינה.

והתורה נק' דרך שבה דרכי נתיבות והילוך המשכות נועם הי' מההעלם לידי גילוי, עדי"מ הדרך שבה הולכים ממקום למקום כוי, ופי' דרכי⁸⁰ לי' רבים.

והתורה נקראת "דרך", שכן בה נמצאים הדרכים, הנתיבות ומהלך המשכת נועם הי' מן ההעלם אל הגילוי. משל לכך הוא דרך שהולכים בה ממקום למקום וכו'. "דרכי" הוא לשון רבים.

התורה נקראת "דרך" מפני שהיא המסלול שבו נועם הי' עובר מן ההעלם אל הגילוי, כשם שדרך מובילה ממקום למקום. הפסוק אומר "דרכיה" בלשון רבים.

הנה הפרדס ערך דרכים פי' שהם חג"ת והן בחי' תורה ועבודה⁸¹ וגמילות חסדים⁸² שהן כללות התורה.^{83,84,85,86,87,88,89,90,91,92,93,94,95,96}

והנה הפרדס, בערך "דרכים", מבאר שהכוונה לחסד, גבורה ותפארת; ואלה הן הבחינות של תורה, [עבודת הי'] וגמילות חסדים, שהן כללות התורה.

הפרדס מפרש את המילה "דרכים" בלשון רבים כחסד, גבורה ותפארת. אלה מקבילים לשלושת הדברים שעליהם, לפי המשנה (אבות א, ב), העולם עומד: תורה, עבודה הי' וגמילות חסדים — הקטגוריות הכלליות של התורה כולה.

14 ועי' ארז"ל האשה נקנית בשלשה דרכים,^{97,98} האשה היא כנס"י.⁹⁹ בכסף זהו גמ"ח. ובשטר זהו אותיות התורה. ובביאה זהו ענין עבודה שהוא קרבנות קירוב ויחוד המדרגות כוי.

ועל כך אמרו חז"ל: "האישה נקנית בשלוש דרכים": האישה היא כנסת ישראל. "בכסף" — אלו מעשי חסד. "ובשטר" — אלו אותיות התורה. "ובביאה" — זו עבודת הי' [הנעשית באמצעות] הקרבנות, שהם קירוב ואיחוד של המדרגות וכו'.

שלוש הדרכים שבהן האישה מתקדשת במשנה נדרשות כאן בשלוש הדרכים הכלליות להמשכת התענוג האלוקי. האישה היא כנסת ישראל, הקשורה לה; הכסף הוא מעשי חסד, השטר הוא אותיות התורה, והאיחוד הזוגי הוא עבודת הי' — הקרבנות, ששמן, "קרבנות", מבטא קירוב ואיחוד של המדרגות.

ועכשיו תפלה היא במקום קרבנות חיי ברכאן דצלותא כנגד חיי חוליות השדרה^{100, 101} שדרך הם נמשך השפע מהמוח כו', אך דרך פרט כל מצוה היא בחי' דרך להמשכת נועם¹⁰² הוי'.¹⁰³

וכעת התפילה באה במקום הקרבנות: שמונה עשרה הברכות שבתפילה מקבילות לשמונה עשרה חוליות השדרה, שדרך נמשכת ההשפעה מן המוח וכו'. אך בפרט, כל מצוה היא בחינת "דרך" להמשכת נועם הוי'.

כיום התפילה באה במקום הקרבנות. שמונה עשרה הברכות שבה מקבילות לשמונה עשרה חוליות השדרה, שדרך עוברת החיות מן המוח אל הגוף. מעבר לשלוש הדרכים הכלליות, כל מצוה בפני עצמה היא "דרך" להמשכת נועם הוי'.

פיי נועם הוי' שבחי' נועם ותענוג עליון נמשך עיי' צמצום היו"ד והתפשטות הה"א והמשכה שזהו ענין שם הוי' וכני"ל בענין ביו"ד נברא העוה"ב כו'.

פירוש "נועם הוי'" הוא שבחינת הנועם והתענוג העליון נמשכת באמצעות צמצום היו"ד, התפשטות הה"א והמשכה — וזהו עניינו של שם הוי', כפי שנתבאר לעיל בענין "ביו"ד נברא העולם הבא" וכו'.

"נועם הוי'" פירושו הנועם והתענוג העליון הנמשכים באמצעות המבנה של שם הוי': צמצום היו"ד, התפשטות הה"א והמשכת הווי", כפי שנתבאר לעיל (פסקאות 6-7) בענין היו"ד שבה נברא העולם הבא.

קטע 4 • 15-21

מקור התענוגים

15 והיינו עיי' כל מצוה. וביאור הדבר הנה יש לבאר עוד פיי כי עמך¹⁰⁴ מקור חיים פיי עמך אינו מהותו ועצמותו ממש כ"א בחי' שמו ית' הנק' אור א"ס

וזה נעשה באמצעות כל מצוה. כדי להסביר את העניין, יש לבאר עוד את פירוש הפסוק "כי עמך מקור חיים". "עמך" אינו עצמותו ומהותו ממש, אלא בחינת שמו יתברך, הנקרא אור אין סוף,

כל מצוה ממשיכה את האור הזה למטה. כדי להסביר כיצד, המאמר חוזר לפסוק "כי עמך מקור חיים": "עמך" אינו עצמותו ומהותו ממש של ה', אלא "שמו" — הבחינה הנקראת אור אין סוף, שהיא "עמו".

שהוא בחי' עמך כלול ובטל בך כאור השמש הכלול תוך עצם השמש¹⁰⁵ כמ"ש בס' ש"ב ח"ב פ"ג.

שהוא בחינת "עמך": כלול ובטל בך, כאור השמש הכלול בתוך גוף השמש, כפי שכתוב בספר של בינונים [תניא], חלק ב, פרק ג.

האור הזה כלול ובטל בו, כשם שאור השמש שבתוך גוף השמש בטל שם ואינו ניכר כדבר בפני עצמו. המאמר מצטט את התניא בשמו המוקדם, ספר של בינונים, ומביא את הדימוי הזה (שער היחוד והאמונה, פרק ג).

16 ובחיי זו נקי מקור חיים היינו מקור התענוגים וכנודע שעתיק הוא מקור התענוגים¹⁰⁶ והוא בחיי אור אי"ס וכמייש במי"א.¹⁰⁷

ובחינה זו נקראת "מקור החיים", כלומר מקור התענוגים. כידוע, עתיק הוא מקור התענוגים, והוא בחינת אור אין סוף, כפי שמבואר במקום אחר.

אור זה, אור אין סוף, נקרא "מקור החיים", כלומר מקור התענוגים. בקבלה, עתיק — הפנימיות של כתר — הוא מקור התענוגים, והוא בחינת אור אין סוף.

ופיי מקור התענוגים שאינו כמו התענוג למטה שהוא נמשך מדבר שחוץ ממנו. כמו ממאכל ערב או מהשגת דבר חכמה.

המשמעות של "מקור התענוגים" היא שאין הוא דומה לתענוג שבעולם הזה, שנמשך מדבר שמחוץ לאדם, כגון מאכל טעים או השגה של עניין בחכמה.

התענוג המוכר לנו נובע מדבר שמחוץ לאדם, כגון מאכל טעים או תפיסה של רעיון עמוק.

מה שאין כן למעלה הרי אין שום דבר חוץ ממנו יתברך כלל וא"כ התענוג עליון אינו כ"א ע"ד שמציאותו מעצמותו הרי אין דוגמתו כלל בתענוגים שבעולם ואינן מערך וסוג שלו כלל

אבל למעלה אין כלל שום דבר מחוץ לו יתברך, ואם כן, התענוג העליון אינו אלא באופן שמציאותו מעצמותו. לכן אין כלל דוגמה לו בתענוגים שבעולם, והם אינם ממינו או מסוגו כלל.

למעלה אין דבר מחוץ לה, ולכן תענוגו אינו נגרם מדבר אחר: הוא קיים מעצמו. אין בתענוגי העולם דבר שדומה לו או שייך לסוגו.

לכן בחיי זהו גבוה למעלה מעלה אפילו מחכמה עילאה כי גם בחכמה יש הרכבת ב' בחיי החכמה והתענוג שיש בהחכמה. אי"כ אין תענוג זה שבחכמה ערך כלל לעצם התענוג שהוא פשוט בתכלית הפשיטות.

לכן בחינה זו נעלית למעלה מעלה אפילו מחכמה עילאה, שכן גם בחכמה יש הרכבה של שתי בחינות: החכמה והתענוג שבה. אם כן, אין לתענוג שבחכמה שום ערך ביחס לעצם התענוג, שהוא פשוט בתכלית הפשיטות.

לכן תענוג זה נעלה הרבה מעבר אפילו לחכמה עילאה. החכמה מורכבת משני דברים: החכמה עצמה והתענוג שבה; והתענוג שבחכמה אינו יכול להימדד מול עצם התענוג, שהוא פשוט בתכלית.

17 וביאור הדברים היינו כי אנו רואים עד"מ למטה שהתענוג מתפשט באריכות ורוחב יותר מכל הכחות שבנפש

וביאור העניין: אנו רואים, למשל, למטה, שהתענוג מתפשט לאורך ולרוחב יותר מכל כוחות הנפש;

המאמר מבאר באמצעות משל מחיי האדם: התענוג מגיע רחוק יותר, ב"אורך וברוחב", מכל כוח אחר של הנפש.

היינו שבכל הדברים התכלית והמכוון הוא מה שמתענג ושמח מזה ולהפך ונגד זה הוא ענין צער ויסורים ח"ו שהם הפך התענוג.

כלומר, בכל דבר התכלית והמטרה היא התענוג והשמחה שיש לאדם ממנו; ולהפך, מנגד לכך, ישנם הצער והייסורים, לא עלינו, שהם היפוכו של התענוג.

בכל דבר שאדם עושה, המטרה הסופית היא התענוג והשמחה שיהיו לו ממנו; והיפוכם הם צער וייסורים.

18 וא"כ זהו ענין טוב ורע שהתענוג הוא נקי טוב וחיות כענין להחיות בהם נפש כל חי¹⁰⁸ דהפיי לפיקוח ותענוג^{109, 110} כמבואר בא"ח בהל' ברכות והרי שבחי' תענוג זה נקי ג"כ חיות ממש.

אם כן, זהו [הפירוש של] טוב ורע: התענוג נקרא טוב וחיות, כמו שנאמר [בברכה]: "להחיות בהם נפש כל חי". פירוש הדבר הוא: דברים הנצרכים לקיום החיים (פיקוח) ודברים שיש בהם תענוג, כפי שמבואר באורח חיים, בהלכות ברכות. נמצא שגם בחינה זו של תענוג נקראת חיות ממש.

טוב ורע הם, אם כן, התענוג והיפוכו: התענוג נקרא "טוב" ו"חיים". בברכת בורא נפשות נאמר על הדברים שנבראו "להחיות בהם נפש כל חי". הבית יוסף (על אורח חיים 207) מסביר שמדובר הן בדברים הנחוצים לקיום החיים והן בדברים שנהנים מהם; לכן גם התענוג נקרא חיים ממש.

19 ועדי"ז הוא כל עמל האדם כמו העוסק במו"מ כדי להרויח ולהתעשר לפי שתענוג שלו הוא מזה ויש מי שמייגע א"ע בחכמה לפי שמזה הוא התענוג שלו כו',

וכך הוא בכל עמלו של האדם: למשל, מי שעוסק במסחר כדי להרויח ולהתעשר, משום שהתענוג שלו נובע מכך; ויש מי שמתייגע בחכמה, משום שממנה נובע התענוג שלו וכו'.

כל מאמץ אנושי מונע על ידי תענוג: הסוחר מתייגע משום שהוא נהנה מהרווח ומהעושר, והלומד מתייגע בלימוד משום שהוא נהנה מהחכמה.

וגם אנו רואים שיש מיני תענוגים רבים לאין קץ כמו דרך כלל יש תענוג בחוש הטעם באכילת מאכל ערב המתוק לחיך,

ועוד אנו רואים שיש מיני תענוג רבים מספור. למשל, באופן כללי יש תענוג בחוש הטעם, באכילת מאכל טעים שערב לחך;

התענוגות מגוונים עד אין קץ. גם בחוש הטעם לבדו יש הנאה ממאכלים מתוקים וטעימים.

וגם בזה יש כמה וכמה מטעמים ומשקאות מינים ממינים שונים ויש תענוג בחוש הריח והוא מין תענוג אחר מהתענוג שבחוש הטעם,

וגם בזה יש מאכלים ומשקאות רבים מאוד, ממינים שונים. יש גם תענוג בחוש הריח, והוא תענוג מסוג אחר מן התענוג שבחוש הטעם.

בתחום הטעם יש אינספור סוגים של מאכלים ומשקאות, וחוש הריח מעניק תענוג מסוג שונה מזה של הטעם.

וכן יש תענוג בדבור שמתענג מצחות הלשון הגיון ומליצה ודקדוק או אפילו ממילתא דבדיחותא או משאר

וכך גם יש תענוג בדיבור: אדם נהנה מלשון צחה, מהגיון, מרטוריקה ומדקדוק, או אפילו מבדיחה שנונה, או מדברים אחרים

גם הדיבור מעניק תענוג: לשון נאה, הגיון בהיר, רטוריקה משובחת ודקדוק מדויק, או אפילו בדיחה, או כל דבר אחר שאדם רוצה לומר.

דבורים שחפץ לדבר ואפילו דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים¹¹¹ עייז יוצא הדאגה והצער הרי על כרחן שמתענג מדבור זה ועייז נדחה הצער שהוא הפך התענוג,

שהוא חפץ לומר. ואפילו "דאגה בלב איש" — ישיחנה לאחרים: על ידי כך יוצאים הדאגה והכאב. נמצא שבהכרח הוא נהנה מדיבור זה, ועל ידו נדחה הכאב, שהוא היפוכו של התענוג.

גם דאגה: הפסוק "דאגה בלב איש, ישיחנה" נדרש בגמרא, לפי דעה אחת, במשמעות שיספר אותה לאחרים, שכן הדיבור עליה מקל את הכאב. מכאן שהדיבור עצמו מוכרח להעניק תענוג, משום שהוא מסלק את היפוכו של התענוג — הכאב.

וכן יש תענוג בשמיעה קול נאה זמרא דפומא או כלי זמר ערב וכה"ג וכן בראיה יש תענוגים רבים וכ"ש בתענוג שבשכל ובמדות כו',

וכך גם יש תענוג בשמיעה של קול נאה, שירה בפה או כלי נגינה ערב וכיוצא בזה. גם בראיה יש תענוגות רבים, וכל שכן התענוג שבשכל ובמדות כו'.

השמיעה מעניקה תענוג באמצעות קול יפה, שירה או נגינה; גם בראיה יש תענוגות רבים, והתענוגות שבשכל וברגשות גדולים עוד יותר.

והנה כל תענוגי עוה"ז הם רק ממה שנפל בשבה"כ והוא פסולת ממש¹¹² לגבי תענוג העליון וכנודע מענין יהי רקיע כו' מבדיל בין מים למים¹¹³

והנה, כל תענוגות העולם הזה באים רק ממה שנפל בשבירת הכלים, והם פסולת ממש ביחס לתענוג העליון, כידוע מענין "יהי רקיע כו' מבדיל בין מים למים".

אולם כל תענוגות העולם הזה באים ממה שנפל בשבירת הכלים — השבירה הקדומה שבה, על פי הקבלה, נפלו ניצוצות של קדושה לעולמות התחתונים. ביחס לתענוג העליון הם פסולת ממש. המאמר משווה זאת לרקיע של היום השני לבריאה, שהבדיל בין המים העליונים למים התחתונים.

ולכן אין ערוך כלל וכלל כל תענוגי עוה"ז אלף שנה לגבי התענוג שעה א' בג"ע התחתון מה שהנשמות נהנין מזיו השכינה וכמארז"ל יפה שעה אחת¹¹⁴ של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז¹¹⁵

ולכן אין כל יחס בין כל תענוגות העולם הזה במשך אלף שנה לבין התענוג של שעה אחת בגן עדן התחתון, שבו הנשמות נהנות מזיו השכינה; וכמאמר חז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה".

אלף שנה של תענוגות העולם הזה אינם יכולים להשתוות לשעה אחת בגן עדן התחתון, שבו הנשמות נהנות מזיו השכינה. המשנה אומרת: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה".

דהיינו אפי' היה בעוה"ז אלף שנה בתענוג גדול וכל טוב אין זה נחשב אפי' נגד שעה אחת של הקורת רוח שבעוה"ב לפי שהוא תענוג באופן אחר ומעלה עליונה לאין קץ על מהות התענוג היותר חשוב שבעוה"ז

כלומר, גם אילו אדם היה חי בעולם הזה אלף שנה בתענוג גדול ובכל טוב, אין הדבר נחשב אפילו לעומת שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מפני שזהו תענוג מסוג אחר, נעלה לאין קץ ממהותו של התענוג המשובח ביותר בעולם הזה;

גם אלף שנים של הנאה גדולה בעולם הזה אינן משתוות לשעה אחת בעולם הבא, מפני שהתענוג שם הוא מסוג אחר, נעלה לאין ערוך מן התענוג המשובח ביותר כאן.

וכמו שאנו רואים למטה בתענוגי עוה"ז שהתענוג שבשכל עד"מ הוא מהות תענוג אחר לגמרי מהתענוג שבחוש הטעם.

וכפי שאנו רואים למטה, בתענוגות העולם הזה, שהתענוג שבשכל, למשל, הוא במהותו תענוג שונה לחלוטין מן התענוג שבחוש הטעם.

הבדלים כאלה בסוג התענוג אפשר לראות כבר בעולם הזה: ההנאה שבהבנת רעיון היא תענוג שונה לחלוטין מן ההנאה שבטעם.

20 וכעד"ז התענוג שבראייה כו' הרי יש בבחי' התענוג כמה אופנים שונים זמ"ז לגמרי. עד"ז מובן שהתענוג אפי' בג"ע התחתון הוא מהות תענוג באופן אחר מה שאין ערוך אליו כלל כל עניני התענוגים שבעוה"ז.

וכך גם התענוג שבמראה וכדומה: בתענוג יש כמה אופנים, השונים זה מזה לחלוטין. באותו אופן מובן שגם התענוג שבגן עדן התחתון הוא מסוג אחר לגמרי, וכל ענייני התענוג שבעולם הזה אינם בערך אליו כלל.

מאחר שהתענוג שבמראה, בטעם ובשכל שונה כבר במהותו, מובן שהתענוג שבגן עדן התחתון הוא מסוג אחר לגמרי, ואין להשוות אליו שום תענוג שבעולם הזה.

21 ולכן ארז"ל גבי אלישע אחר מוטב¹¹⁶ דלדייניה וליתי לעלמא דאתי אשר כדאי כל יסורי גיהנם כל י"ב חדש מה שאש שלנו אחד משישים¹¹⁷ באש של גיהנם בשכיל שיקבל העונג גם בג"ע התחתון,

ולכן אמרו חז"ל על אלישע אחר: "מוטב שיידון וייכנס לעולם הבא". כלומר, כדאי לשאת את כל ייסורי הגיהנום כמשך שנים-עשר חודשים שלמים — ואש שלנו היא אחד משישים מאש הגיהנום — כדי לזכות בתענוג אפילו של גן עדן התחתון.

לכן אמר תלמידו, רבי מאיר, על אלישע בן אבויה, שכונה אחר ופרש מן התורה: "מוטב שיידון וייכנס לעולם הבא". כדאי לסבול שנים-עשר חודשים בגיהנום, שאשו חמה פי שישים משלנו, כדי לזכות בתענוג אפילו של גן עדן התחתון.

אבל ג"ע העליון הוא תענוג עליון למעלה מעלה מג"ע התחתון עד שיש נהר דינור המפסיק ביניהם שצריך לטבול בו כדי לשכוח התענוג¹¹⁸ שבג"ע התחתון כבואו לג"ע העליון

אבל גן עדן העליון הוא תענוג נעלה, גבוה לאין ערוך מגן עדן התחתון, עד כדי כך שנהר דינור מפריד ביניהם, ובו [הנשמה] צריכה לטבול כדי לשכוח את התענוג של גן עדן התחתון כבואה לגן עדן העליון,

גן עדן העליון נעלה עוד הרבה יותר. בין גן עדן התחתון לגן עדן העליון זורם "נהר דינור", והנשמה העולה צריכה לטבול בו כדי לשכוח את התענוג של גן עדן התחתון.

כדי שלא יבלבלנו שם עמ"ש מזה בת"א בד"ה מראיהם ומעשיהם, ועד"ז יש עליות לאין קץ כוי יהללך סלה^{119, 120} והכל הוא רק בהתפשטות הארה משמו ית'

כדי [שהתענוג הזה] לא יבלבל אותה שם. ראו על כך בתורה אור, במאמר המתחיל "מראיהם ומעשיהם". ובדרך זו יש עליות עד אין קץ, ו"ישכחו אותך סלה"; וכל זה אינו אלא התפשטות הארה משמו יתברך.

אחרת, התענוג הקודם היה מפריע לנשמה בגן עדן העליון; על כך מדובר במאמר "מראיהם ומעשיהם" שבתורה אור. באותו אופן יש עוד עליות עד אין קץ, כפי שנאמר בתהלים פד, ה: "ישכחו אותך סלה", ובכל זאת כולן אינן אלא הארה המתפשטת משמו של ה'.

וזהו ענין סלה¹²¹ שהוא מורה על התגלות הארה מעתיק המלוכש בבינה עי' בפרדס בעה"כ ערך סלה ובזהר פ' ויקרא דף ר' ע"א ובמק"מ שם

וזהו עניינה של "סלה": היא מורה על גילוי הארה מעתיק המלוכש בבינה. ראו פרדס, בערכי הכינויים, בערך "סלה"; וזהו, פרשת ויקרא, דף כ' ע"א; ומקדש מלך שם.

"סלה" מורה על גילוי הארה מעתיק, הפנימיות של כתר ומקור התענוג, כפי שהוא מלוכש בבינה. המאמר מציין את הפרדס, את הזהר על פרשת ויקרא, שבו נאמר על "סלה" כי הוא "באתרא דעתיקא קדישא שריא", ואת פירוש מקדש מלך שם.

והיינו כי מקור כל התענוגים הוא בחיי אורו וזיוו ית' וזהו ענין נהנים מזיו השכינה והיינו

כלומר, מקור כל התענוגים הוא בחינת אורו וזיוו יתברך; וזהו ענין "נהנים מזיו השכינה". כלומר,

מקור כל התענוגים האלה הוא האור והזיו של ה'. לכן אומרים שהנשמות נהנות מ"זיו השכינה" — מזיו, ולא מעצמותה.

כי כל התענוגים הנ"ל הם התלבשות הארת התענוג בחי"ב שמזה נמשך בג"ע איזה הארה וגילוי והארת התענוג הנמשך בחי"ב נמשך מבחי"א אור א"ס ב"ה הוא בחי"א שמו ית'

כל התענוגים שהוזכרו לעיל הם התלבשות של הארה מן התענוג בחכמה ובבינה, וממנה נמשכים לגן עדן הארה וגילוי כלשהם. והארת התענוג הנמשכת בחכמה ובבינה נמשכת מבחינת אור אין סוף ברוך הוא, שהיא בחינת שמו יתברך,

כל התענוגים האלה הם הארה מן התענוג המלוכשת בחכמה ובבינה, וממנה מגיעה הארה מסוימת לגן עדן. הארה זו עצמה נמשכת מאור אין סוף, מבחינת שמו של הי.

שהוא מקור התענוגים היינו עצם התענוג שלא כענין התענוג מדבר שחוץ ממנו וכנ"ל, כ"א שבחי"א אור א"ס הוא עצמו תענוג א"ס ממש.

שהוא מקור התענוגים, כלומר עצם התענוג, ולא תענוג מדבר שמחוץ לו, כפי שזכר לעיל; אלא שאור אין סוף עצמו הוא תענוג אין-סופי ממש.

אור אין סוף הוא מקור התענוגים, עצם התענוג עצמו. התענוג שבו אינו נובע מדבר כלשהו שמחוץ לו, כפי שהתבאר בפסקה 16: אור אין סוף הוא עצמו תענוג אין-סופי.

קטע 5 • 221-28

רצון ותענוג

22 וזהו כי עמך מקור חיים¹²² פ"י מקור חיים ממש של כל העולמות וגם ע"ד פ"י להחיות בהן נפש כל חי דהיינו בחי"א תענוג כנ"ל שהמקור לכ"ז הוא בחי"א הנק' כי עמך היינו שמו ית'.

וזהו [פירוש] "כי עמך מקור חיים": המקור הממשי לחיים של כל העולמות, וגם במובן של פירוש "להחיות בהם נפש כל חי", כלומר בחינת התענוג, כפי שהוזכר לעיל; כי המקור לכל זה הוא הבחינה הנקראת "כי עמך", כלומר שמו יתברך.

"כי עמך מקור חיים" פירושו מקור החיים של כל העולמות, וגם מקור התענוג, שכפי שהראתה הברכה "להחיות בהם...", אף הוא נקרא חיים. המקור לכל זה הוא הבחינה הנקראת "עמך" — שמו של הקב"ה.

אבל מהותו ועצמותו ית' אין שייך בו לומר כלל שהוא מקור להשפעת החיים והתענוג שבע"ס ובעולמות כ"א מקור זה הוא מבחי"א כי עמך כו'.

אבל על מהותו ועצמותו יתברך לא שייך לומר כלל שהוא מקור להשפעת החיים והתענוג שבספירות ובעולמות; אלא מקור זה הוא מבחינת "כי עמך" וכו'.

על עצמותו של הקב"ה אי אפשר לומר כלל שהוא מקור להשפעת החיים והתענוג אל עשר הספירות והעולמות; מקור זה הוא הבחינה "עמך" — אור אין סוף שאיתו.

ג והנה המצות הם רצון העליון והנה הרצון הוא עדיין בבחי' מעלת ומדריגת חיצוניות שלהם.

3. והנה, המצוות הן הרצון העליון; והרצון עדיין נמצא בבחינת המעלה והמדרגה של החיצוניות שלהן.

כאן מתחיל פרק ג'. המצוות הן רצונו של הקב"ה, אך הרצון הוא עדיין רק החיצוניות שלהן.

23 וכמ"ש וראית את אחורי¹²³ ופני לא יראו. אבל פנימיותן ועיקרן הוא הוא עונג העליון ב"ה

כמו שכתוב: "ואת אחורי תראה, ופני לא יראו". אבל הפנימיות והעיקר של המצוות הוא התענוג העליון עצמו, יתברך,

כפי שה' אמר למשה: "את אחורי תראה, ופני לא יראו": הרצון הוא ה"אחורי". הפנימיות והעיקר של המצוות הם התענוג העליון עצמו.

שהוא פנימיות הרצון כידוע וע"ז נאמר אחור וקדם צרתני¹²⁴ ועד"מ מבשרי אחזה¹²⁵ שהתענוג הוא עיקר המכוון והרצון הולך אחר התענוג שמחמת שיש נחת רוח ותענוג לפניו לכך הוא רוצה וחפץ בכך.

שהוא פנימיות הרצון, כידוע. ועל כך נאמר: "אחור וקדם צרתני". ולמשל, "מבשרי אחזה": התענוג הוא התכלית העיקרית, והרצון נמשך אחר התענוג; מכיוון שיש לפניו נחת רוח ותענוג, לכן הוא רוצה וחפץ בכך.

התענוג הוא הפנימיות של הרצון, כפי שרומז הפסוק בתהילים קלט, ה: "אחור וקדם צרתני". דברי איוב "מבשרי אחזה" מזמינים אותנו ללמוד מן הניסיון האנושי: אדם רוצה דבר מה משום שהוא גורם לו הנאה, ולכן התענוג הוא התכלית והרצון נמשך אחריו.

24 ולכן נקי הרצון בחינת אחוריים ובחי' חיצונית לגבי העונג העליון ב"ה המלוכש בו וע"ז נאמר וראית

את אחורי ופני לא יראו¹²⁶ שאין פנימיות העונג מתגלה כ"א בחי' הרצון בלבד

לכן הרצון נקרא בחינת אחוריים ובחינה חיצונית ביחס לתענוג העליון, ברוך הוא, המלוכש בו. ועל כך נאמר: "וראית את אחורי ופני לא יראו" — פנימיות התענוג אינה מתגלה, אלא בחינת הרצון בלבד,

לכן הרצון נקרא "אחוריים", הבחינה החיצונית, ביחס לתענוג המלוכש בתוכו. "וראית את אחוריים" פירושו שרק הרצון מתגלה, ולא התענוג הפנימי.

כמו שאינו נראה ונגלה באדם לזולתו רק בחי' רצון בלבד שמגלה לו רצונו להיות כך וכך.

כמו שאצל אדם, מה שנראה ומתגלה לזולתו הוא רק בחינת הרצון: הוא מגלה לו את רצונו שכך וכך יהיה.

כך גם בין בני אדם: מה שאדם אחד מגלה לזולתו הוא רק רצונו, שהוא רוצה שדבר מה יהיה כך.

אבל פנימית העונג המלוכש בו והמכוון מזה איזה עונג ונחת רוח לפניו מזה לא ניתן להתוודע ולהגלות ועונג זה הוא המלוכש במצות שהן רצונו ית'.

אבל פנימיות התענוג המלוכש בו, ומה שהוא מכוון אליו — איזה תענוג ונחת רוח יש לו מכך — אינם ניתנים לידיעה ולגילוי. ותענוג זה הוא המלוכש במצוות, שהן רצונו יתברך.

התענוג הפנימי שמאחורי הרצון, הנחת שהוא מצפה לה, אינו נודע. זהו התענוג הנסתר של הי המלוכש במצוות, שהן רצונו.

25 וזהו אשר קדשנו במצותיו אשר מלשון באשרי¹²⁷ כי אשרוני^{128, 129} שהוא לשון הילול ושבת והוא על

עוצם ריבוי התענוג שיש בו ה

וזהו [הפירוש של] "אשר קידשנו במצוותיו": המילה "אשר" קשורה למילים "באשרי, כי אשרוני", שהן לשון הילול ושבת; והשבת הוא על ריבוי התענוג העצום שיש בכך,

הדברים מבארים את המילה "אשר" בברכה "אשר קידשנו במצוותיו". לאה קראה לבנה אשר ואמרה: "באשרי, כי אשרוני בנות"; מכאן ש"אשר" היא לשון שבת. השבת הוא על ריבוי התענוג העצום שבמצוות.

כדי להלל ולשבח מאד ובכחי זו נאמר באשר וטובל בשמן רגלו¹³⁰ שבחי רגלו בלבד היא מלוכשת בבחי שמן הוא בחי ח"ע¹³¹ כוי.

עד שיש להלל ולשבח אותו מאוד. על בחינה זו נאמר על אשר: "והוא טובל בשמן את רגלו" — רק בחינת הרגל שלו מלוכשת בבחינת השמן, שהיא בחינת חכמה עילאה וכוי.

ברכת משה לשבט אשר, "והוא טובל בשמן את רגלו", מתייחסת לבחינה זו: רק הי"רגלי, החלק התחתון ביותר של התענוג הזה, מלוכשת ב"שמן", המייצג את החכמה העילאה. מכאן שהתענוג שבמצוות נעלה אף מן החכמה עצמה.

26 והנה ההפרש שבין בחי אחוריים לבחי פנים מבשרי אחזה שבעורף אין בו התחלקות אברים שעור אי מכסה את כולו.

והנה, ההבדל בין בחינת אחוריים לבחינת פנים הוא, כדברי הכתוב: "מבשרי אחזה" — בעורף אין חלוקה לאיברים, שכן עור אחד מכסה את כולו.

כעת המאמר מסביר את ההבדל בין "אחוריים" ל"פנים", שוב מתוך התבוננות בגוף האדם: בעורף אין איברים נפרדים, שכן עור אחד מכסה את כולו.

משא"כ בבחי פנים נראה ונגלה ציור התחלקות האברים עינים לראות אזנים לשמוע כוי ותענוג שבבחי ראייה היא בחי אחרת משמיעה כוי,

לעומת זאת, בפנים ניכרת ונגלית צורת החלוקה לאיברים: העיניים לראות, האוזניים לשמוע וכוי; והתענוג שכראייה הוא בחינה שונה מן התענוג שבשמיעה וכוי.

בפנים ניכרים איברים מובחנים: העיניים נועדו לראות והאוזניים לשמוע, והתענוג שכראייה שונה מן התענוג שבשמיעה.

כך הוא למעלה כביכול שבחיי רצון העליון ב"ה נקי בחיי אחוריים ואין בו שום התחלקות ולכך הרצון המלוכש במצות כולל כל המצות בשוה שכולן הן בחיי רצונו ית'

כך הוא, כביכול, למעלה: בחינת הרצון העליון יתברך נקראת בחינת אחוריים, ואין בה שום חלוקה. לכן הרצון המלוכש במצות כולל את כל המצות במידה שווה, שכן כולן הן בחינת רצונו יתברך;

כך גם למעלה: רצונו של הי הוא בחינת "אחוריים", שאין בה חלוקה. הרצון המלוכש במצות שווה בכולן, שכן כל מצווה היא רצונו של הי.

והרי זה שבח אי לכולן אלא שהוא שבח גדול מאד כנ"ל שהרצון עליון הוא למעלה מהחכמה כו'

והרי זו שבח אחד לכולן, אלא שזהו שבח גדול מאוד, כפי שנאמר לעיל, שכן הרצון העליון נעלה מן החכמה וכו'.

אם כן, הרצון מעניק לכל המצוות אותו שבח, אך זהו שבח גדול מאוד, שכן הרצון העליון נעלה אפילו מן החכמה.

ולכן נקרא העונג והשמחה הנמשך מזה בשם זמירות¹³² כמו זמר שמנגנים ניגון אי היפה מאד הרבה פעמים כנ"ל.

לכן התענוג והשמחה הנמשכים מכך נקראים "זמירות", כמו בשיר שמנגנים בו פעמים רבות ניגון אחד יפה מאוד, כפי שנאמר לעיל.

זו הסיבה שהשמחה הנובעת מן הרצון נקראת "זמירות", כלומר שירים (כמו בתהלים קי"ט: נ"ד, "זמירות היו לי חוקיך"): כשם שבשיר חוזרים פעמים רבות על ניגון יפה אחד, כך השבח האחד חוזר בכל מצווה.

אבל העונג העליון ב"ה המלוכש במצות יש לכל מצוה תענוג פרטי כי העונג הוא פנימי המכוון המלוכש ברצון ואין פנימית המכוון המלוכש ברצון מצוה זו מלוכש ברצון מצוה אחרת

אבל בתענוג העליון יתברך המלוכש במצות, יש לכל מצווה תענוג פרטי; שכן התענוג הוא פנימיות הכוונה המלוכשת ברצון, ופנימיות הכוונה המלוכשת ברצון של מצווה זו אינה מלוכשת ברצון של מצווה אחרת,

התענוג המלוכש במצוות שונה: לכל מצווה תענוג מיוחד משלה, מפני שהתענוג הוא פנימיות הכוונה שבתוך הרצון, והכוונה שבתוך מצווה אחת אינה הכוונה שבתוך מצווה אחרת.

כי לכל מצוה יש כוונה אחרת כנודע וכמו עד"מ בפנים הרי התענוג שבראיה המלוכש בעינים אינו דומה כלל לתענוג שבשמיעה שבאזנים וכן תענוג שבטעמים חיך אוכל יטעם¹³³ כו' כל מין תענוג הוא מהות אחר.

שהרי לכל מצווה יש כוונה אחרת, כידוע. וכמשל, בפנים: התענוג שבראייה, המלוכש בעיניים, אינו דומה כלל לתענוג שבשמיעה, שבאזניים; וכן התענוג שבטעמים — "החך טועם את המזון" וכו'. כל סוג של תענוג הוא מהות אחרת.

לכל מצווה כוונה משלה, כידוע. הדבר דומה לפנים, שבהם התענוג שבראייה שבעיניים שונה לחלוטין מן התענוג שבשמיעה שבאזניים, או מן התענוג שבטעם שבחך: כל תענוג הוא מהות אחרת.

כך בחינת עונג העליון הנמשך ומתגלה ע"י המצות בציצית תענוג מיוחד ומשונה מהתענוג שבמצוה אחרת וכן בתפילין כו' ובכל המצות.

כך גם בחינת התענוג העליון, הנמשך ומתגלה באמצעות המצוות: בציצית יש תענוג מיוחד, השונה מן התענוג שבמצווה אחרת, וכן בתפילין כו' ובכל המצוות.

כך התענוג העליון המתגלה באמצעות הציצית הוא תענוג מיוחד, השונה מן התענוג שבכל מצווה אחרת; וכן בתפילין ובכל מצווה.

27 ולא כמו מעלת הרצון שהוא מדרגה אחת לכולן. ונמצא שהמצות הן פרטיות המשכות העונג כמו עד"מ

תענוג שבראיה ותענוג שבשמיעה כו'

הדבר שונה ממעלת הרצון, שהיא מדרגה אחת לכולן. נמצא שהמצוות הן המשכות פרטיות של התענוג, כמו, למשל, התענוג שבמראה והתענוג שבשמיעה וכו';

הרצון הוא מדרגה אחת לכול המצוות, ואילו התענוג אינו כזה. לכן המצוות הן ערוצים פרטיים להמשכת התענוג, כמו התענוגות השונים שבמראה ובשמיעה.

ושרשן ומקורן היא בחי' מקור התענוגים מה שלמעלה מבחי' תענוג פרטי כו' ועמ"ש¹³⁴ בתי"א פי' יתרו בד"ה וכל העם רואים את הקולות.

שורשן ומקורן הוא בחינת מקור התענוגים, שהיא למעלה מבחינת תענוג פרטי וכו'. ועיינו במה שנכתב בתורה אור, פרשת יתרו, במאמר המתחיל "וכל העם רואים את הקולות".

שורשן המשותף הוא מקור התענוגים, שלמעלה מכל תענוג פרטי. המאמר מפנה למאמר בתורה אור "וכל העם רואים את הקולות", בפרשת יתרו, להרחבה בנושא.

28 וזהו שהמצות נקראים דרכי נועם שהם דרכים פרטיים הנמשכים ממקור התענוגים הנק' נועם ה'. ועי'

בבה"ז פי' וישלח ע"פ כי ישרים דרכי¹³⁵ הוי'.

וזו הסיבה שהמצוות נקראות "דרכי נועם": הן דרכים פרטיות הנמשכות ממקור התענוגות, הנקרא "נועם הוי'". ראו גם ביאורי הזהר, פרשת וישלח, על [הפסוק] "כי ישרים דרכי הוי'".

לכן המצוות נקראות "דרכי נועם": יש דרכים פרטיות רבות, שכל אחת מהן נמשכת ממקור אחד של תענוגות, "נועם הוי'". המאמר מפנה גם לביאורי הזהר על פרשת וישלח, על הפסוק "כי ישרים דרכי הוי'".

וזהו שנקראו כל המצות מעשיות ארחות¹³⁶ הוי"י פ"י כמו אורח ושביל שהולכין בה ממקום למקום וכמ"כ ע"י המצוה נעשה אורח ודרך להמשכת שם הוי"י ע"י צמצום והתפשטות כו'

וזו הסיבה שכל המצוות המעשיות נקראות "ארחות הוי"י": כמו אורח ושביל שהולכים בהם ממקום למקום, כך גם באמצעות המצווה נעשה אורח ודרך להמשכת שם הוי"י, באמצעות צמצום והתפשטות וכו',

המצוות המעשיות נקראות גם "ארחות הוי"י". כשם שאורח מוביל ממקום למקום, כל מצווה יוצרת דרך להמשכת שם הוי"י, באמצעות צמצום (הי"ד) והתפשטות (הה"א).

מבחי העלם ענג העליון לידי גילוי כנ"ל, וזהו שנקרא בדרך כלל כל המצות בשם דרך וכמ"ש ושמרו דרך¹³⁷ הי לעשות צדקה כו' וזהו ג"כ פ"י נעם הי כמו פ"י דרך הוי"י כו' כנ"ל,¹³⁸

מבחינת ההעלם של התענוג העליון אל הגילוי, כפי שהוזכר לעיל. לכן כל המצוות נקראות בדרך כלל בשם "דרך", כמו שכתוב: "ושמרו דרך הוי"י לעשות צדקה וגו'". זו גם משמעותו של "נועם הוי"י", והיא דומה למשמעות "דרך הוי"י" וכו', כפי שהוזכר לעיל.

הדרך מובילה מהעלם התענוג העליון אל הגילוי. באופן כללי, כל המצוות נקראות "דרך", כמו בפסוק "ושמרו דרך הוי"י לעשות צדקה"; ול"נועם הוי"י", כלומר "נעימות הוי"י", יש משמעות זהה לזו של "דרך הוי"י".

אך מה שנזכר בצדקה בפרט ידוע לפי שהיא כוללת כל המצות מפני שכללוי כל ענין המצות הן רמ"ח המשכות מן ההעלם

אלא שהסיבה לכך שהפסוק מזכיר דווקא צדקה ידועה: היא כוללת את כל המצוות. שכן העיקרון הכללי של כל עניין המצוות הוא שהן רמ"ח המשכות מן ההעלם,

מדוע הפסוק מייחד את הצדקה? מפני שהיא כוללת את כל המצוות: כלל המצוות כולן הוא רמ"ח המשכות מן ההעלם.

והיינו¹³⁹ טפ"ט כו' עד¹⁴⁰ ה"ח המגדילים והצדקה הוא ענין המשכת החסד כו' וכמו ימינו של אדם שאחריה נמשך כל הגוף כו':¹⁴¹

היינו ט' פעמים ט' וכו', עד חמשת החסדים המגדילים; והצדקה היא ענין המשכת החסד וכו', כמו יד ימינו של אדם, שאחריה נמשך כל הגוף וכו'.

רמ"ח מתקבלים, כפי שמוסבר בפסקה 41, מתשע פעמים תשע (81), כשכל אחת שלוש בחינות — ראש, אמצע וסוף (243) — ומחמשת החסדים המגדילים. הצדקה ממשיכה את החסד, בדומה ליד ימינו של אדם: הגוף כולו נמשך אחריה.

קטע 6 • 291-33

ששת הימים והשבת

29 ד והנה כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות כחריש ובקציר תשבות¹⁴² כפי תשא (ל"ד כ"א), ולכאורה¹⁴³ אינו מובן למה נזכר חריש וקציר דוקא.

ד. והנה נאמר: "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, כחריש ובקציר תשבות", בפרשת כי תשא (34:21). ולכאורה לא מובן מדוע הוזכרו דווקא חריש וקציר.

פרק ד נפתח בפסוק משמות לד, כא: "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, כחריש ובקציר תשבות". מדוע הפסוק מזכיר דווקא חריש וקציר?

אך הענין דפיי ששת ימים תעבוד קאי על עבודת הש"י כמ"ש כפי והיה אם שמוע¹⁴⁴ ולעבדו בכל לבבכם כוי ויש בזה חרישה וזריעה וקצירה וכמ"ש זרעו לכם לצדקה.¹⁴⁵ אור זרוע לצדיק.¹⁴⁶

אלא הענין הוא ש"ששת ימים תעבוד" מתייחס לעבודת ה', כפי שנאמר בפרשת "והיה אם שמוע": "ולעבדו בכל לבבכם וגו'". בעבודה זו יש חרישה, זריעה וקצירה, כפי שנאמר: "זרעו לכם לצדקה", [ו] "אור זרוע לצדיק".

מכיוון ש"ששת ימים תעבוד" מתייחס לעבודת ה', כפי שנאמר בפסקה השנייה של קריאת שמע: "ולעבדו בכל לבבכם". לעבודה זו יש חרישה, זריעה וקצירה משלה, כפי שאומר הנביא על זריעה לצדקה, וכפי שנאמר בתהילים על אור שנזרע לצדיק.

30 ועמ"ש מזה ע"פ הבאים ישרש יעקב וע"פ כי תבואו אל הארץ כוי ושבתה הארץ. ובד"ה האזינו השמים¹⁴⁷ ובד"ה ושאתם מים בששון¹⁴⁸ כי

ועיינו כמה שנכתב על כך [בפסוק] "הבאים ישרש יעקב", וכן על "כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ", ובמאמרים המתחילים "האזינו השמים" ו"ושאתם מים בששון". כי

המאמר מפנה לדברים שנכתבו בנושא זה במקומות אחרים: על "הבאים ישרש יעקב", על "כי תבואו אל הארץ... ושבתה הארץ", ובמאמרים "האזינו השמים" ו"ושאתם מים בששון".

הנה ידוע דל"ט מלאכות חורש וזרע¹⁴⁹ כוי כמו שיש למטה כמ"כ יש למעלה כמו עד"מ הזורע שמצמיח פירות תבואתו בתוס' ברכה כוי

ידוע שלשלושים ותשע המלאכות — חרישה, זריעה וכוי — יש מקבילה למעלה, כשם שהן קיימות למטה. למשל, הזורע מצמיח את פירות יכולו בתוספת ברכה וכוי,

לשלושים ותשע המלאכות האסורות בשבת — חרישה, זריעה ושאר המלאכות — יש מקבילה למעלה, כשם שהן קיימות למטה. האיכר זורע כדי שיכולו יצמח בתוספת ברכה.

כמ"כ למעלה בחיי המשכות העונג העליון שיבא לידי גילוי שאינו אלא על ידי מצוה כני"ל ונקרא בשם מלאכה להיותה בחיי ירידה וצמצום¹⁵⁰ כני"ל

כך גם למעלה: המשכת התענוג העליון כדי שיבוא לידי גילוי נעשית רק באמצעות מצווה, כנזכר לעיל; והיא נקראת "מלאכה", משום שהיא בחינה של ירידה וצמצום, כנזכר לעיל,

כך גם למעלה, התענוג העליון נמשך לידי גילוי רק באמצעות מצווה. הדבר נקרא "מלאכה" משום שיש בו ירידה וצמצום.

כמו המלאכה שהוא התפשטות ירידת החיות בפועל ידיו כוי כמ"ש במ"א. אך תועלת ותקנה¹⁵¹ מכיין¹⁵² במלאכת עבודתו להיות תוסי ברכה כוי.

כמו המלאכה, שהיא התפשטות וירידה של החיות אל פעולת ידיו של האדם וכו', כפי שמוסבר במקום אחר. אך העובד מכיון להשיג תועלת ושיפור באמצעות עבודתו, כדי שתהיה תוספת ברכה וכו'.

גם בעבודה גשמית, החיות יורדת ומתפשטת אל פעולת ידיו של האדם. העובד מכיון להשיג רווח ותוספת ברכה מעבודתו.

כמ"כ למעלה התועלת מן עבודת הצדקה¹⁵³ היא להביא תוסי ברכה מן ההעלם העונג העליון כענין ברוך אתה הי כוי כידוע.

כך גם למעלה: תועלתה של עבודת הצדקה היא להביא תוספת ברכה מן התענוג העליון הנסתר, כעניין "ברוך אתה הי" וכו', כידוע.

מטרתה של עבודת הצדקה למעלה היא להביא תוספת ברכה מתוך התענוג העליון הנסתר. זהו פירוש הידוע של המילה "ברוך" ב"ברוך אתה הי": המשכת ברכה.

31 וזהו הברכות של המצות מעשיות ברוך אשר קדשנו במצותיו כוי וזהו פי לעבדו כוי. והיינו ג"כ פי ששת ימים תעשה מעשיך¹⁵⁴ לחרוש ולזרוע כוי.

וזהו [פירוש] הברכות על המצוות המעשיות: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו" וכו'; וזהו פירוש "לעבדו" וכו'. וזהו גם פירוש "ששת ימים תעשה את מעשיך" — לחרוש ולזרוע וכו'.

זהו פירוש הברכות על המצוות המעשיות, "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו", וכן פירוש "לעבדו"; וגם פירוש "ששת ימים תעשה את מעשיך" — לחרוש ולזרוע.

הן כל מעשה המצות שבימות החול שמעוררים המשכות¹⁵⁵ עונג העליון כוי. אבל ביום השביעי תשבות כי בו שבת מכל מלאכתו,¹⁵⁶

אלה הם כל מעשי המצוות שבימות החול, המעוררים את המשכות התענוג העליון וכו'. אבל "ביום השביעי תשבות", "כי בו שבת מכל מלאכתו",

המצוות שנעשות במשך השבוע מעוררות את המשכת התענוג העליון. אבל ביום השביעי שובתים, כשם שהי שבת בו מכל מלאכתו.

והענין הוא דבימות החול הגם שע"י המצות מעשיות נתעורר העלם ענג העליון לבא לידי גלוי אור בגי'ע כו'

והענין הוא, שבימות החול, אף שעל ידי המצוות המעשיות מתעורר התענוג העליון הנעלם לבוא לידי גילוי אור בגן עדן וכו',

במשך השבוע המצוות המעשיות מעוררות את התענוג העליון הנעלם להתגלות כאור בגן עדן.

מ"מ עדיין לא בא ממש לידי גילוי עד השבת אלא הוא מוכן ועומד לבא לידי גילוי ועדיין הוא בהעלם,

מכל מקום, עדיין אינו בא בפועל לידי גילוי עד השבת; אלא הוא מוכן ועומד לבוא לידי גילוי, ועדיין הוא בהעלם,

אולם הוא אינו מתגלה בפועל עד השבת. עד אז הוא עומד מוכן לגילוי, אך נותר בהעלם.

אבל בשבת כתיב וקראת לשבת עונג¹⁵⁷ שבא העונג העליון לידי גילוי ממש¹⁵⁸ שהרי מה שהנשמות נהנין כו'

אבל על השבת נאמר "וקראת לשבת עונג": התענוג העליון בא לידי גילוי ממש. שהרי מה שהנשמות נהנות וכו'

על השבת נאמר "וקראת לשבת עונג": כעת התענוג העליון מתגלה בפועל. הנאת הנשמות ממנו באה דווקא בשבת.

הוא בשבת דוקא כמ"ש והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר¹⁵⁹ כמ"ש בספר הבהיר שיש עמוד¹⁶⁰ כו',

הוא דווקא בשבת, כמו שנאמר "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר", וכפי שנכתב בספר הבהיר שיש עמוד וכו';

כפי שאומר ישעיהו, "מדי שבת בשבתו יבוא כל בשר" להשתחוות לפני ה'. המאמר מצטט את ספר הבהיר: יש עמוד, שלפי הערת קה"ת הסידור מפרש כעמוד שבגן עדן התחתון, שעל ידו עולות הנשמות לגן עדן העליון בכל שבת.

והוא מפני שבשבת בא הענג העליון לידי גילוי כנ"ל, ואמנם אין כל חדש בגלוי זה שמתגלה בשבת

וזה מפני שבשבת בא התענוג העליון לידי גילוי, כנזכר לעיל. אולם אין בגילוי זה, המתגלה בשבת, שום חידוש,

כל זה מפני שבשבת התענוג העליון מתגלה. ואף על פי כן, אין בשבת גילוי של דבר חדש.

שהרי כבר הוכן בחול אלא שלא ירד למטה עדיין ואדרבה כל מה שיש בחינת גילוי עונג בשבת אינו

שהרי הוא כבר הוכן בחול, אלא שעדיין לא ירד למטה; ואדרבה, כל גילוי התענוג שבשבת אינו

הכול הוכן במשך השבוע, ורק עדיין לא ירד למטה. כל התענוג המתגלה בשבת נובע מאותה הכנה.

אלא ממה שנתעורר למעלה ע"י המצות שעשה בחול ולא יותר כנ"ל וז"ש מי שטרח בע"ש¹⁶¹ דוקא יאכל בשבת כו'.¹⁶²

אלא ממה שהתעורר למעלה באמצעות המצוות שקיים בימות החול, ולא יותר, כפי שהוזכר לעיל. ועל כך אמרו [חז"ל]: "מי שטרח בערב שבת" דוקא, "יאכל בשבת" וכו'.

זהו בדיוק מה שהתעורר למעלה באמצעות המצוות שקיימו בימות החול, ולא יותר. כפי שאמרו חז"ל: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

32 וזהו וביום השביעי תשבות¹⁶³ במה שטרח בעבודה בחול הרי הוא בא לידי גילוי בשבת וא"כ אין צריך לעבודה בשבת ע"ד¹⁶⁴ העבודה שבחול שהיא בבחי' חרישה להיות לב נשבר ונדכא¹⁶⁵ ובבחי' אתכפיא.

וזהו [פירוש] "וביום השביעי תשבות": מה שאדם עמל בעבודת ה' במשך השבוע בא לידי גילוי בשבת. אם כן, אין צורך בשבת בעבודה בדומה לעבודת ימי החול, שהיא בבחינת חרישה — כדי שיהיה לבו נשבר ונדכה — ובבחינת אתכפיא.

כך מתבאר הציווי "וביום השביעי תשבות": מה שעבדו עליו במשך השבוע בא לידי גילוי בשבת, ולכן בשבת אין צורך בסוג העבודה של ימי החול. עבודת ימי החול היא בבחינת "חרישה": לב נשבר ונדכה ואתכפיא — המאמץ לכפות את דחפי הנפש הבהמית.

אלא בשבת העבודה הוא בבחינת התענגות על ה' ע"י אתהפכא חשוכא לנהורא והיינו שהעבודה בחול הוא ההמשכה בהעלם ובשבת נמשך מההעלם אל הגילוי וזהו וקראת לשבת עונג¹⁶⁶ כו'.

אלא שבשבת העבודה היא בבחינת תענוג בה', על ידי הפיכת החושך לאור. כלומר, עבודת ימי החול היא המשכה בהעלם, ואילו בשבת נמשך הדבר מן ההעלם אל הגילוי. וזהו [פירוש] "וקראת לשבת עונג" וכו'.

עבודת השבת היא תענוג בה', המושג על ידי אתהפכא — הפיכת החושך עצמו לאור. עבודת השבוע ממשיכה את האור כשהוא עדיין בהעלם; בשבת הוא יוצא מן ההעלם אל הגילוי, ולכן השבת נקראת "עונג".

33 וזהו הטעם שאומרים בשבת קדשנו במצותיך דרך בקשה בלבד שיבא לידי גילוי מאשר כבר הוכן ועומד כו'. אבל בחול אומרים אשר קדשנו לשעבר דהיינו בבחי' העלם עדיין כנ"ל.

וזו הסיבה שבשבת אומרים "קדשנו במצותיך" בלשון בקשה בלבד — שמה שכבר הוכן ועומד יבוא לידי גילוי וכו'. אבל בימות החול אומרים "אשר קדשנו" בלשון עבר, כלומר, [שהאור] עדיין בבחינת העלם, כנזכר לעיל.

כאן באה התשובה לשאלה שבפסקה 2. בשבת אנו מבקשים: "קדשנו במצותיך" — שמה שכבר הוכן יבוא עכשיו לידי גילוי. בימות החול אנו אומרים "אשר קדשנו" בלשון עבר, מפני שהאור עדיין נסתר.

וזהו הטעם עצמו שאומרים במצותיך לנוכח בשבת מפני שבא לידי גילוי ובחול לפי שהוא בהעלם עדיין אומרים במצותיך דרך נסתר¹⁶⁷ כו'.

וזו עצמה הסיבה שבשבת אומרים "במצוותיך" בלשון נוכח, מפני שהדבר בא לידי גילוי; ואילו בימות החול, מכיוון שהוא עדיין בהעלם, אומרים "במצוותיך" בלשון נסתר וכו'.

אותה סיבה מסבירה גם את צורת הפנייה: בשבת אומרים "במצוותיך", בפנייה ישירה לה', מפני שהאור גלוי; בימות החול אומרים "במצוותיך", בלשון נסתר, מפני שהאור עדיין בהעלם.

וזהו שארז"ל שקולה שבת כנגד כל המצות¹⁶⁸ כולן¹⁶⁹ כי ע"י המצות שעושים¹⁷⁰ נשאר האור בהעלם עדיין והמשכתו בגילוי זהו ע"י שבת כו'.

וזהו שאמרו רבותינו ז"ל ששבת שקולה כנגד כל המצוות כולן: באמצעות המצוות שאדם מקיים האור עדיין נשאר בהעלם, והמשכתו לידי גילוי נעשית באמצעות השבת וכו'.

כך מתבאר גם המאמר שבפתיחת המאמר, ששבת שקולה כנגד כל המצוות: באמצעות המצוות האור נשאר נסתר, ורק השבת ממשיכה אותו לידי גילוי.

(ואפ"ל דוגמא לדבר ע"ד משארז"ל רפ"ו דברכות¹⁷¹ אשר פי' והיה אם שמוע נקי עדיין אין עושים רצונו של מקום שלכן נאמר בה ואספת דגנך¹⁷² כו' ע"ש והרי נאמר בה אם שמוע תשמעו אל מצותי¹⁷³.)

(ואפשר להביא לכך דוגמה מדברי רבותינו ז"ל בתחילת הפרק השישי בברכות: פרשת "והיה אם שמוע" נקראת עדיין מצב שבו "אין עושים רצונו של מקום", ולכן נאמר בה "ואספת דגנך" וכו', ע"י שם. והרי נאמר בה "אם שמוע תשמעו אל מצותי".)

בסוגריים מובאת הקבלה לכך. הגמרא (ברכות לה, ב) מביאה את דברי רבי שמעון בר יוחאי: כשישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית בידי אחרים; וכשאינם עושים רצונו, הם צריכים לעשותה בעצמם, כפי שנאמר בפרשה השנייה של קריאת שמע: "ואספת דגנך". נמצא שהפרשה מתארת מצב שבו ישראל "אין עושים רצונו של מקום", ואף על פי כן נאמר בה לשמוע למצוות ה'.

אלא צ"ל משום שהאור הנמשך ע"י המצות נשאר בהעלם והסתר בבחי' מקיף אבל להיות עושים רצונו של מקום היינו כשנמשך ומאיר בבחי' סוכ"ע ומקיף בבחינת ממכ"ע וא"פ שמתייחדים האור מקיף עם האור פנימי

אלא צריך לומר שזהו מפני שהאור הנמשך באמצעות המצוות נשאר בהעלם ובהסתר, בבחינת מקיף; ואילו "עושים רצונו של מקום" פירושו שהאור נמשך ומאיר בבחינת סוכב כל עלמין ומקיף אל בחינת ממלא כל עלמין ואור פנימי, כך שהאור המקיף מתייחד עם האור הפנימי;

התשובה היא שהאור הנמשך באמצעות המצוות נשאר נסתר, בבחינת אור מקיף. "עושים רצונו של מקום" פירושו שהאור נמשך מן הבחינה המקיפה, סוכב כל עלמין, אל הבחינה הפנימית, ממלא כל עלמין, כך שהאור המקיף והאור הפנימי מתאחדים.

ולכן נקי עושים רצונו של מקום שממשיך האור בבחינת שרש המקום שהוא בחי' מלכותך מלכות כל עולמים¹⁷⁴ כו' וכמ"ש בבינוני ח"ב פ"ז וכמ"ש ברוך כבוד¹⁷⁵ הוי' ממקומו כו' שזהו תכלית הכוונה להיות דירה בתחתונים.^{176, 177}

ולכן הדבר נקרא "עושים רצונו של מקום", מפני שממשיכים את האור לבחינת שורש ה"מקום", שהיא בחינת "מלכותך מלכות כל עולמים" וכו', כפי שנכתב בספר של בינונים, חלק ב, פרק ז, וכפי שנאמר "ברוך כבוד הוי' ממקומו" וכו'; זוהי תכלית הכוונה — שתהיה דירה בתחתונים.

הכינוי "מקום" רומז לכך: עבודה זו ממשיכה את האור אל שורש ה"מקום", בחינת מלכות, "מלכותך מלכות כל עולמים", כפי שמוסבר בתנאי, שער היחוד והאמונה, פרק ז, וכמו בפסוק "ברוך כבוד הוי' ממקומו". גילוי זה בתוך העולמות הוא תכלית הכוונה — שתהיה להי דירה בתחתונים.

ועמ"ש סדי"ה שובה ישראל¹⁷⁸ עד.¹⁷⁹ ועד"ז בחי' שבת לגבי ששת ימי המעשה שבימי החול האור הנמשך ע"י המצות מאיר בבחי' מקיף עדיין ואינו נמשך בבחי' גילוי במקור דבי"ע אלא בשבת כו'.

ועיין במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "שובה ישראל עד". וכך גם בנוגע לשבת ביחס לששת ימי המעשה: בימות החול האור הנמשך באמצעות המצוות עדיין מאיר בבחינת מקיף, ואינו נמשך לידי גילוי במקורם של בריאה, יצירה ועשיה אלא בשבת וכו'.

המאמר מפנה לסוף המאמר "שובה ישראל". השבת עומדת ביחס לששת ימי המעשה באופן דומה: בימות החול האור הנמשך באמצעות המצוות מאיר רק בבחינת מקיף, ורק בשבת הוא מתגלה במקורם של עולמות בריאה, יצירה ועשיה — בדומה להמשכת האור אל שורש ה"מקום".

ולכן ארז"ל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ויוהכ"פ לבד מהוצאות שבת ויו"ט¹⁸⁰ כי שבת ויו"ט זהו כמו בחי' בזמן שישראל עושין רצונו של מקום¹⁸¹ שאזי מלאכתן נעשית כו'):

ולכן אמרו רבותינו ז"ל שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ויום הכיפורים, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב; שכן שבת ויום טוב הם כבחינת הזמן שבו ישראל עושים רצונו של מקום, שאז מלאכתם נעשית וכו'.

לכן אמרו חז"ל שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, חוץ מהוצאות שבת ויום טוב, שבהן מוסיפים לו לפי מה שהוא מוציא: ימים אלה דומים לזמן שבו "ישראל עושים רצונו של מקום", ואז "מלאכתן נעשית" בידי אחרים. כאן מסתיימים הסוגריים.

תפילה, הסולם והכתר

34 ה והנה ידוע בכל התחברות עליון ותחתון צריך שיהיה מי שמחבר אותם כנ"ל,¹⁸² וגם כאן אחר אשר

יש עליון ותחתון

5. והנה ידוע שבכל חיבור בין עליון לתחתון צריך להיות דבר מה שמחבר ביניהם, כפי שהוזכר לעיל. וגם כאן, מאחר שיש עליון ותחתון,

פרק הי נפתח. בכל פעם שיש לחבר מדרגה עליונה עם מדרגה תחתונה, צריך להיות דבר מה שיקשר ביניהן; וגם כאן יש עליון ותחתון.

דהיינו בחינת עונג העליון העצמי ובחינת גלוי לתחתונים המקבלים ונהנין מזיו כו' צריך שיהי' מי שמחבר ויביא את העלם העונג העליון להתחבר לתחתונים בבחי' הגילוי כו' והמחבר הוא בחי' תפלה. כלומר, בחינת התענוג העצמי העליון ובחינת הגילוי לתחתונים, המקבלים ונהנים מזיו וכו' — צריך להיות דבר מה שיחבר ביניהם ויביא את התענוג העליון הנעלם להתחבר עם התחתונים בבחינת גילוי וכו'; והמחבר הוא בחינת התפילה.

העליון הוא התענוג העצמי של ה'; התחתונים הם גילוי התענוג אל הנבראים, המקבלים אותו ונהנים מזיו. התפילה היא המקשרת, המביאה את התענוג הנעלם למטה ומחברת אותו עם התחתונים באופן גלוי.

דהנה ידוע שהתפלה נק' סולם כמ"ש בזהר ע"פ סולם¹⁸³ מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹⁸⁴ וכו' וע"ד הסולם הנה יש בו מדרגות הרבה והוא ע"י השליכות שבו כידוע ודרך כלל

שהרי ידוע שהתפילה נקראת סולם, כמו שכתוב בזהר על [הפסוק] "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" וכו'. וכמו בסולם, יש בה מדרגות רבות, באמצעות שלביו, כידוע. ובכללות,

התפילה נקראת סולם, כפי שהזוהר (בתיקוני זוהר) מפרש את חלום יעקב: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". כמו בסולם, גם בתפילה יש מדרגות רבות — שלבים.

הנה די עולמות יש אבי"ע כידוע והן דוגמת די שליכות בסולם¹⁸⁵ להיות שהן זה למעלה מזה ועולים ממדרגה למדרגה מעשי ליציר' כנ"ל,¹⁸⁶ וידוע דהתפלה נחלק דרך כלל לדי מדרגות¹⁸⁷ האלו דאבי"ע להיות

יש ארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, כידוע. הם דומים לארבעה שלבים בסולם, שכן הם זה למעלה מזה, ועולים ממדרגה למדרגה, מעשיה ליצירה, כפי שהוזכר לעיל. וידוע שהתפילה נחלקת בכללות לארבע המדרגות האלה של אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, שכן

בכללות יש ארבעה עולמות — אצילות, בריאה, יצירה ועשיה — זה למעלה מזה, בדומה לארבעה שלבים בסולם; עולים מעשיה ליצירה ומשם הלאה. כך גם התפילה נחלקת לארבעה שלבים, המקבילים לארבעת העולמות.

כי התפלה הוא ענין עליות ע"י מסי"נ אליך הי נפשי אשא¹⁸⁸ כוי ודרך כלל די עליות הן נגד די העולמות מעשייה ליצירה וכנ"ל. והרי זה כמשל הסולם שיש בו די שליכות כוי.

התפילה היא עניין של עליות באמצעות מסירות נפש: "אליך הי נפשי אשא" וכוי. ובכללות יש ארבע עליות, כנגד ארבעת העולמות, מעשייה ליצירה, כפי שהוזכר לעיל. והרי זה כמשל הסולם שיש בו ארבעה שלבים וכוי.

התפילה היא סדרה של עליות באמצעות מסירות נפש: "אליך הי נפשי אשא". ארבע העליות העיקריות שבה מקבילות לארבעת העולמות, כמו ארבעת השלבים שבסולם.

35 והנה בסולם נאמר וראשו מגיע השמימה¹⁸⁹ כוי פי' להורות שהסולם הוא בחי' הממוצע והמחבר את העליון עם התחתון שהרי כמו שעולין בו מלמטה למעלה כמ"כ יורדין בו מלמעלה למטה

והנה על הסולם נאמר: "וראשו מגיע השמימה" וכוי. הדבר בא להראות שהסולם הוא בחינת הממוצע המחבר בין העליון לתחתון: כשם שעולים בו מלמטה למעלה, כך יורדים בו מלמעלה למטה.

הפסוק אומר שראש הסולם "מגיע השמימה" כדי להראות שהסולם הוא הממוצע המחבר בין העליון לתחתון: אפשר לעלות בו מלמטה, ואפשר לרדת בו מלמעלה.

נמצא שע"י הסולם יוכל העליון לירד להתחתון והתחתון יוכל לעלות אל העליון וא"כ הרי הסולם הוא המחבר את העליון עם התחתון כוי.

נמצא שבאמצעות הסולם העליון יכול לרדת אל התחתון, והתחתון יכול לעלות אל העליון; ואם כן, הסולם הוא המחבר בין העליון לתחתון וכוי.

באמצעות הסולם העליון יכול לרדת אל התחתון, והתחתון יכול לעלות אל העליון; משום כך הוא מחבר ביניהם.

וזהו וראשו מגיע השמימה פי' עד"מ הקורה הנעוצה מקרקע לגג שע"יז הוא המחבר הגג עם הקרקע, כמ"כ הסולם מפני שראשו מגיע השמימה ונעוץ בארץ ע"כ הוא המחבר השמים עם הארץ כוי

וזהו [פירוש] "וראשו מגיע השמימה": למשל, קורה התקועה מן הקרקע ועד הגג מחברת בכך בין הגג לקרקע. כך גם הסולם: כיוון שראשו מגיע השמימה והוא נטוע בארץ, הוא מחבר בין השמים לארץ וכוי.

הדבר דומה לקורה התקועה מן הקרקע ועד הגג, המחברת ביניהם: מכיוון שהסולם נטוע בארץ וראשו מגיע השמימה, הוא מחבר בין השמים לארץ.

(ועיין מענין והנה סולם¹⁹⁰ בזח"א ויצא די קמ"ט ע"כ ובפי' הרמ"ז שם¹⁹¹ ח"י חוליות השדרה, ועמ"ש מענין ח"י חוליות השדרה שהן כנגד ח"י ברכאן דצלותא

(ועיינו בעניין "והנה סולם" בזוהר, חלק א, ויצא, דף קמ"ט ע"ב, ובפירוש הרמ"ז שם: שמונה-עשרה חוליות השדרה. ועיינו במה שנכתב בעניין שמונה-עשרה חוליות השדרה, שהן כנגד שמונה-עשרה ברכות התפילה,

בסוגריים מובאים מקורות נוספים: הזוהר על סולם יעקב בפרשת ויצא, ופירוש הרמ"ז (רבי משה זכות), הקושר את הסולם לשמונה-עשרה חוליות השדרה; וכן מאמרים נוספים המסבירים ששמונה-עשרה חוליות השדרה מקבילות לשמונה-עשרה ברכות העמידה.

בדיה לא הביט און ביעקב^{192, 193} ובדיה יביאו לבוש מלכות^{194, 195} גבי רוכב על כרוב קל שלו ושאת בחיי אלף עולמות¹⁹⁶ ועיין במא"א אות סמ"ך סכ"ח¹⁹⁷ מענין סולם).

במאמר המתחיל "לא הביט און ביעקב", ובמאמר המתחיל "יביאו לבוש מלכות", בעניין "רוכב על כרוב קל שלו ושאת בחיי אלף עולמות"; ועיינו במאורי אור, אות סמ"ך, סעיף כ"ח, בעניין סולם.)

הדברים נדונים במאמרים "לא הביט און ביעקב" ו"יביאו לבוש מלכות"; האחרון עוסק בדימוי התלמודי של הי הרוכב על כרוב קל ומשייט בשמונה-עשר אלף עולמות. בסוגריים מובא גם מילון המונחים הקבלי מאורי אור, בערך "סולם".

והנמשל יובן בתפלה שהוא כדוגמת הסולם להיות שהוא עליה והסתלקות במס"נ כו', אמנם היא הנותנת שתקרא התפלה בשם ממוצע המחבר שיביא אור ירידת השפע מלמעלה למטה ג"כ ע"י התפלה והנמשל יובן בתפילה, שהיא דומה לסולם בכך שהיא עליה והסתלקות מתוך מסירות נפש וכו'. אך דווקא משום כך נקראת התפילה ממוצע המחבר: גם באמצעות התפילה יורד אור השפע מלמעלה למטה,

התפילה דומה לסולם בכך שהיא עליה והתרוממות מן העצמי מתוך מסירות נפש. ודווקא משום כך היא נקראת המחברת: באמצעות התפילה יורד גם השפע של האור מלמעלה למטה.

כמו הסולם שיורדין בו מלמעלה למטה ג"כ ועמ"ש¹⁹⁸ מזה בדיה יונתי בחגוי הסלע¹⁹⁹ ובדיה ויקהל משה.^{200, 201}

כמו הסולם, שאפשר גם לרדת בו מלמעלה למטה. ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "יונתי בחגוי הסלע" ובמאמר המתחיל "ויקהל משה".

כך גם בסולם: לא רק עולים בו, אלא גם יורדים. המאמר מפנה למאמרים "יונתי בחגוי הסלע" ו"ויקהל משה" להרחבה בעניין.

36 וזהו הטעם שהתפלה נק' עטרה כמו ענין קושר כתרין לקונו מתפלתן של ישראל²⁰² כו' וכמ"ש בעטרה שעטרה לו²⁰³ אמו זו התפלה שעושה בחיי עטרה למעלה

וזו הסיבה שהתפילה נקראת עטרה, כמו בעניין "קושר כתרין לקונו מתפילותיהם של ישראל" וכו', וכמו שכתוב: "בעטרה שעטרה לו אמו" — זו התפילה, שיוצרת למעלה בחינה של עטרה.

גם התפילה נקראת עטרה. בגמרא מסופר על המלאך ש"קושר כתרין לקונו", ותוספות שם מסבירים שהכתרים נוצרים מתפילות הצדיקים, ואילו הזוהר אומר שהם נוצרים מתפילותיהם של ישראל. בשיר השירים נאמר "העטרה שעטרה לו אמו", והמאמר מפרש שהכוונה לתפילה היוצרת עטרה למעלה.

והנה העטרה היא נתונה על הראש למעלה הימנו ועשויה מאבנים טובות ומרגליות כידוע. והנמשל יובן למעלה שמבחי' בירורים דרפ"ח ניצוצין²⁰⁴ כו'.

והנה עטרה מונחת על הראש, מעליו, והיא עשויה אבנים טובות ומרגליות, כידוע. והמשל יובן למעלה: מבחינת בירור רפ"ח הניצוצין וכו',

עטרה מונחת מעל הראש ועשויה אבנים טובות ומרגליות. למעלה, "האבנים הטובות" הן רפ"ח ניצוצות הקדושה שנפלו בשבירת הכלים ומתבררים.

שעולין ע"י מס"נ שבתפלה נעשה למעלה בחי' כתר ועטרה על בחי' הראש והמוחין כו' להיות כי הוא נק' סולם והסולם ראשו מגיע השמימה ומחבר בחי' הראש עם הסוף

העולים על ידי מסירות נפש שבתפילה, נעשית למעלה בחינה של כתר ועטרה מעל בחינת הראש והמוחין וכו'; שכן התפילה נקראת סולם, וראשו של הסולם מגיע השמימה ומחבר את בחינת הראש עם הסוף,

ניצוצות אלה, העולים באמצעות מסירות הנפש שבתפילה, נעשים עטרה מעל ל"ראש" — המוחין — של המדרגות העליונות. זאת משום שהתפילה היא סולם שראשו מגיע השמימה ומחבר את הראש עם הסוף.

והוא בחי' הכתר והעטרה שבשמימה שהסולם מגיע לשם ועושה עטרה וכתר כו' (ועמ"ש מזה בד"ה מזוזה מימין ובזח"א וישלח קס"ט.²⁰⁵ זח"ג כי תצא דרע"ח ע"א).

וזוהי בחינת הכתר והעטרה שבשמיים, שאליהם מגיע הסולם ושם הוא יוצר עטרה וכתר וכו'. (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "מזוזה מימין", ובזהר חלק א, וישלח, [דף] קס"ט; וזהר חלק ג, כי תצא, דף רע"ח ע"א).

ראש הסולם הוא העטרה שבשמיים: הוא מגיע לשם ויוצר את העטרה. הסוגריים מפנים למאמר "מזוזה מימין" ולזהר, המספר בפרשת וישלח שהמלאך הממונה על תפילות ישראל עושה מהן עטרה. בהערת קה"ת מוצע לקרוא את ההפניה לווישלח כמתייחסת לתחילת דף קס"ט ע"א, יחד עם דף קס"ז ע"ב.

ולהיות כן שהתפלה הוא המחבר להעלות התחתון אל העליון ולהביא את העליון לתחתון, ויש בה ב' הענינים ההעלאה²⁰⁶ מלמטה למעלה שבה

ומכיוון שהתפילה היא המחברת, המעלה את התחתון אל העליון ומביאה את העליון אל התחתון, יש בה שני ענינים: ההעלאה מלמטה למעלה שיש בה,

מכיוון שהתפילה מחברת — מעלה את התחתון אל העליון ומורידה את העליון אל התחתון — יש בה שתי תנועות. הראשונה היא העלאה מלמטה למעלה.

ועל ידה מתעלה מעשה המצות שנעשו בדברים גשמיים שנפל שם התענוג עליון בשבה"כ להיות מתעלים בבחי' מ"ן בבחי' באר מים חיים וכמ"ש במ"א ע"פ אז ישיר ישראל²⁰⁷ כו'

שבאמצעותה מתעלות פעולות המצוות שנעשו בדברים גשמיים, שאליהם נפלה בשבירת הכלים התענוג העליון, והן עולות בבחינת מ"ן, בבחינת "באר מים חיים", וכמו שמבואר במקום אחר על הפסוק "אז ישיר ישראל" וכו',

באמצעות התפילה מתעלות המצוות שנעשו בדברים גשמיים, שבהם נפלה התענוג העליון בעת שבירת הכלים, והן עולות כמ"ן, "מים נוקבין", בדומה ל"באר מים חיים". המאמר מפנה למה שמבואר במקום אחר על שירת הבאר — "אז ישיר... עלי באר".

עלי באר²⁰⁸ כו' ובה ועל ידה נמשך ג"כ המשכת התענוג עליון בבחי' מ"ד מלמעלה למטה.

"עלי באר" וכו'; ובה ובאמצעותה נמשכת גם התענוג העליון בבחינת מ"ד, מלמעלה למטה.

התנועה השנייה היא המשכת התענוג העליון מלמעלה, באמצעות התפילה, כמ"ד — "מים דכורין".

37 וע"כ ארז"ל אלמלא שמרו בניי ב' שבתות²⁰⁹ כהלכתן כו' פי' כהלכתן עד"מ ההליכה בסולם²¹⁰ הנ"ל

שיש בו ההליכה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה

ולכן אמרו חז"ל: "אילו שמרו בני ישראל שתי שבתות כהלכתן" וכו'. "כהלכתן" פירושו, בדרך משל, ההליכה בסולם שהוזכר לעיל, שבו הולכים מלמטה למעלה ומלמעלה למטה;

חז"ל אמרו שאילו ישראל היו שומרים שתי שבתות "כהלכתן", היו נגאלים מיד. המאמר דורש את "כהלכתן" מלשון הליכה, ורואה בה את שתי דרכי ההליכה בסולם: מלמטה למעלה ומלמעלה למטה.

וזהו כהלכתן בבחי' עלי' ממטה למעלה לעורר בחי' עונג העליון למעלה ע"י עבודה ומעשה המצות כנ"ל, והבי' מלמעלה למטה²¹¹ שיבא העליון לתחתון הוא בחי' גילוי עונג העליון למטה כו'

וזהו "כהלכתן": [הליכה] בדרך של עלייה מלמטה למעלה, כדי לעורר את בחינת התענוג העליון למעלה באמצעות העבודה וקיום המצוות במעשה, כנזכר לעיל; והשנייה היא מלמעלה למטה — שהעליון יבוא אל התחתון, כלומר גילוי התענוג העליון למטה וכו',

דרך אחת של "הליכה" היא עלייה מלמטה למעלה, המעוררת את התענוג העליון באמצעות העבודה וקיום המצוות במעשה; הדרך השנייה היא מלמעלה למטה — גילוי של אותו תענוג למטה.

מיד היו נגאלין מפני זה²¹² שהתפלה הוא המחבר להביא התחתון לעליון ולתחתון והוא הנקי מייחד יחודים וכמ"ש בס' המקובלים.²¹⁴

"מיד היו נגאלים". זאת מפני שהתפילה היא המחברת ומביאה את התחתון אל העליון ואת העליון אל התחתון, וזה נקרא "מייחד יחודים", כפי שכתוב בספרי המקובלים.

כאשר שתי התנועות שלמות, הגאולה באה מיד. זאת מפני שהתפילה מחברת את התחתון לעליון ואת העליון לתחתון, והמקובלים מכנים זאת "מייחד יחודים".

(וזהו משארז"ל כל עיסקא דשבתא כפול²¹⁵ כוי שני כבשים²¹⁶ כוי זכור ושמור כוי כי שמור לנוקי הוא העליי מלמטה למעלה וזכור לדכורא הוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה וכמ"ש בד"ה זכור את יום השבת לקדשו.²¹⁷

(וזהו שאמרו חז"ל: "כל עסקי שבת כפולים" וכו', "שני כבשים" וכו', "זכור" ו"שמור" וכו': "שמור" שייך לנוקבא, כלומר לעלייה מלמטה למעלה, ו"זכור" שייך לדכורא, כלומר להמשכה מלמעלה למטה, כפי שמוסבר במאמר הפותח במילים "זכור את יום השבת לקדשו".

בסוגריים מקשר המאמר את הדברים ללימוד שפתח את המאמר, שכל ענייני השבת כפולים. "שמור" שייך לנוקבא ולעלייה מלמטה למעלה, ואילו "זכור" שייך לדכורא ולהמשכה מלמעלה למטה, כפי שמוסבר במאמר "זכור את יום השבת לקדשו".

והיינו שזהו ענין ב' שבתות כהלכתן שיש בכל שבת תחלה ההליכה מלמטה למעלה ואח"כ ההמשכה מלמעלה למטה כוי

כלומר, זהו עניינן של "שתי שבתות כהלכתן": בכל שבת יש תחילה הליכה מלמטה למעלה, ולאחר מכן המשכה מלמעלה למטה וכו';

"שתי שבתות" הן אפוא שתי מדרגות בכל שבת: תחילה העלייה מלמטה, ולאחריה ההמשכה מלמעלה.

ולכן כל עיסקא דשבתא כפול²¹⁸ והיינו שלפי ערך ההעלאה מלמטה למעלה באתעדל"ת בכל ששת ימי המעשה בבחי' לעבדה ולשמרה²¹⁹ כוי כך הוא אח"כ הגילוי מההעלם וההמשכה מלמעלה למטה בשבת כוי).

ולכן כל ענייני השבת כפולים. כלומר, בהתאם למידת העלייה מלמטה למעלה, באמצעות אתערותא דלתתא בכל ששת ימי המעשה, בבחינת "לעבדה ולשמרה" וכו' — כך, לאחר מכן, יש בשבת גילוי מן ההעלם וההמשכה מלמעלה למטה וכו'.

לכן כל ענייני השבת כפולים: הגילוי וההמשכה מלמעלה בשבת תואמים למידת העלייה שהושגה באמצעות אתערותא דלתתא בששת ימי החול, בבחינת "לעבדה ולשמרה". כאן מסתיימים הסוגריים.

וזהו עד יעבור עמך²²⁰ ה' עד יעבור כוי פי' ב' העברות הללו הא' מלמטה למעלה בבחי' מס"נ בעליות והסתלקות כנ"ל ואז יעברו למעלה משם הוי' הנגלה בגי' ע"י צמצום לבד כנ"ל

וזהו [פירוש] "עד יעבור עמך ה', עד יעבור" וכו': שתי המעברות הללו. הראשונה היא מלמטה למעלה, בבחינת מסירות נפש, בעליות ובהסתלקות, כנזכר לעיל; ואז הם עוברים למעלה משם הוי' המתגלה בגן עדן באמצעות צמצום כלכד, כנזכר לעיל,

בשירת הים נאמר פעמיים: "עד יעבור עמך ה', עד יעבור". המעבר הראשון הוא כלפי מעלה: באמצעות מסירות נפש בתפילה ישראל מתעלים מעבר לשם הוי' כפי שהוא מתגלה בגן עדן באמצעות צמצום.

כי מעוררים בחיי עונג העליון העצמי הנקי מקור כל התענוגים כו' וכנ"ל והעברה השנית הוא מלמעלה למטה

שכן הם מעוררים את בחינת התענוג העליון העצמי, הנקרא מקור כל התענוגים וכו', כנזכר לעיל. והמעבר השני הוא מלמעלה למטה:

הם מתעלים מעבר למדרגה זו משום שהם מעוררים את התענוג העצמי של ה', מקור כל התענוגים. המעבר השני הוא כלפי מטה.

דהיינו ששם הוי' יורד ונמשך מן ההעלם עונג העליון לידי גילוי ואז שם הוי' עובר על ישראל כי הירידה בהיפך בחיי העליי כו'.

כלומר, שם הוי' יורד ונמשך מן ההעלם של העונג העליון אל הגילוי, ואז שם הוי' עובר על ישראל; שכן הירידה היא היפוכה של העלייה וכו'.

שם הוי' יורד וממשיך את העונג העליון מן ההעלם אל הגילוי, וכך הוא "עובר על" ישראל; הירידה היא היפוכה של העלייה.

קטע 8 • 381-40

ניתנה לכם

38 וזהו ראו כי²²¹ ה' נתן לכם השבת כו' כי הנה מבואר למעלה דמי שטרח בע"ש דוקא יאכל בשבת²²² כו' וזהו [פירוש] "ראו, כי ה' נתן לכם את השבת" וכו'. שהרי הוסבר למעלה שדווקא "מי שטרח בערב שבת" יאכל בשבת" וכו';

המאמר חוזר לפסוק הפותח שלו: "ראו, כי ה' נתן לכם את השבת". כפי שהוסבר למעלה, "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

והיינו שאין בחיי גילוי עונג העליון בשבת רק לפ"ע מה שהוכן בחיי עונג העליון שבהעלם ע"י מצות מעשיות שעשו בחול כנ"ל.²²³

כלומר, גילוי התענוג העליון בשבת הוא רק בהתאם למידה שבה הוכן התענוג העליון הנעלם באמצעות המצוות המעשיות שקיימו במשך השבוע, כפי שהוזכר למעלה.

התענוג העליון שמתגלה בשבת תואם בדיוק למה שהכינו מצוות השבוע המעשיות בעודו נסתר.

39 וזהו שנאמר במן את אשר תאפו אפו²²⁴ וכנ"ל שהחול מכין לשבת ואין מכינים בשבת כלום כי אין עונג השבת בא מצד עצם רק ממה שכבר מוכן בחול ע"י עשיית המצות

וזהו שנאמר על המן: "את אשר תאפו אפו", וכאמור לעיל: ימי החול מכינים לשבת, ובשבת עצמה אין מכינים דבר; שכן עונג השבת אינו בא מעצמו, אלא רק ממה שכבר הוכן בימי החול באמצעות קיום המצוות,

זהו פירוש הוראתו של משה על המן ביום שיש: "את אשר תאפו אפו" — ימי החול מכינים לשבת, ובשבת עצמה אין מכינים דבר, שכן עונג השבת אינו בא מעצמו, אלא רק מן המצוות שקיימו במהלך השבוע.

כי הן הן הבאים לידי גילוי העלם עונג העליון ולא דבר זולתם כלל וא"כ מאין יהיה העונג בשבת וע"כ הוא נותן להם ביום הששי לחם יומים²²⁵ כו'.²²⁶

שהרי הן עצמן המביאות לידי גילוי את עונג העליון הנעלם, ואין דבר זולתן כלל. ואם כן, מניין יבוא העונג בשבת? לכן הוא נותן להם "ביום הששי לחם יומיים" וכו'.

המצוות לבדן מביאות לידי גילוי את העונג העליון הנעלם; בלעדיהן לא היה מקור לעונג השבת. משום כך נתן להם הי ביום הששי "לחם יומיים".

40 ועיין מזה בזה"ג פי בהר דק"י ע"ב, וזהו ראו כי²²⁷ הי נותן לכם לחם דייקא

ועיין על כך בזוהר, חלק ג, פרשת בהר, דף קי ע"ב. וזהו [פירוש] "ראו כי הי נותן לכם" — "לכם" דווקא;

המאמר מפנה לזוהר על פרשת בהר, המצטט את הפסוק "ראו כי הי נותן לכם ביום הששי לחם יומיים", ומדייק בו: "ראו כי הי נותן לכם" — לכם במיוחד.

דהיינו לפי אופן טורח העבודה שלכם בחול כן הוא נותן לכם את השבת בבחי' גילוי העונג העליון כנ"ל וא"כ השבת כולו ברשותכם להוסיף או לגרוע ממנו

כלומר, בהתאם לאופן שבו עמלתם בעבודת הי במשך ימי החול, כך הוא נותן לכם את השבת, בגילוי התענוג העליון, כנזכר לעיל. אם כן, השבת כולה נתונה בידיכם, להוסיף עליה או לגרוע ממנה,

הדבר תלוי במידת המאמץ שהשקעתם בעבודת הי במשך ימי החול: כך נותן לכם הי את השבת ואת גילוי התענוג העליון שבה. לכן השבת כולה נתונה בידיכם, להוסיף עליה או לגרוע ממנה.

דהיינו כפי ערך עבודתכם במעשה המצות בחול וכמ"ש למעלה בענין דרכיה²²⁸ דרכי נועם כו' וזהו נתן לכם כו' וע' ברבות בא פט"ו ע"פ החדש הזה לכם.²²⁹

כלומר, בהתאם למידת עבודתכם בקיום המצוות בפועל בימי החול, וכמו שנכתב לעיל בעניין "דרכיה דרכי נועם" וכו'. וזהו [פירוש] "נתן לכם" וכו'. ועיין במדרש רבה, בא, פרק טו, על הפסוק "החודש הזה לכם".

הדבר תלוי במידת עבודתכם בקיום המצוות במשך ימי החול, כפי שהוסבר לעיל בעניין "דרכיה דרכי נועם". המאמר מפנה גם למדרש רבה על הפסוק "החודש הזה לכם", שבו מופיעות אותן מילים, "לכם".

אל²³⁰ יצא איש ממקומו.^{231, 232, 233} עיין מזה בזה"ב בשלח סי"ג סע"ב²³⁴ ויקהל ר"ז א' והוא כענין הנז"ל כפי עושיין רצונו של מקום כו'

"אל יצא איש ממקומו". ועיין על כך בזוהר, חלק ב, בשלח, דף סג סוף ע"ב, ובפרשת ויקהל, רז ע"א; והדבר דומה לעניין שנזכר לעיל בפירוש "עושיין רצונו של מקום" וכו'.

הפסוק ממשיך: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". הזוהר בפרשות בשלח וויקהל, שאליו מפנה המאמר, מפרש את "מקומו" כ"מקומו" שבביטוי "ברוך כבוד הי ממקומו". המאמר קושר את "מקומו" ל"מקום" שבביטוי "עושיין רצונו של מקום" (פסוק 33) — להמשכת האור אל השורש של "מקום".

ועמ"ש מזה בד"ה כי על כבוד²³⁵ בפי ברוך כבוד²³⁶ הוי ממקומו ועמ"ש בפי ברוך המקום בד"ה בשברי לכם מטה לחם:²³⁷

ועיין במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "כי על כל כבוד", בפירוש "ברוך כבוד הוי ממקומו"; וכן במה שנכתב בפירוש "ברוך המקום", במאמר המתחיל "בשברי לכם מטה לחם".

המאמר מפנה גם למאמרים "כי על כל כבוד", העוסק בפסוק "ברוך כבוד הוי ממקומו", ו"בשברי לכם מטה לחם", העוסק בביטוי "ברוך המקום", להרחבה בנושא "מקום".

קטע 9 • 41-45

אור חדש לגמרי

41 ו ולבאר²³⁸ הדברים קצת הנה ענין ב' פעמים עד יעבור כוי הנה ידוע דבאמת לאו דאית לך צדק ידיעא^{239, 240} כוי

ו. כדי לבאר את העניין מעט: מה משמעות "עד יעבור" פעמיים וכו'? ידוע שבאמת "לאו דאית לך צדק ידיעא" וכו',

פרק ו פותח בהבהרת שתי ה"מעברות" מעט יותר. הוא יוצא מן העיקרון, המצוטט מתפילת אליהו בתיקוני זוהר, שלפיו לה' עצמו אין שום מידה "ידועה".

ושיהיה התהוות המדות מאור א"ס הוא רק ע"י תורה ומצות בהעלאת מ"ן מבירורי רפ"ח נצוצין שבמצות מעשיות כמו אתרוג ותפילין מדברים הגשמיים כוי

והתהוות המדות מאור אין סוף היא רק באמצעות התורה והמצוות, על ידי העלאת מ"ן מבירורי רפ"ח הניצוצות שבמצוות המעשיות, כגון אתרוג ותפילין, מדברים גשמיים וכו'.

המדות מתהוות אפוא מאור אין סוף רק באמצעות התורה והמצוות: המצוות המעשיות, המקומות בעזרת דברים גשמיים כגון אתרוג ותפילין, מבררות את רפ"ח הניצוצות שנפלו ומעלות אותם כמ"ן, "מים נוקבין" הקוראים להמשכה מלמעלה.

ורמ"ח פקודין נעשים רמ"ח אברין²⁴¹ למלכא פיי רמ"ח כלים למדות דאצילות כמבואר בע"ח דט"י²⁴² פעמים ט' עולה פ"א ובכל א' ג' בחי' ראש תוך סוף עולה רמ"ג וה"ח המגדילים רמ"ח כוי

ו"רמ"ח פקודין נעשים רמ"ח אברין למלכא", כלומר רמ"ח כלים למדות דאצילות, כפי שמבואר בעץ חיים: תשע פעמים תשע הן פ"א, ובכל אחת מהן יש שלוש בחינות — ראש, תוך וסוף — ובסך הכול רמ"ג; וה' חסדים המגדילים משלימים לרמ"ח וכו',

בתיקוני זוהר נאמר שרמ"ח מצוות עשה נעשות "רמ"ח אברין למלכא", כלומר רמ"ח כלים למדות דאצילות. עץ חיים מחשב כך: תשע פעמים תשע הן פ"א; כשבכל אחת יש ראש, תוך וסוף מתקבלים רמ"ג, וה' חסדים משלימים לרמ"ח.

וכמבואר במ"א ולכך נקי התורה והמצוות בשם דרך²⁴³ הוי להיות שהן הדרך להמשכות שם הוי בכל מדה וספיי כוי

כפי שמבואר במקום אחר. לכן התורה והמצוות נקראות "דרך הוי", מפני שהן הדרך להמשכות שם הוי בכל מדה וספירה וכו'.

לכן התורה והמצוות נקראות "דרך הוי": הן הדרך שבה שם הוי נמשך בכל מדה וספירה.

וזהו עד יעבור עמך הי שעיי תורה ומצוות שלהם עוברים למעלה מעלה מבחי שם הוי עד שמשיכים שם הוי כוי

וזהו "עד יעבור עמך הי": באמצעות התורה והמצוות שלהם הם עוברים למעלה מעלה מבחינת שם הוי, עד שהם ממשיכים את שם הוי וכו'.

וזהו "עד יעבור עמך הי" הראשונה: באמצעות התורה והמצוות שלהם, ישראל עוברים הרחק מעבר למדרגת שם הוי, וכך ממשיכים את שם הוי למטה.

ועד יעבור הכי הוא מלמעלה למטה ששם הוי עובר עליהם ומגביה אותם כענין ארון נושאו נשא²⁴⁴ וכמבואר במ"א.

ו"עד יעבור" השני הוא מלמעלה למטה: שם הוי עובר עליהם ומגביה אותם, בדומה ל"ארון נושאו נשא", כפי שמבואר במקום אחר.

"עד יעבור" השני הוא מלמעלה למטה: שם הוי עובר על ישראל ומגביה אותם, כפי שאומרת הגמרא שארון הברית נשא את נושאו.

42 ושרש ענין התפלה שהוא כמו הסולם וכו'. הנה ידוע בחי סדר ההשתלשלות הנה בחי נהיי שבעליון נעשים מוחין לתחתון כמו נהיי דאויא מוחין לזיא ונהיי דזיא מוחין לנוקי כוי

שורש ענין התפילה, שהיא כמו הסולם וכו': ידוע שבסדר ההשתלשלות, נהיי של העליון נעשים מוחין לתחתון; למשל, נהיי של אבא ואמא נעשים מוחין לזיא, ונהיי של זיא נעשים מוחין לנוקבא וכו'.

כעת נבאר את שורש התפילה כסולם. בסדר ההשתלשלות הרגיל, כל מדרגה מקבלת חיות מן המדרגה שמעליה: הספירות התחתונות של המדרגה העליונה, נהיי, נעשות המוחין של המדרגה שמתחתיה. כך נהיי של אבא ואמא נעשים מוחין לזיא, ונהיי של זיא נעשים מוחין לנוקבא.

וזהו שרש ענין מלך עוזר^{245, 246} שהוא²⁴⁷ בבחי נהיי בלבד כוי וכי הסדר לא נפיק לעולם מפני דאויא זווגייהו תדיר בשביל המשכת מוחין כוי

וזהו שורש ענין "מלך עוזר", שהוא בבחינת נהיי בלבד וכו'. סדר זה כולו אינו נפסק לעולם, מפני ש"אבא ואמא, הזיווג שלהם תמיד", כדי להמשיך מוחין וכו'.

זהו שורש הביטוי "מלך עוזר" בתפילת העמידה, המקביל לנהיי בלבד. הסדר הזה אינו נפסק, מפני שכפי שמבואר בקבלה, הזיווג של אבא ואמא תמיד, כדי להמשיך מוחין.

אמנם אין נמשך מזה התענוג התדירי מוחין חדשים לגמרי רק לחדש את הישנות כמ"ש בע"ה²⁴⁸

אולם מן התענוג התמידי הזה לא נמשכים מוחין חדשים לגמרי, אלא רק מוחין שמחדשים את הישנים, כמבואר בעץ חיים.

אבל ה"תענוג התמידי" שבזיווג התמידי אינו מוליד מוחין חדשים לגמרי, לפי עץ חיים; הוא רק מחדש את המוחין הקיימים.

אבל התפלה הנק' סולם כנ"ל הוא הממשיך תוספת אורות ובחי' מוחין החדשים לגמרי וזהו בעטרה שעטרה לו אמו²⁴⁹ כו'

אבל התפילה, הנקראת סולם, כפי שהוזכר לעיל, היא הממשיכה תוספת אורות ומוחין חדשים לגמרי. וזהו [פירוש] "בעטרה שעטרה לו אמו" וכו'.

התפילה, שהיא הסולם, ממשיכה תוספת אורות ומוחין חדשים לגמרי. זהו "בעטרה שעטרה לו אמו".

ויובן זה עד"מ מבחי' הלידה שאנו רואים שיש בלידה תוסי' מוחין חדשים כי הנה המוח שכראש הגם שירד הטפה ממנו נשאר המוח כמקדם

הדבר יובן באמצעות משל מן הלידה: אנו רואים שבלידה מתווספים מוחין חדשים. המוח שכראש, אף שטיפת הזרע יורדת ממנו, נשאר כפי שהיה,

משל מהולדה באדם מראה שהולדה מוסיפה מוחין חדשים: אף שטיפת הזרע יורדת מן המוח, המוח נשאר כפי שהיה.

ולא נחסר מאומה א"כ צ"ל שטפה זו חדשה היא מאשר נתוסף בהמוחין והוא דוקא אשר מוליד דבר חדש כולד הנוצר מן הטפה כו' וכמ"כ בזמן הלידה ממש שהאשה תלד הולד

ולא חסר ממנו דבר. אם כן, יש לומר שטיפה זו היא דבר חדש, שנוסף במוחין; ורק דבר זה מוליד דבר חדש, כמו הוולד שנוצר מן הטיפה וכו'. וכך גם בשעת הלידה ממש, כשהאשה יולדת את הוולד:

מכיוון שלא חסר דבר מן המוח, הטיפה חייבת להיות דבר חדש שנוסף בו, ורק טיפה חדשה כזאת יכולה להוליד דבר חדש, כלומר ילד. כך הדבר גם ברגע הלידה עצמו.

הנה האשה יושבת על המשבר והולד נוצר מרחמה שהוא נחשב²⁵⁰ מעצמות גופה ואין הולד יוצא מבחי' נה"י שהן הרגלים כפי סדר ההשתלשלות דנה"י דעליון נעשה מוחין לתחתון כו'

האשה יושבת על המשבר, והוולד נוצר מרחמה, שנחשב חלק מעצם גופה; והוולד אינו יוצא מבחינת נה"י, שהן הרגלים, לפי סדר ההשתלשלות, שבו נה"י של העליון נעשים מוחין לתחתון וכו'.

הוולד נוצר ברחם האם, שהוא חלק מעצם גופה, ואינו נולד מ"רגליה", נה"י — הערוץ שבו מתרחשת ההמשכה מן העליון לתחתון בסדר ההשתלשלות הרגיל.

א"כ מזה הוראה שבשעת הלידה יש התחדשות מוחין חדשים אשר עדיין לא היו כלל ע"כ א"א שיבואו מבחי"י נה"י

אם כן, מכאן ראייה שבשעת הלידה מתחדשים מוחין חדשים, שעדיין לא היו כלל; לכן אי אפשר שיבואו מבחינת נה"י,

מכאן שהלידה כוללת מוחין חדשים שלא היו קיימים קודם, ולכן אינם יכולים לבוא מבחינת נה"י.

כי המשכות מוחין חדשים א"א ע"פ סדר ההשתלשלות אלא למעלה מעלה מסדר ההשתלשלות לפי שהוא מחודש מעיקרו ובסדר ההשתלשלות אין כל חדש²⁵¹ כו'

משום שהמשכת מוחין חדשים אינה אפשרית לפי סדר ההשתלשלות, אלא רק ממקום גבוה מאוד, הרבה למעלה מסדר ההשתלשלות, שכן היא חידוש מעיקרו; ובסדר ההשתלשלות אין כל חדש וכו'.

מוחין חדשים ממש אינם יכולים להימשך דרך סדר ההשתלשלות הרגיל, שבו "אין כל חדש"; הם צריכים לבוא ממקום גבוה הרבה למעלה ממנו, משום שהם חדשים מעיקרם.

ויובן מזה דגם למעלה כן הוא דבחי' זווג תדירי דאו"א שמהם סדר ההשתלשלות כידוע אין כל חדש בהמשכות מוחין חדשים לגמרי כו'

ומכאן יובן שכך הוא גם למעלה: בבחינת הזיווג התמידי של אבא ואמא, שמהם נמשך סדר ההשתלשלות, כידוע, אין כל חידוש בהמשכת מוחין חדשים לגמרי וכו';

כך הוא גם למעלה: הזיווג התמידי של אבא ואמא, שממנו נמשך סדר ההשתלשלות הרגיל, אינו מביא חידוש.

ע"כ בא הסדר מבחי' נה"י דעליון לתחתון כו' אבל התפלה שראשו מגיע השמימה הנה היא הגורמת בחי' זיווג

לכן הסדר נמשך מבחינת נצח, הוד ויסוד של העליון אל התחתון וכו'. אבל התפילה, שראשה מגיע השמימה, היא הגורמת לבחינת זיווג

לכן הסדר הרגיל נמשך מנצח, הוד ויסוד של המדרגה העליונה אל המדרגה התחתונה. התפילה, שראשה מגיע השמימה, גורמת לזיווג מסוג אחר.

כמו בבחי' כח המוליד שבטפת דכורא שהוא למעלה מבחי' סדר ההשתלשלות וממשיך מוחין חדשים לגמרי כמבואר בפע"ח²⁵² שבכל כוונת היחודים שבתפלה הוא לעורר הטפה דדכורא כו'

בדומה לבחינת הכוח המוליד שבטיפת הזכר, שהיא למעלה מבחינת סדר ההשתלשלות וממשיכה מוחין חדשים לגמרי, כמבואר בפרי עץ חיים, שבכל כוונות הייחודים שבתפילה [המטרה] היא לעורר את טיפת הזכר וכו'.

זיווג זה דומה לכוח המוליד שבזרע הזכר, שהוא למעלה מסדר ההשתלשלות הרגיל וממשיך מוחין חדשים לגמרי. בפרי עץ חיים מבואר שכל כוונות הייחודים שבתפילה מכוונות לעורר את "טיפת" הזכר הזאת.

והוא מבחי' המיין גי'כ דבירורי רפ"ח כוי כי הדם הוא הנפש²⁵³ ומהמאכל נעשה הטפה במוחין דנוק' בבחי' תוס'

והוא גם מבחינת המיין של בירורי רפ"ח וכו', שהרי "הדם הוא הנפש", ומהמאכל נוצרת הטיפה, במוחין של נוקבא, כתוספת;

גם הטיפה החדשה הזאת באה מהמיין של בירורי רפ"ח הניצוצות: כשם ש"הדם הוא הנפש" וכשם שהזרע נוצר מן המאכל, כך הניצוצות המתבררים נעשים תוספת במוחין של נוקבא.

דהיינו חדשים לגמרי כוי והן הן העטרות והכתרים ש נעשו מן התפלות כמי"ש למעלה בעטרה שעטרה לו אמו כוי.²⁵⁴

כלומר, חדשים לגמרי וכו'. ואלה הם ממש העטרות והכתרים שנעשים מן התפילות, כמו שנכתב לעיל על "בעטרה שעטרה לו אמו" וכו'.

אלה הם מוחין חדשים לגמרי, והם העטרות והכתרים שנעשים מן התפילות — "העטרה שעטרה לו אמו" שנזכרה לעיל.

43 ובוה יובן גי'כ ענין מלך עומד ואגוסטוס²⁵⁵ יושב^{256, 257} הנזכר ברבות בשלח פכ"כ כי הנה בחי' מלך עומד זהו כשנמשך ע"פ סדר ההשתלשלות שהוא ע"פ זיווג תדירי שאין כל חדש כוי בא ההשתלשלות מבחי' נהי' כניל

ובכך יובן גם עניינם של "המלך עומד ואגוסטוס יושב", הנזכרים במדרש רבה על בשלח, פרק [23]. שכן, הבחינה של "המלך עומד" היא כאשר האור נמשך לפי סדר ההשתלשלות, הנמשך מכוח זיווג תמידי, שאין בו חידוש, וכו'; ההשתלשלות באה מבחינת נצח, הוד ויסוד, כנזכר לעיל.

הדברים מסבירים את משל המדרש על המלך שניצח במלחמה והוכתר ל"אגוסטוס": "המלך עומד ואגוסטוס יושב". "המלך עומד" הוא האור הנמשך בסדר ההשתלשלות הרגיל, באמצעות הזיווג התמידי שאינו מביא חידוש, ועובר דרך נצח, הוד ויסוד. (בדפוס מצוין מספר הפרק במדרש כ"כ, שאינו מספר; המשל מופיע בפרק 23, שמות רבה 1:23).

אבל אגוסטוס יושב זהו כשנמשך מלמעלה מסדר ההשתלשלות כמו קי"ס שהוא בחי' לידה דבעתיקא תליא

אבל "אגוסטוס יושב" הוא כאשר האור נמשך מלמעלה מסדר ההשתלשלות, כמו בקריעת ים סוף, שהיא בחינת לידה, שעליה נאמר שהיא "בעתיקא תליא";

"אגוסטוס יושב" הוא אור הנמשך למעלה מסדר ההשתלשלות הרגיל, כמו בקריעת ים סוף, שהיא כעין לידה, שעליה אומר הזוהר שהיא "בעתיקא תליא" — תלויה בעתיק, הבחינה הפנימית ביותר שבכתר.

והיינו שבבחי' לידה לא בא השפע מבחי' נה"י אדרבה הירכיים מצטננים כו' כ"א מבחי' חג"ת כו'.²⁵⁸

כלומר, בבחינת לידה השפע אינו בא מבחינת נצח, הוד ויסוד — אדרבה, הירכיים מתקררות וכו' — אלא מבחינת חסד, גבורה ותפארת וכו'.

בלידה השפע אינו עובר דרך נצח, הוד ויסוד, הנקראים "ירכיים", אלא אדרבה, הם מתקררים, כפי שאומרת הגמרא על אישה העומדת ללדת (סוטה יא, ב); השפע בא מחסד, גבורה ותפארת.

44 והנה עדי"מ הקטן אינו מוליד²⁵⁹ מפני שאין לו כלי המוח בשלימות א"כ אנו רואים שגם בחי' כח המוליד שממשיך מוחין

והנה, בדרך משל, קטן אינו מוליד, מפני שכלי המוח שלו עדיין אינו שלם. אם כן, אנו רואים שגם כוח ההולדה, שממשיך מוחין

יש כאן תנאי נוסף, הנלמד שוב מן המשל: קטן אינו יכול להוליד ילדים, מפני שמוחו עדיין לא התפתח בשלמות. נמצא שגם כוח ההולדה, שממשיך מוחין חדשים, תלוי בשלמות המוח.

חדשים תלוי בכלי המוח שאם²⁶⁰ אין המוח בשלימות לא יוליד ועדי"ז שאר תיקון כל האברים שאם אינו בבחי' שלם בכל אבריו לא יוכל להוליד וכדומה

חדשים, תלוי בכלי המוח: אם המוח אינו שלם, הוא לא יוליד. וכך גם בנוגע להתפתחות התקינה של שאר האיברים: אם אינו שלם בכל איבריו, הוא אינו יכול להוליד, וכיוצא בזה.

הדבר תלוי גם בהתפתחות התקינה של כל האיברים: מי שאינו שלם בכל איבריו אינו יכול להוליד.

והנמשל מוכן למעלה דהגם שהתפלה היא המשכת מוחין חדשים בבחי' כח המוליד כנ"ל עכ"ז אם אין כלי המוח וכלי האברים שלמים בכל כחם א"א להמשיך מוחין חדשים בתפלה לבד

והנמשל מוכן למעלה: אף שהתפילה היא המשכת מוחין חדשים בבחינת כוח ההולדה, כנזכר לעיל, בכל זאת, אם כלי המוח וכלי האיברים אינם שלמים בכל כוחם, אי אפשר להמשיך מוחין חדשים באמצעות התפילה לבדה.

כך גם למעלה: אף שהתפילה ממשיכה מוחין חדשים בדומה לכוח הולדה, אין בכוחה לעשות זאת לבדה, אלא אם כן "כלי המוח" וכלי האיברים שלמים.

והענין הוא דעל ידי תורה ומצוות נעשה בנין כל הגוף ברמ"ח אברים דמלכא כנ"ל ואח"כ יוכל להיות

והענין הוא שעל ידי התורה והמצוות נבנה הגוף כולו, ברמ"ח איברי המלך, כנזכר לעיל; ואחר כך יכולה להיות

התורה והמצוות בונות את כל ה"גוף", את רמ"ח איברי המלך, ורק לאחר שהוא נבנה יכולה התפילה לפעול את פעולתה.

המשכת אורות ומוחין חדשים על ידי התפלה והעיקר במצות ת"ת שהוא בחי' המוחין עצמן כו' וכי' ממשיכים ישראל בתורה ובמצות כנ"ל.

המשכת אורות ומוחין חדשים על ידי התפלה. ועיקר הדבר הוא מצוות תלמוד תורה, שהיא בחינת המוחין עצמם וכו'; ואת כל זה ממשיכים ישראל באמצעות התורה והמצוות, כנזכר לעיל.

אז יכולה התפלה להמשיך אורות חדשים ומוחין חדשים. העיקר מבין המצוות כאן הוא תלמוד תורה, שהוא המוחין עצמם; ואת כל זה ממשיכים ישראל באמצעות התורה והמצוות.

45 והנה בכל ששת ימי המעשה נבנה בנין הגוף שהוא כל האורות והכלים ברמ"ח אברים ע"י תורה ומצות שעושין כנ"ל

והנה, בכל ששת ימי המעשה נבנה מבנה הגוף — הכולל את כל האורות והכלים שברמ"ח האיברים — באמצעות התורה והמצוות שמקיימים, כפי שהוזכר לעיל;

לסיכום: במשך ששת ימי החול התורה והמצוות בונות את ה"גוף" — את כל האורות והכלים שברמ"ח האיברים.

אבל עדיין נשאר האור באצילות בלבד ולא בא לידי גילוי והגם שעל ידי התפלה שבחול נמשך גם כן מוחין ואורות חדשים לגמרי כנ"ל

אבל האור עדיין נשאר בעולם האצילות בלבד, ולא הגיע לידי גילוי. ואף שעל ידי תפילת ימי החול נמשכים גם מוחין ואורות חדשים לגמרי, כפי שהוזכר לעיל,

אלא שהאור נשאר בתוך האצילות ואינו מתגלה עדיין למטה. תפילת ימי החול אכן ממשיכה מוחין ואורות חדשים לגמרי, כפי שהוסבר לעיל.

אבל הכל בבחינת האצילות בלבד ולא בא לידי גילוי ממש²⁶¹ ולכן אומרים אשר קדשנו במצותיו שעדיין היה בהעלם במוחין עדי"מ התעוררות הטפה במוח עדיין כו'

אבל כל זה הוא בבחינת האצילות בלבד, ולא הגיע לידי גילוי ממש. לכן אומרים "אשר קידשנו במצותיו", שכן הדבר עדיין היה בהעלם בתוך המוחין, בדומה להתעוררות הטיפה כשהיא עדיין במוח, וכו'.

אף על פי כן, הכול נשאר באצילות ואינו מתגלה בפועל. לכן בברכת המצוות של ימי החול אומרים "אשר קידשנו במצותיו", בלשון עבר ובגוף שלישי: האור עדיין נסתר במוחין, כמו זרע שעדיין נמצא במוח.

אבל בשבת עיקר הזווג לחדש ממש היינו שמתגלה למטה ממש וזהו וקראת לשבת עונג²⁶² כוי וכמ"ש אז תתענג על²⁶³ הויה למטה בבחי' גילוי ממש וע"כ אומר במצותיך לנוכח כוי

אבל בשבת מתרחש עיקר הזיווג, שמביא לידי חידוש ממש; כלומר, הדבר מתגלה ממש למטה. וזהו "וקראת לשבת עונג" וכו', וכמו שכתוב: "אז תתענג על הוי" — למטה, בבחינת גילוי ממש. לכן אומרים "כמצוותיך", בלשון נוכח, וכו'.

בשבת מתרחש עיקר הזיווג, המביא לידי חידוש ממש: הגילוי מגיע בפועל גם למטה. על כך נאמר "וקראת לשבת עונג" וי"אז תתענג על הוי", ולכן בשבת אומרים "כמצוותיך" ופונים אל הי ישירות.

ועיקר ההפרש בין חול לשבת שבחול כתיב בעטרה שעטרה לו אמו²⁶⁴ מבחי' אימא עילאה שהוא בבחי' או"ח למעלה ואינו יורד ובא למטה כנ"ל בענין ההפרש שבין חכמה לבינה כוי

ועיקר ההבדל בין ימי החול לשבת הוא שביום חול נאמר "בעטרה שעטרה לו אמו", מבחינת אימא עילאה, שהיא בבחינת אור חוזר העולה למעלה ואינו יורד ומגיע למטה, כפי שהוזכר לעיל בענין ההבדל בין חכמה לבינה וכו'.

ההבדל העיקרי הוא שבימי החול האור בא מאימא עילאה — בינה, ה"אם" שבפסוק "בעטרה שעטרה לו אמו". האור שלה הוא "אור חוזר", שעולה למעלה ואינו יורד למטה, כפי שהוסבר בענין ההבדל בין חכמה לבינה.

אבל בשבת בחינת אבא שיורד מלמעלה למטה בבחי' או"י וכמ"ש מקראי קדש²⁶⁵ בחינת ההמשכה מלמעלה למטה כוי וכמ"ש במ"א:

אבל בשבת זו בחינת אבא, שיורד מלמעלה למטה בבחינת אור ישר, וכמו שכתוב "מקראי קודש" — בחינת ההמשכה מלמעלה למטה וכו', וכפי שמבואר במקום אחר.

בשבת האור בא מאבא — חכמה — ויורד מלמעלה למטה בבחינת "אור ישר". הכינוי של התורה לימים הקדושים, "מקראי קודש", מבטא המשכה זו מלמעלה למטה.

בעבודה

עבודת ששת ימי החול — לימוד תורה, קיום המצוות המעשיות ותפילה, מתוך לב נשבר והכנעה — היא המכינה את השבת; עבודת השבת עצמה היא התענגות על הי'. השבת ניתנת "לכם" לפי מידת העמל של ימי השבוע: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

שאלות לשיחה

1. מדוע בברכה על מצווה אומרים "אשר קידשנו במצוותיך" בלשון עבר ובגוף שלישי, ואילו בשבת מתפללים "קדשנו במצוותיך"?
2. כיצד ייתכן שהי"ד, נקודה אחת, היא גם צמצום וגם מקורו של כל תענוג פרטי בעולם הבא?
3. מדוע הרצון שבכל המצוות אחד ושווה, ואילו התענוג שבכל מצווה שונה? מה עשויה להיות משמעות הדבר לאופן שבו אדם ניגש לכל מצווה?
4. באיזה מובן התפילה היא סולם, ומדוע היא יכולה להמשיך אור חדש רק לאחר שהתורה והמצוות בנו את הכלים?
5. אם השבת מגלה רק את מה שהוכן במשך השבוע, מה פירוש הדבר שהשבת "בידיכם להוסיף עליה או לגרוע ממנה"?

הערות

פסקה 1

1 ראו כי

ההערה מתארכת את המאמר לשנת 5565 על סמך אור התורה על Mishpatim (p. 3016), שבו נרשם "ביאור על יראו ...", בשלח 5565. היא מפנה גם לאור התורה על Beshalach, p. 657, ולכרך 8, p. 2970.

הערות קה"ת

נאמר בשנת תקס"ה — ראה אוה"ת משפטים ע' ג"ט: ביאור ע"פ ראו . בשלח תקס"ה. היום יום י"ז שבט ע' כ. ביאור לדי"ה זה נדפס במאמרי אדה"ז פרשיות פי בשלח ע' רפז. ובסה"מ תקס"ה ח"א ע' רמא. ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א. המאמר באריכות במאמרי אדה"א שמות-א ע' רה. ראה אוה"ת בשלח ע' תרנז. כך ח ע' ב'תתקע. ראה שיחת ש"ק פי כי תשא תשד"מ. נדפס גם בלקו"ש חכ"ו ע' 386. בביכיל שמינית בויגין שת"י ראיתי שינויים (קלים) ויורשם פה, למראה עינים. [כ].

2 ראו כי ה' נתן לכם

משה אומר לעם בשבת המן: "ראו, כי ה' נתן לכם את השבת; לכן ביום השישי הוא נותן לכם לחם ליומיים". בסוף המאמר (פסקאות 38-40) קורא אדמו"ר הזקן את הפסוק כך: גילוי השבת ניתן בהתאם לעבודה של ימות השבוע.

Exodus 16:29 שמות ט"ז:כ"ט

ראו כי"ה נתן לכם השבת על-כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומיים שבו איש תחתיו אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי:

See that the L-RD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

שמות טז, כט.

3 במדרש תלים

ההערה מפנה למאמר זה משנת 5627 ולמקורות המובאים בו על מדרש תהילים המצוטט כאן.

הערות קה"ת

ראה ד"ה ויאמר לך לך תרכ"ו [בהוצאת תש"ס] ע' ט ובמ"מ לשם. בד"ה לך לך תר"ל ע' ט בענין הכפל דשבת.

4 מהו ראו א"ר יצחק כל עיסקא דשבתא כפול. עומר כפול

על הפסוק "מזמור שיר ליום השבת" שואל המדרש מה משמעות המילה "ראו", ורבי יצחק אומר שכל ענייני השבת כפולים: העומר, קורבנו, עונשו, שכרו, אוהרתיו ("זכור" ו"שמור") ומזמורו.

Midrash Tehillim 92:1 מדרש תהילים צ"ב:א

מזמור שיר ליום השבת. אמר ר' יצחק (שמות טז כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת. מהו ראו. אמר רבי יוסי מרגניתא דיהיבת לכוון. אמר רבי יצחק כל עיסקא דשבתא כפול. עומר כפול (שם כב) שני העומר לאחד. קרבנו כפול (במדבר כח ט) וביום השבת שני כבשים. עונשה כפול (שמות לא יד) מחלליה מות יומת. שכרה כפול (ישעיה נח יג) וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. אוהרתיה כפולות זכור ושמור. מזמורו

כפול מזמור שיר ליום השבת. זה שאמר הכתוב (קהלת א ב) הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים. שבעה הבלים ...

OYW (Public Domain)

קורבן המוסף של שבת: "וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים".

Numbers 28:9 במדבר כ"ח:ט

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו:

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 ששקולה שבת כנגד כל המצות

רבי לוי אומר שאילו ישראל היו שומרים שבת אחת כראוי, היה בן דוד בא, מפני שהשבת שקולה כנגד כל המצוות; רבי אלעזר בר אבינא מוכיח זאת מן התורה, הנביאים והכתובים.

Shemot Rabbah 25:12 שמות רבה כ"ה:י"ב

... וכשם שמצינו שעל כל המצות בן דוד בא, על שמירת יום אחד של שבת בן דוד בא, לפי שהשבת שקולה כנגד כל המצות. אמר רבי אלעזר בר אבינא: מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים, ששקולה שבת כנגד כל המצות בתורה. מנין שבשעה ששכח משה לומר להם מצות שבת, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות טז, כח): עד אנה מאנתם לשמור מצותי וגוי? ומה כתיב אחריו? ראו כי ה' נתן לכם את השבת. בנביאים מניין? שנאמר (יחזקאל כ, כא): וימרו בי בית ישראל במדבר בחוקותי לא הלכו. מה כתיב אחריו? (שם שם, ...)

Rabbi Levi said: If Israel observes Shabbat properly, even one day, the son of David will come. Why? Because it is equivalent to all the mitzvot. Likewise it says: "For He is our G-d, and we are the people of His pasture and the flock of His hand; today, would you only heed His voice" (Psalms 95:7). Rabbi Yohanan said: The Holy One blessed be He said to Israel: 'Even though I set a limit for the end, and it will ... come whether they repent or do not repent, it

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

7 ששקולה שבת כנגד כל המצות

בסוף הפרק השלישי של מסכת נדרים מוצא הירושלמי בתורה, בנביאים ובכתובים שהשבת שקולה כנגד כל מצוות התורה; הראיה מן התורה היא הפסוק שבמאמר זה: "ראו, כי ה' נתן לכם את השבת". המאמר מציין מקור זה בתחילת הפסקה הבאה.

Jerusalem Talmud Nedarim 3:9:3 תלמוד ירושלמי נדרים ג'ט:ג

... חוץ מן השבת. תלמוד לומר ובימים. אפילו בשבת. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה. בתורה. דקתיב עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתיי. וקתיב ראו כי י' נתן לכם את השבת. בנביאים. דקתיב וימרו כי הננים בחוקותי לא תלכו וגוי. וקתיב ואת שבתותי חיללו מאוד. בכתובים. דקתיב ועל הר סיני

שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה. בְּתוֹרָה. דְּכָתִיב עַד אָנָּה מְאֻמָּתָם לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרוֹתַי. וְכָתִיב רָאוּ כִּי יִי נָתַן לָכֶם אֶת הַשָּׁבֶת. בְּנִכְיָאִים. דְּכָתִיב וַיִּמְרוּ בִּי הַכֹּהֲנִים בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכוּ וְגוֹי. וְכָתִיב וְאֵת שְׁבֻתוֹתַי הִילְלוּ מְאֹד. בְּכָתוּבִים. דְּכָתִיב ...

On the eighth day one shall circumcize. 12:2.,” even on the “Sabbath. How can I confirm “its desecrator shall certainly die. 31:14.” Even for circumcision? How can I confirm “on the eighth day one shall circumcize”? Even on the Sabbath? The verse says “. 12:2.But on the eighth day one shall circumcize,” even on the Sabbath 132a, Sifra Tazria’ Pereq 1(4)] the argument for performing circumcision on the Sabbath is based on the expression “on the Sabbath day” and not simply “on the Sabbath”.. In Torah, Prophets, and ... Hagiographs we

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

פסקה 3

12 ושמרו דרך ה'

ה' אומר על אברהם שהוא יצווה את בניו ואת ביתו אחריו, "ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט". פסקה 28 מסבירה מדוע נזכרת דווקא צדקה.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כִּי יִדְעֹתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת־בְּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ הַיְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא הוֹי עַל־אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He 'hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, יט.

13 צורה — כו'

הערת קה"ת מציינת רק: ראו את הערת הרבי הנדפסת בהוספות; לעיל, 20a.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

14 ביו"ד נברא העוה"ב

רבי יהודה רבי אילעאי דורש את הפסוק: אלו שני העולמות שברא הקדוש ברוך הוא, אחד בה"א ואחד ביו"ד; מן "בהבראם" לומדת הגמרא שהעולם הזה נברא בה"א, והיא מסבירה שהעולם הבא נברא ביו"ד משום שמעטים בו הצדיקים.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהם שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

יִרְדֶּת וְכָתִיב וְאֵת שָׁבֶת קִדְשָׁהּ הוֹדַעַת לָהֶם וְגוֹי. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בִּירְבִּי אַבּוּנָא. מִצְוֹת שָׁבֶת מְלֵא. ...

On the eighth day one shall circumcize. 12:2.,” even on the “Sabbath. How can I confirm “its desecrator shall certainly die. 31:14.” Even for circumcision? How can I confirm “on the eighth day one shall circumcize”? Even on the Sabbath? The verse says “. 12:2.But on the eighth day one shall circumcize,” even on the Sabbath 132a, Sifra Tazria’ Pereq 1(4)] the argument for performing circumcision on the Sabbath is based on the expression “on the Sabbath day” and not simply “on the Sabbath”.. In Torah, Prophets, and ... Hagiographs we

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

8 ביום השישי אסף העם מנה כפולה של מן, ישיני עומר לכל אחד.

Exodus 16:22 שמות ט"ז:כ"ב

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לָהֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל־נִשְׂאִי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

9 קדשנו במצותיך

שם השאלה מנוסחת ביתר חריפות: אדרבה, בשבת היה מתאים להשתמש בלשון עבר, שכן מצוות השבת היא המצווה הראשונה, שהקדוש ברוך הוא עצמו כבר קיים; הקטע דן בכך בהרחבה.

הערת קה"ת

ברכת התפלה דשבת ויו"ט. במאמרי אדה"א שמות-א ע' רו מקשה עוד יותר "ואדרבה בשבת הי' ראוי לומר לי עבר לפי שמצות שבת היא מצוה הראשונה שכבר קיים הקב"ה בעצמו" ע"ש בארוכה. בענין קדשנו במצותיך — ראה לקמן פ' במדבר ח, ד. קטע מובא באוה"ת פ' יתרו כרך ז ע' ביתשה.

10 דרכי דרכי נועם

נאמר על התורה: "דרכיה דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום". המאמר מפרש את ה"דרכים" כנתיבים שבהם נמשכת "נעימות הוי", התענוג העליון (פסקאות 13 ו-28).

Proverbs 3:17 משלי ג:י"ז

דְּרָכֶיהָ דִּרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:

Her ways are ways of pleasantness, And all her paths are peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יז.

11 הערת קה"ת מפנה ל:3:9 Jerusalem Talmud Nedarim למילים האלה.

Jerusalem Talmud Nedarim 3:9:3 תלמוד ירושלמי נדרים ג:ט:ג' ביום השמיני ימול. אפילו בשבת. מה אני מקיים מחלליה מות יומת. אף במילה. מה אני מקיים בשמיני ימול. חוץ מן השבת. תלמוד לומר וביום. אפילו בשבת. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת

שם אי "לא היי" רק ותי להאיר ליי שם. [כ]. [ובאוה"ת בשלח ע' תרנו הוא כבפנים].

פסקה 4

20 הערת קה"ת מפנה לExodus 31:3 למילים האלה.

Exodus 31:3 שמות ל"א:ג'

וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:

and I have filled him with the spirit of G-d, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 בחכמה ובתבונה ובדעת

רב אומר שהעולם נברא בעשרה דברים: בחכמה, בבינה ובדעת; בכוח, בתוכחה ובגבורה; בצדקה ובמשפט; בחסד וברחמים. המאמר מכנה אותם השורש של עשרת המאמרות.

Chagigah 12a:13-14 חגיגה י"ב א:י"ג-י"ד

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה ובתבונה ובדעת, ובכח ובגבורה, בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים. בחכמה ובתבונה — דכתיב: "ה' בחכמה יסד ארץ כונון שמים בתבונה". בדעת — דכתיב: "בדעתו תהומות נבקעו". בכח ובגבורה, דכתיב: "מכיו הרים ככחו נאזר בגבורה". בגערה — דכתיב: "עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו". בצדק ובמשפט — דכתיב: "צדק ומשפט מכון כסאך". בחסד ורחמים — דכתיב: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

22 לאו דאית לך צדק . . ולא מכל אינון מדות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו ואמר).

23 לאו דאית לך צדק ידיעא כו'. ולא מכל אינון מדות כלל

מתפילת אליהו (פתח אליהו): לא שיש לך דין ידוע, שהוא משפט, או חוק ידוע, שהוא רחמים, ואף לא אחת מן המדות האלה כלל.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה'-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אליון מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתייהיב לך) לגלגלה רזין טמירין על ידך מה דלא אתייהיב רשו לגלגלה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון

פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

24 כי אמרתי עולם חסד יבנה

"כי אמרתי: העולם יבנה בחסד; את השמים אתה מכונן באמונתך בהם". המאמר קורא זאת כבניין העולם באמצעות עשרת המאמרות, על ידי העלאת מ"ן (מ"ן נוקבין).

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

כִּי־אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְנֶן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, ג.

מנחות כט, ב. במאמרי אדה"א שמות-א ע' ריב מבאר איך מאות יי גשמי יומשך חיי העוה"ב שהוא חיי עולם הרוחני ולא יתכן לומר ענין ציור גשמי דאות היידי שלנו. וראה בענין זה גם בלקו"ת שה"ש ד, ב.

15 ביו"ד מאמרות נברא העולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות פ"ה, מ"א.

16 ביו"ד מאמרות נברא העולם

"בעשרה מאמרות נברא העולם". המאמר כותב את המספר עשר באות יו"ד, וכך מוצא את היו"ד של הבריאה בעשרת המאמרות.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה:א'

בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא כמאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדו את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימו את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

17 כי ביה ה' צור עולמים

"כטחו בה' עדי עד, כי ביה הוי צור עולמים". הגמרא דורשת את צור עולמים — שה' יצר את העולמות באמצעות שתי האותיות של השם יה.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בטחו בה' צדיי'עד כי בקה ה' צור עולמים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, ד.

18 כחכ' בתבונה ובדעת כו'

המילים כאן מצטטות את Chagigah 12a:13-14. הקטע מופיע למטה.

Chagigah 12a:13-14 חגיגה י"ב א:י"ג-י"ד

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה ובתבונה ובדעת, ובכח ובגבורה, בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים. בחכמה ובתבונה — דכתיב: "ה' בחכמה יסד ארץ כונון שמים בתבונה". בדעת — דכתיב: "בדעתו תהומות נבקעו". בכח ובגבורה, דכתיב: "מכיו הרים ככחו נאזר בגבורה". בגערה — דכתיב: "עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערותו". בצדק ובמשפט — דכתיב: "צדק ומשפט מכון כסאך". בחסד ורחמים — דכתיב: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יב, א.

19 יו"ד — להאיר רק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פסוקה 5

30 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים": מקור כל התענוגים וכל החיים הוא "עמך", בעצמותו של ה', מעבר לגילוי המגיע לנשמות.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאֹרֶךְ נְרָאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see
.light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 כי עמך מקור חיים

בוהר על פרשת צו דורש רבי חייא את הפסוק: מקור החיים הוא השמן העליון הזורם בלי הפסק ושוכן בתוך החכמה העליונה: "עמך" — הוא אינו נפרד ממך לעולם; והוא המקור והמעין של חיי האילן העליון. המאמר מצטט זאת בסוגריים.

Zohar, Tzav 21:154-24:166 ספר הזהר, צו כ"א:קנ"ד-כ"ד:קס"ו

Another was that they thrust themselves forward in the place of their father. A third was that they were not married; for such are not meet to bring blessings into the world. And a fourth was that they were intoxicated with wine. THIS (Zoth) IS THE ANOINTING PORTION OF AARON AND OF HIS SONS. R. Jose said: 'Zoth (Shekinah) indeed is the anointing portion of Aaron, for he brought of the oil of the supernal anointing and caused it to flow below; and by the hand of ... Aaron Zoth was

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

32 כי עמך מקור חיים

בוהר על פרשת אמור מובא הפסוק יחד עם "כי עמך הסליחה", בקטע העוסק בראש השנה, כאשר ה' מקבל את השבים בתשובה ועובר מכיסא הדין לכיסא הרחמים. המאמר מצטט זאת בסוגריים.

Zohar, Emor 40:227 ספר הזהר, אמור מ':רכ"ז

R. Abba said: 'On New Year Adam was created and was brought to trial before his Master and repented and was pardoned by the Almighty. He said to him: Adam, thou shalt be a sign to thy descendants for all generations. On this day they are brought to trial, and if they repent I will pardon them and remove from the Throne of Judgement and sit on 'the Throne of Mercy and have mercy on them

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

33 העונג — הנ"ל

בכתב היד אין כאן את המילים "כפי שנתבאר לעיל" (הנ"ל); נאמר בו שהמשכת התענוג אל הגילוי "היא בצורת היו"ד, והיא המקור..."

הערת קה"ת

ת"י הנ"ל ל"י שם. וז"ל שם לגילוי "הוא בבחי' צורת היו"ד" והוא מקור כו'. [כ].

34 הנשמות — ובמ"א

ההערה מציינת שבכתב היד חסר הקטע מן "ובמקום אחר מוסבר" (פסוקה 7) ועד להפניה למאמר "שחורה אני" (פסוקה 10).

הערת קה"ת

אלו המוקפים שעשיתי [מתיבת (ובמ"א עד תיבת שחורה שבשו"ה בד"ה)] ל"י שם בהכ"י. [כ].

25

"כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". המאמר מפרש את "מקור חיים" כמקור כל התענוגים, ואת "עמך" כמדרגה שנמצאת עם ה', מעבר למה שמגיע לנשמות (פסקאות 6 ו-15-22).

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאֹרֶךְ נְרָאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see
.light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 נהנין מזיו השכינה

רב: בעולם הבא אין אכילה ושתייה, "אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". המאמר מוסיף שתענוג זה בא באמצעות השגה.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפֻמְיָה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָהָא הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְ�תִיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׁנָאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזֵּי הַשְּׁכִינָה, שְׁנָאָמַר: 'וַיַּחְזֹּוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ'.

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

27 השכל — כו

הערת קה"ת אומרת רק: ראו את הערת הרבי שנדפסה בהוספות; לעיל, 20a.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

28 ע"פ ההשגה שמשגיגים

הערת קה"ת אומרת רק: ראו את הערת הרבי שנדפסה בהוספות; לעיל, 20a.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

פסוקה 6

29 להנחיל אוהבי יש

החכמה אומרת: "להנחיל לאוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא". המאמר מפרש את ה"יש" כתענוג האלוהי שנעשה לדבר מוגדר שהנשמות יכולות להשיג.

Proverbs 8:21 משלי ח':כ"א

לְהַנְחִיל אֹהֲבֵי יֵשׁ וְאֶצְרֵתֵיהֶם אֲמַלֵּא:

That I may cause those that love me to inherit substance,
.And that I may fill their treasuries

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

35 מקור — וכמ"ש בתי"א פ' לך לך

המאמר בתורה אור שואל מדוע, כדי ששרה תלד, הוחלפה היידי שבשמה, שהיא חכמה, בה"א, שהיא בינה. הוא משיב שלמעלה, התהוות של מציאות חדשה אפשרית רק באמצעות צמצום, שכן אור אין סוף כפי שהוא אינו מותיר מקום לשום דבר אחר. אך למטה, בדרגתה של שרה, צמצום האור היה גורם לחשכה ולהסתר מוחלט, ולכן שם ההתהוות נעשית באמצעות התפשטות.

הערת קה"ת

יג, ב.

36 ע"ד — בדרך . . כו'

בהערת קה"ת נאמר רק: ראו את הערת הרבי שנדפסה בהוספות; לעיל, כ, א.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל, כ, א.

37 לעולם ישנה אדם לתלמידו

רב הונא בשם רב (ויש אומרים בשם רבי מאיר): אדם צריך תמיד ללמד את תלמידו בדרך קצרה. הגמרא מביאה זאת כדי להסביר באילו מקרים עדיף לקצר.

Pesachim 3b:3 פסחים ג ב:ג

ובאוריי'תא מי לא קתיב "טמא"? אלא: כל היכא דכי הדידי גינהו — משתעי בלשון נקייה, כל היכא דנפישין מילי — משתעי בלשון קצרה. כדאמר רב הונא אמר רב, ואמר רב, אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר: לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Chullin 63b:10-12 חולין ס"ג ב:י"ב

מאי קמ"ל כדרב הונא אמר רב ואמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה א"ר יצחק עוף טהור נאכל במסורת נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי יוחנן והוא שבקי בהן ובשמותיהן בעי ר' זירא רבו חכם או רבו צייד ת"ש דא"ר יוחנן והוא שבקי בהן ובשמותיהן אי אמרת בשלמא רבו צייד שפיר אלא אי אמרת רבו חכם בשלמא שמיהו גמיר להו אלא אינהו מי ידע להו אלא לאו ש"מ רבו צייד ש"מ

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

פסחים ג, ב. חולין סג, ב. ראה ביאורו"ז (עו, ד). ביאורו"ז להצ"צ (ע' סג-ד) ובכ"מ (ע"פ רמב"ם הל' דיעות פ"ב ה"ד) — שבמארו"ל זה מדבר על דרך קצרה הכוללת את כל האריכות (כמו לשון המשנה). ומובן שאין זה סתירה לפירוש הפשוט, כי"א הוספה שביחד עם זה צ"ל קיצור הכולל את כל האריכות, — לקו"ש ח"כ ע' 88 הערה 17. וראה גם בד"ה וידבר אלקים אנכי תשכ"ח (סה"מ מלוטט ח"ג) ע' קסה הדיוק בלשון "דרך קצרה" ולא "שכל קצר" שצריך להשפיע להתלמיד כל העומק והפרטים שבהשכל, אלא שכל זה צריך ללמדו בדרך קצרה, בדיבורים קצרים שמהם יוכל התלמיד להבין כל הפרטים".

38 מוסר אביך . . תורת אמך

"שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך". המאמר מפרש את "אביך"

כמתייחס לתורה שנכתב ואת "אמך" כמתייחס לתורה שבעל פה.

Proverbs 1:8 משלי א:ח

שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל־תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ:

Hear, my son, the instruction of thy father, And forsake not
the teaching of thy mother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי א, ח.

39 תושב"כ . . תורת אמך

ההערה מפנה בהמשך ללקוטי תורה לשמיני עצרת (88b), ולמקורות המצוינים שם, כמקבילה לצימוד של התורה שנכתב ל"אביך" ושל התורה שבעל פה ל"אמך".

הערת קה"ת

על"ק לשמע"צ (פח, ב). ושי"ג. [כ].

40 בבה"ז פ' אחרי

ההערה מציינת את העמוד בביאורי זוהר שאליו מפנה המאמר, בעניין דברי זוהר "הביאו עלי כפרה" בפרשת אחרי.

הערת קה"ת

לאדה"א עו, ג.

41 הביאו עלי כפרה

רבי שמעון: הקדוש ברוך הוא אמר: "הביאו כפרה עליי בראש חודש" — עליי ממש, משום ש"מיעטתי את הירח". המאמר מפנה לביאור של ביאורי זוהר על הקטע הזה.

Zohar, Achrei Mot 72:405-75:413 ספר זוהר, אחרי מות ע"ב:ת"ה-

ע"ה:ת"ג

and a person stepping on them with his foot or his shoe may come to harm. If this is true of this remnant of a remnant of filth, how much more of the woman who was joined with the Serpent! Alas for the world which inherited that filth from her! Therefore it is written, "To a woman in the separation of her uncleanness thou shalt not draw near". Happy the generation in which R. Simeon lived! To it the words apply, ... "Happy art thou O land, when thy king is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

42 כי ביה"ז צור עולמים

"כי ביה"ז צור עולמים" — הגמרא דורשת זאת כבריאת שני עולמות באמצעות שתי האותיות של "יה". המאמר דורש זאת כבריאת כל פרט: התענוגים של העולם הבא באמצעות היי"ד, והנבראים של העולמות התחתונים באמצעות הה"א.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד

בְּטַחָהּ כִּהְיֶה־עַד כִּי בָקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an ever-
lasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 בהבראם

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם". חז"ל מחלקים את המילה ל"בה"א

47 ושער רישיה כעמר נקא

בחזון דניאל על עתיק יומין נאמר: "ושער ראשו כעמר נקא". הקבלה מפרשת זאת כ"שערות" הקדושות של הדרגות העליונות ביותר.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

הַזֶּה הָיִיתָ עַד דֵּי כְרִסְנָן רְמִיּוֹ וְעֵתִיק יוֹמִין יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתִלְגַּח הָיִיתָ וְשַׁעַר רִאשׁוֹ כְּעֵמֶר נִקְא כְּרִסְיָה שְׂבִכִין דִּי־נֹר גְּלִילוּהִי נֹר דְּלֶק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 קדש יהיה גדל פרע

על הנזיר נאמר: "קדש יהיה, גדל פרע שער ראשו". שער נקרא קדוש.

Numbers 6:5 במדבר ו':ה'

כְּלִימִי נָזֵר נִזְרָו תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רִאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְרָ לָהּ: קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדְל פְּרַע שַׁעַר רִאשׁוֹ:

All the days of his vow of Naziriteship there shall no razor come upon his head; until the days be fulfilled, in which he consecrateth himself unto the L-RD, he shall be holy, he shall let the locks of the hair of his head grow long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 שער באשה ערוה

בדיון בשאלה מה אסור שיהיה מול האדם בזמן קריאת שמע, רב ששת אומר ששער אישה הוא ערוה, ומצטט: "שערך כעדר העזים" (שיר השירים 4:1).

Berakhot 24a:17 ברכות כ"ד א':י"ז

אָמַר רַב הִסְדָּא: שׁוֹק בְּאִשָּׁה עֲרוּהָ, שְׁנַאָמַר: "גְּלִי שׁוֹק עֲבָרִי נְהֻרֹת", וּכְתִיב: "תִּגְלַל עֲרוֹתָהּ וְגַם תִּרְאֶה חֲרָפָתָהּ". אָמַר שְׁמוּאֵל: קוֹל בְּאִשָּׁה — עֲרוּהָ, שְׁנַאָמַר: "כִּי קוֹלָהּ עֲרֹב וּמִרְאֶה נְאֻהָ". אָמַר רַב שְׁשֶׁת: שַׁעַר בְּאִשָּׁה עֲרוּהָ, שְׁנַאָמַר: "שַׁעֲרָהּ כְּעֶדֶר הָעִזִּים".

Rab Hisda said : The calf of a woman's leg is to be regarded as nakedness; as it is said, "Uncover the leg, pass through the rivers" (Is. xlvii. 2) and it continues, "Thy nakedness shall be uncovered, yea, thy shame shall be seen" (Is. xlvii. 3). Samuel said : A woman's voice is to be regarded as nakedness ; as it is said, "For sweet is thy voice, and thy countenance is comely" (Cant. ii. 14). ab Sheshet said: A ... woman's hair is to be regarded as nakedness; as

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

50 גם את זה לעומת זה עשה האלקים

"ביום טובה היה בטוב, וביום רעה התבונן: גם את זה לעומת זה עשה ה'". המאמר קורא את שתי המילים "זה" כשתי בחינות מנוגדות, המעורבות זו בזו בעולם הזה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַּם אֶת־זֶה לְעִמְתּוֹ זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים עַל־דְּבָרֶת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָּה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בראם — בה"א הוא ברא אותם.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד'

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 בהבראם בה' בראם

הגמרא: כשנאמר "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", אין לקרוא "בהבראם" אלא "בה"א בראם" — בה"א הוא ברא אותם.

Menachot 29b:10-12 מנחות כ"ט ב':י"ב

כשהוא אומר (בראשית ב, ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם [הוי אומר העולם הזה בה"א והעולם הבא ביו"ד] ומפני מה נברא העולם הזה בה"א מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג, לד) אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו ומ"ט אית ליה תאנא אמר הקב"ה אם חוזר [בן] אני קושר לו קשר

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

45 בהבראם בה' בראם

רבי פינחס בשם רבי לוי: "בהבראם" — בה"א הוא ברא אותם.

Bereshit Rabbah 12:2 בראשית רבה י"ב ב'

רבי פנחס בשם ר' לוי אמר: בהבראם בה"א בראם. (ישעיה סו): ואת כל אלה ידי עשתה ויהיה כל אלה נאם ה', ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי. אמר רבי יהודה בשם רבי סימון: לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר: ואת כל אלה ידי עשתה. רבי יודן אמר: בזכות התורה, שנא' (ויקרא כז): אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. רבי יהושע בר נחמיה אומר: בזכות השבטים, שנא' (שמות א): ואלה שמות. וכתוב: ויהיו ...

Rabbi Pinhas said in the name of Rabbi Levi: "When they were created [behibare'am]" - with heh [beheh](see section 10). He created them [bera'am]. "My hand made all these [eleh], and all these came into being, the utterance of the L-rd, but to this I will look; to the poor and the depressed and those fervent for My word" (Isaiah 66:2) - Rabbi Yehuda said in the name of Rabbi Simon: It was not with exertion and not with toil that the Holy One blessed be He created the ... world

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

46 הולד — ולכן . יו"ד

הערת קה"ת אומרת רק: עיינו בהערת הרבי שנדפסה בהוספות; לעיל, כ, א.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל, כ, א.

51 היום לעשותם

"ושמרת את המצווה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצווך היום לעשותם". חז"ל דורשים: היום, בעולם הזה, לעשותם; ומחר, בעולם הבא, לקבל את שכרם.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 זה אלי ואנוהו

משירת הים: "זה א-לי ואנוהו". המאמר מביא פסוק זה על הבחינה הגלויה הנקראת "זה".

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב

עֲזִי וְזִמְרַתְּךָ וַיְהִי־לִי לְיִשׁוּעָה זֶה אֱלֹהִי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְנֹהוּ:
The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 שאין בהם לא זכות ולא חובה

על הפסוק "שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ" (Ecclesiastes 12:1), אומרת הגמרא שמדובר בימי המשיח, שבהם אין לא זכות ולא חובה. המאמר קורא למקום הזה עצמו בשם זה.

Shabbat 151b:11 שבת קנ"א ב:י"א

תנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עשה עד שאתה מוצא, ומצוי לך, ועודך בידך. ואף שלמה אמר בְּחִקְמָתוֹ: "וְזָכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בְּיָמֵי בַחֲרוּתְךָ עַד [אֲשֶׁר] (ש) לֹא יֵבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה" — אֵלֹהֵי יָמֵי הַזְקָנָה, "וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ" — אֵלֹהֵי יָמֵי הַמְּשִׁיחַ, שְׁאֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

54

האישה שנשבתה במלחמה "תגלה את ראשה ותגדל את ציפורניה". המאמר מצטט את הביאור שבליקוטי תורה על פסוק זה, העוסק במשמעות השיעור.

Deuteronomy 21:12 דברים כ"א:י"ב

וְהֵבֵאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת־צִפּוֹרְנֶיהָ:
then thou shalt bring her home to thy house; and she shall shave her head, and pare her nails

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 11

55 עולם חסד יבנה

"כי אמרתי עולם חסד יבנה". כפי שנאמר בפסקה 4, בניית העולם תלויה באתערותא דלתתא.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג

כִּי־אֶמְרִיתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שְׁמִים תָּכֵן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם:
For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 בהבראם — בה' בראם

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם".

Genesis 2:4 בראשית ב':ד

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Bereshit Rabbah 12:2 בראשית רבה י"ב:ב

רבי פנחס בשם ר' לוי אמר: בהבראם בה"א בראם. (ישעיה סו): ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה', ואל זה אביט אל עני וגנכה רוח וחרד על דברי. אמר רבי יהודה בשם רבי סימון: לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, שנאמר: ואת כל אלה ידי עשתה. רבי יודן אמר: בזכות התורה, שנא' (ויקרא כו): אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. רבי יהושע בר נחמיה אומר: בזכות השבטים, שנא' (שמות א): ואלה שמות. וכתוב: ויהיו ...

Rabbi Pinhas said in the name of Rabbi Levi: "When they were created [behibare'am]" - with heh [beheh](see section 10). He created them [bera'am]. "My hand made all these [eleh], and all these came into being, the utterance of the L-rd, but to this I will look; to the poor and the depressed and those fervent for My word" (Isaiah 66:2) - Rabbi Yehuda said in the name of Rabbi Simon: It was not with exertion and not with toil that the Holy One blessed be He created the ... world

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד. ב"ר יב, ב.

57 בהבראם באברהם

רבי יהושע בן קרחה: "בהבראם" — "בה' אברהם", בזכות אברהם. המאמר מפרש שהתהוות העולם באמצעות האות ה' תלויה בעבודתם של אלה שלמטה.

Bereshit Rabbah 12:9 בראשית רבה י"ב:ט

אמר רבי יהושע בן קרחה: בהבראם, באברהם, בזכותו של אברהם. רבי עזריה אמר על הדא דרבי יהושע בן קרחה: (נחמיה ט): אתה הוא ה' לבדך אתה עשית וגוי. וכל אשר בהם כל האונקים הזה בשביל מה? בשביל, אתה הוא ה' האלקים, אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים ושמם שמו אברהם. אמר רבי יודן: בהרים הגבוהים היעלים אין כתיב כאן, אלא (תהלים קד): הרים הגבוהים ליעלים. הרים הגבוהים למה נבראו? בשביל היעלים. מה יעלה זו תשייה היא מתיירא מן החיה, ובשעה שהיא מבקשת לשתות, הקדוש ברוך הוא מכניס בה רוח של ...

Rabbi Yehoshua ben Korha said: "When they were created [behibare'am]" - be'Avraham and be'Avraham are spelled with the same letters. - due to the merit of Abraham. Rabbi Azarya said regarding this statement of Rabbi Yehoshua ben Korha: "You alone are the L-rd; You made [the heavens, the heaven of heavens, and all their host, the earth and everything that is on it, the seas] and everything that is in them"

63 הנשמה נר הוי

”נר ה' נשמת אדם.” המאמר מפרש זאת כך שהנשמה ממשיכה למטה ומאירה את שם הוי.”

Proverbs 20:27 משלי כ"ז

נר ה' נשמת אדם חפש כל־חֲדָרֵי־בֶטֶן:

The spirit of man is the lamp of the L-RD, searching all the inward parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 ביה הויה צור עולמים

”כי ביה הוי צור עולמים” — הפסוק נקרא כמתאר את יצירת העולמות באמצעות הוי”ד והה”א; הנשמה היא שמשיכה אותם למטה.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו ד'

בִּטְחוּ בַּה' עַד־יֵעָד כִּי בָקָה ה' צוֹר עוֹלָמִים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

65 ואהיה אצלו כוי שעשועים

התורה, שהיא חכמה, אומרת: ”ואהיה אצלו אמן, ואהיה שעשועים יום יום.” המאמר קורא זאת כתענוג של ה' בעצמותו שלו, שורש המצוות.

Proverbs 8:30 משלי ח':לי

וְאַהֲיָה אֲצִלּוֹ אֲמֹן וְאַהֲיָה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָּל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 שעשועי המלך בעצמותו

ההערה מפנה לשער של עמק המלך, ספר קבלה ששמו מבוסס על ”שעשועי המלך”, לעניין העונג של ה' בעצמותו.

הערת קה"ת

עמק המלך שער זה.

67 כמ"ש במ"א

ההערה מזהה את המקום האחר שבו מוסברים שעשועי המלך בעצמותו: לקוטי תורה על פרשת במדבר.

הערת קה"ת

ראה לקמן פ' במדבר. אוה"ת ברכה ע' איתתנו.

68 כי עמך מקור חיים

”כי עמך מקור חיים”: כאן הוא מזוהה עם נועם הוי, התענוג העליון העצמי.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נְרָאָה־אוֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 ושעשועי את בני אדם

”ושעשועי את בני אדם”: אותו תענוג עצמו מתגלה לנשמות, והדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות.

Proverbs 8:31 משלי ח':ליא

מִשְׁחָקָת בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשִׁעְשָׁעִי אֶת־בְּנֵי אָדָם:

(Nehemiah 9:6). And for what purpose was all this effort undertaken? It is for: “You are the L-rd, the Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 12

58 ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה

”וה' לקח את האדם והניח אותו בגן עדן, לעבדה ולשמרה.”

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֹבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה לעבדה זו רמ"ח מ"ע

כאשר אדם חוזר בתשובה ועוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא מניח אותו בגנו, השכינה, ”לעבדה” באמצעות מצוות עשה ו”לשמרה” באמצעות מצוות לא תעשה.

Zohar, Bereshit 22:255-24:264 ספר זוהר, בראשית כ"ב:רנ"ה-כ"ד:רס"ד

AND THE L-RD GOD TOOK THE MAN AND PUT HIM IN THE GARDEN OF EDEN, ETC. From whence did he take him? He took him from the four elements which are hinted at in the verse “and from there it parted and became four heads”. G-d detached him from these and placed him in the Garden of Eden. So does G-d do now to any man created from the four elements when he repents of his sins and occupies himself with the Torah; G-d takes him from his original elements

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

60 ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה לעבדה זו רמ"ח מ"ע

הזוהר על פרשת תרומה מפרש את ”לעבדה ולשמרה” כסוד מצוות התורה: ”לעבדה” — רמ"ח איברים עליונים, ו”לשמרה” — שס"ה איברים תחתונים; העליונים שייכים ל”זכור” והתחתונים ל”שמור”. זהו אחד המקורות לפירוש זה שמביאה הערת קה"ת.

Zohar, Terumah 73:716-725 ספר זוהר, תרומה ע"ג:תשט"ז-תשכ"ה

61 כל הנשמה תהלל י"ה

הפסוק האחרון בתהילים: ”כל הנשמה תהלל יה, הללויה.” המאמר מפרש ”תהלל” במשמעות של ”תאיר”.

Psalms 150:6 תהילים ק"נ ו'

כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל קָה הַלְלוּ־קָה:

.Let every thing that hath breath praise the L-RD. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 בהלו נרו

איוב נזכר בימים ”בהלו נרו עלי ראשי”. המאמר מביא זאת כדי להראות שגם שורש המילה ”תהלל” משמעו הארה.

Job 29:3 איוב כ"ט:ג

בְּהִלּוֹ נְרוֹ עָלַי רָאשֵׁי לְאוּרוֹ אֵלַי חֹשֶׁךְ:

When His lamp shined above my head, And by His light I ;walked through darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Playing in His habitable earth, And my delights are with the
sons of men.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 הן — שנקרא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א. מן תיבות שנקרא עוה"ז עד
תני [בשורה עלמא] פי זה לי בהכתי"י — ושם איי "וכענין שנאי זה א-לי
ואנוהו" פי זה כו' ומדויק יותר דה"ק וגם בזה יובן יותר ההגהה כאן
בהמוקפים. [כ].

71 העוסק בתורה לשמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
אבות רפ"ו. ובכ"מ.

72 העוסק בתורה לשמה

"כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה". המאמר מפרש "לשמה" —
לשם התורה, כלומר להמשיך את התענוג הנסתר שבה אל הגילוי.

Pirkei Avot 6:1 משנה אבות ו':א

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שכתב בהם ובמשנתם: רבי מאיר
אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד אלא
שכל העולם כולו כדי הוא לו. נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב
את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות. ומלפשתו ענוה
ויראה, ומקשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא,
ומקרבתו לידי זכות, ונהנינו ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר
(משלי ח) לי עצה ותושיה אני ...

The sages taught in the language of the Mishnah. Blessed be
He who chose them and their teaching. Rabbi Meir said:
Whoever occupies himself with the Torah for its own sake,
merits many things; not only that but he is worth the whole
world. He is called beloved friend; one that loves G-d; one
that loves humankind; one that gladdens G-d; one that glad-
dens humankind. And the Torah clothes him in humility and
reverence, and equips him to be righteous, pious, upright
... and trustworthy; it keeps him far from sin

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

73 דרכיה דרכי נעם

"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". המאמר מציין את המקום עצמו
(Proverbs 3:17), ומפרש את ה"דרכים" כנתיבות נועם הוי'.

Proverbs 3:17 משלי ג':יז

דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:

Her ways are ways of pleasantness, And all her paths are
peace.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 ונועם הי הוא בחיי ענג העליון

מצוטט לעניין נועם הי כביטוי לעונג העליון.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות ע' י. יהל אור ע' ק.

75 ועיין בפרדס ערך נועם

ההערה מצטטת את הפרדס: "נועם הי הוא שם השפע הנשפע למלכות מן
הכתר... על ידי מעלות הסולם", ומפנה לביאורי זוהר של הצמח דק
לעניין זה.

הערת קה"ת

ווי"ל: "נועם הי נק' השפע הנשפע למלי מהכתר כו' דרך מדרגות הסולם". —
ביאה"ז להצ"צ כרך ב ע' תתקכה.

76 ועתה יגדל נא כח אדי

תפילתו של משה לאחר פרשת המרגלים: "ועתה יגדל נא כוח אדני-י כאשר
דיברת". זוהר על פסוק זה מצוטט בסוגריים.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:יז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמְרִי:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, ac-
cording as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 ובזח"ג . . סתימא דכל סתימין

קטע זוהר המצוטט כאן, על "הכוח" הנמשך מעתיק קדישא, מובא באור
התורה על נ"ך.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת נ"ך-ג ע' אישיא.

78 כח אדי הכח הנמשך מע"ק סתימא דכל סתימין

זוהר על פרשת שלח, כאשר עתיקא סתימא מאירה במוח והמוח בלב,
הדבר נעשה "בדרך נועם הוי"; זהו ה"כוח" שבפסוק — הכוח הבא מעתיקא
קדישא, הנסתר מכל הנסתרים.

Zohar, Sh'lach 11:84-92 ספר זוהר, שלח לך י"א:פ"ד-צ"ב

79 ועיין במאו"א אות נו"ן סעיף י"ג

שם מצוטט ממאורי אור שנועם בא מצד הבינה, הנקראת נעמי; חסד וגבורה
נקראים "הון יקר" ו"יקר ונעים" — יקר מצד אבא ונעים מצד בינה. הדבר
נקשר להוראה שגילוי עתיק, העונג העליון, הוא בבינה.

הערת קה"ת

נועם מצד הבינה הנק' נעמי וכל נעימות מצידה והחוי"ג נק' הון יקר ונעים
יקר מצד אבא ונעים מצד בינה כו' עכ"ל, וזהו ע"ד שהתגלות עתיק תענוג
עליון הוא בבינה בד"ה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת פ"ה [לקו"ת ר"ה נו,
ב וצ"ל פ"ד] — ביאה"ז להצ"צ כרך ב' ע' תתקכה. ראה אוה"ת שמות ע' יא.
ובאוה"ת שמות-ז ע' ביתעט שבענין נועם הי יש ב' פירושים "אי נועם הנמשך
משם הי . . והבי נועם הנמשך מהבינה . . וע' במאו"א . . בענין נועם הי וכן
שגם שם נו' ב' פירושים אלו".

80 ופי' דרכי

ההערה מציינת שכל הקטע מ"דרכי הוא לשון רבים" ועד סוף פרק 2 ופרק
3, עד להפניה למאמר "וכל העם רואים את הקולות" (פסקה 27), חסר
בכתב היד.

הערת קה"ת

מן תי' ופי' דרכי לי רבים כל הפרשה ב' וגם פרשה ג' [הכוונה פ"ב-ג] עד
תיבת הקולות [ב, א שורה ועמ"ש] כ"ז לי' שם בהכתי"י. [כ].

81 תורה עבודה וגמ"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה אבות א, ב.

82 תורה ועבודה וגמילות חסדים

שמעון הצדיק: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים". המאמר מזהה אותם עם שלושת ה"דרכים": חסד, גבורה ותפארת.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א':

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים:

Shimon the Righteous was one of the men of the last of the great assembly. He used to say: the world stands upon three things: the Torah, the Temple service, and the practice of acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

83 הוא — זה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זה כו' וכמ"ש במ"א וד"ל כן אי' בהכתי"י שם. [כ].

84 ממשכא דחורא

המילים כאן מצטטות את Tanya, Likkutei Amarim 31:13. הקטע מופיע למטה.

Tanya, Likkutei Amarim 31:13 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"א:י"ג

ואף שהגוף עומד בשיקוצו ותיעובו, וכמו שכתוב בזהר דנקרא "משכא דחורא", כי מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית לא נהפך לטוב ליכלל בקדושה, מכל מקום, תיקר נפשו בעיניו - לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנכון, שלא לערוב ולכלל שמחת הנפש בעצבון הגוף.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

Zohar I, 36b זח"א לו, ב

הערת קה"ת

ראה תניא פל"א בשם הזהר. וראה זח"א לו, ב. אוה"ת בראשית תלו, ב.

85 היום לעשותם

המילים כאן מצטטות את Deuteronomy 7:11. הקטע מופיע למטה.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא.

86 זה א-לי ואנוהו

הערת קה"ת מפנה ל Exodus 15:2 למילים האלה.

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב

עזי וזמרת קה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלקי אבי וארמננהו:

The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, ב.

87 להיות — שכדי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

88 בהבראם — באברהם

המילים כאן מצטטות את Bereshit Rabbah 12:9. הקטע מופיע למטה.

Bereshit Rabbah 12:9 בראשית רבה י"ב:ט'

אמר רבי יהושע בן קרחה: בהבראם, באברהם, בזכותו של אברהם. רבי עזריה אמר על הדא דרבי יהושע בן קרחה: (נחמיה ט): אתה הוא ה' לבדך אתה עשית וגו'. וכל אשר בהם כל האונקים הזה בשביל מה? בשביל, אתה הוא ה' האלקים, אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם. אמר רבי יודן: בהרים הגבוהים היעלים אין כתיב כאן, אלא (תהלים קד): הרים הגבוהים ליעלים. הרים הגבוהים למה נבראו? בשביל היעלים. מה יעלה זו תשייה היא מתיירא מן החיה, ובשעה שהיא מבקשת לשתות, הקדוש ברוך הוא מכניס בה רוח של ...

Rabbi Yehoshua ben Korḥa said: "When they were created [behibare'am]" - be'Avraham and be'Avraham are spelled with the same letters. - due to the merit of Abraham. Rabbi Azarya said regarding this statement of Rabbi Yehoshua ben Korḥa: "You alone are the L-rd; You made [the heavens, the heaven of heavens, and all their host, the earth and everything that is on it, the seas] and everything that is in them" (Nehemiah 9:6). And for what purpose was all this effort undertaken? It is for: "You are the L-rd, the

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

בי"ר יב, ט.

89 ויניחהו בגי'ע לעבדה ולשמרה

המילים כאן מצטטות את Genesis 2:15. הקטע מופיע למטה.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגי'עו לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, טו.

90 לעבדה זו רמ"ח מ"ע כו'

הערת קה"ת מפנה ל Zohar I, 27a למילים האלה.

Zohar I, 27a זח"א כז, א

Zohar II, 165b זח"ב קסח, ב

הערת קה"ת

ראה זח"א כז, א. ת"ז סוף תי' נד. זח"ב קסח, ב.

91 דהיינו — וזהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

המוקפים אלו [(וזהו עד שורה מקץ — בת)] ל"י שם בהכתי"י. [כ].

equivalent of a denar; Bet Hillel says: a perutah or the equivalent of a perutah. And how much is a perutah? An eighth of an Italian issar. And she acquires herself by divorce or by her husband's death. A yevamah is acquired by intercourse. And she acquires herself by halitzah or by the yavam's death.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

98 בשלשה דרכים

הגמרא שואלת מדוע המשנה נוקטת "שלוש" בלשון נקבה, ומשיבה ש"דרך" היא לשון נקבה; היא גם מסבירה מדוע נאמר "דרכים". הערת קה"ת מפנה לכאן ולנוסחים החלופיים של המשנה, שכן במאמר נכתב "שלושה".

Kiddushin 2b:14-15 קידושין ב' ב:י"ד-ט"ו

והא דתנן: "בשבעה דרכים בודקין את הזב", ליתני "דברים"! ה"הם" הא קא משמע לן, דדרבא דמיקלא יתיבא לאתני ליד זיבה, ודרבא דמישתניא יתיבא לאתני ליד זיבה. והא דתנן: "אתרוג שנה לאילן בשלשה דרכים", ליתני "דברים"! משום דבעינו מתני סיפא: "ולירק בדרך אחד". סיפא נמי, ליתני "דבר"!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

99 האשה היא כנסי

המקור מובא לביאור "האשה" שבמשנה זו ככנסת ישראל.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ט ע' 217.

100 ח"י ברכאן . ח"י חוליות השדרה

רבי תנחום בשם רבי יהושע בן לוי: שמונה עשרה הברכות של תפילת העמידה מכוונות כנגד שמונה עשרה החוליות שבשדרה.

Berakhot 28b:9-10 ברכות כ"ח ב:ט"י

אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שיהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני — אין איסורו איסור עולם, ואם מיתני — אין מיתתו מיתת עולם, ואני כול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי — כעסו כעס עולם, ואם אוסרני — איסורו איסור עולם, ואם מיתני ...

He replied to them, "If I was being led into the presence of a human king who to-day is here and tomorrow in the grave, who if he were wrathful against me his anger would not be eternal, who if he imprisoned me the imprisonment would not be everlasting, who if he condemned me to death the death would not be for ever, and whom I can appease with words and bribe with money — even then I would weep ; but ... now, when I am being led into the

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

להלן לקו"ת בלק ע, ד: כנודע מהוזהר ובגמ' ברכות. ראה ברכות כה, ב. תנחומא וירא, א.

101 כנגד ח"י חוליות השדרה

בין הטעמים שמביא המדרש לשמונה עשרה הברכות, רבי סימון אומר שהן

92 כל הנשמה תהלל י-ה

המילים כאן מצטטות את Psalms 150:6. הקטע מופיע למטה.

Psalms 150:6 תהילים ק"ג:

כל הנשמה תהלל קה הללויה:

.Let every thing that hath breath praise the L-RD. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, ו.

93 בהלו נרו

המילים כאן מצטטות את Job 29:3. הקטע מופיע למטה.

Job 29:3 איוב כ"ט:ג'

בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך:

When His lamp shined above my head, And by His light I ;walked through darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כט, ג.

94 נקראת הנשמה נר ה'

הערת קה"ת מפנה לProverbs 20:27 למילים האלה.

Proverbs 20:27 משלי כ':כ"ז

הערת קה"ת

משלי כ, כז.

95 האשה נקנית בשלשה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

משנה ריש קידושין.

96 בגי

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

וראה גמי קידושין (ב, ב) ושנויי הנוסחאות למשניות שם. (וראה עוד על משנה זו — סה"מ הקצרים ע' קעח. אוה"ת בראשית-א קו, א. אוה"ת שבועות ע' קצט. רד. אוה"ת על מארז"ל וענינים ע' לג. ד"ה האשה נקנית פי' תבוא תרליה. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רעו. תקכו. לקו"ש ח"ו ע' 320. ח"ט ע' 218. וראה כש"ט סי' י"ד בפ"י הפנימי. לקוטי לוי"צ אגרות ע' רד).

פסוקה 14

97 האשה נקנית בשלשה דרכים

"אשה נקנית בשלוש דרכים: בכסף, בשטר ובביאה". המאמר מפרש את שלוש הדרכים כחסד, כאותיות התורה וכעבודת ה', שבאמצעותן כנסת ישראל נקשרת לה'.

Mishnah Kiddushin 1:1 משנה קידושין א:א'

האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה. בכסף, בית שמאי ואמרי, בדינר ובששה דינר. ובית הלל אמרי, בפרוטה ובששה פרוטה. וכמה היא פרוטה, אחד משמנה באסר האיטלקי. וקונה את עצמה בגט ובמיתת הפעל. היבמה נקנית בביאה. וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

A woman is acquired in three ways and acquires herself in two: She is acquired by money, by document, or by intercourse. "By money": Bet Shammai says: a denar or the

פסוקה 15

104 וביאור הדבר . . עוד פי כי עמר

כל הקטע מכאן ואילך מופיע גם שם, בשינויים קלים ובהוספות.

הערת קה"ת

כל הקטע בשינויים קלים והוספות נמצא גם באוה"ת ויקרא-ב ע' תש. ומהדורא בתרא מהקטע נדפס לקמן בהוספות נב, א.

105 כאור השמש הכלול תוך עצם השמש

אור השמש מצוי גם בתוך גוף השמש עצמו, אך שם הוא בטל ונחשב כאין; התיאור מביא זאת כדי להראות כיצד הבריאה בטלה בתוך מקורה. המאמר מיישם זאת על אור אין סוף שבתוך ה'.

Tanya, Sha'ar HaYichud 3:3-4 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ג'ג-ד'

והמשל לזה הוא, אור השמש "המאיר לארץ ולדברים", שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל. מאיר על הארץ ובחלל העולם, והנה, זה פשוט, שאור זיוו הזה ישנו גם כן בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כל כך, כל שכן שיוכל להאיר במקומו ממש, רק ששם, במקומו ממש, נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש. כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש, שהוא מקור האור והזיו הזה, ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

פסוקה 16

106 שעתיק הוא מקור התענוגים

ציון כמקור לכך שעתיק הוא מקור התענוגים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת לך ע' תתרעג, א.

107 הוא מקור התענוגים . . וכמ"ש במ"א

בגרסה של קטע זה באור התורה מופיעה כאן הגהה.

הערת קה"ת

באוה"ת ויקרא-ב ע' תש יש כאן הג"ה.

פסוקה 18

108 להחיות בהם נפש כל חי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת בורא נפשות.

109 דהפי לפיקוח ותענוג

אותו הסבר לברכה מופיע בנוסח המאוחר של הקטע, שנדפס בתוספות לוויקרא, 52a.

הערת קה"ת

כמבואר בב"א או"ח סר"ז. ראה לקמן בפנים (הוספות — ויקרא) נב, א.

110 להחיות בהם נפש כל חי דהפי לפיקוח ותענוג

הבית יוסף מסביר את ברכת "בורא נפשות": הי ברא בריות רבות ו"את מה שהן חסרות" — את הדברים הנחוצים לקיומן, כגון לחם ומים, וכן את כל

מכוונות כנגד שמונה עשרה החוליות שבשדרה.

Midrash Tanchuma, Yavera 1:2-3 מדרש תנחומא, וירא א':ב-ג

יוחנן אמר, כנגד שמונה עשר צוויים שבמשכן שהן בסוף ספר ואלה שמות והן כאשר צוה ה' את משה, שמונה עשרה פעמים. ורבי סימון אמר, כנגד שמונה עשרה חליות שבשדרה, שבשעה שאדם מתפלל וכורע, צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה, שנאמר: כל עצמתי תאמרנה, הי מי כמוך (תהלים לה, י). ורבי שמעון אמר, כנגד שמונה עשר מומרים שמראש ספר תהלים עד יענה הי ביום צרה, לומר תענה בתפלתה, לכה נאמר יענה ...

R. Yohanan maintained: The eighteen benedictions correspond to the eighteen injunctions concerning the erection of the Sanctuary that are contained at the conclusion of the Book of Exodus. is repeated fourteen times, All that the L-rd commanded Moses is repeated twice, As the L-rd commanded so they did is mentioned once, And according to all that the L-rd commanded so he did is also stated once. The words As the L-rd commanded Moses are repeated eighteen times in this section of the Torah. R. Simeon held: The eighteen benedictions correspond ...

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY)

102 נועם הי

"אחת שאלתי מאת הוי" ... לחזות בנועם הוי". המאמר מבאר את נועם הוי באמצעות אותיות השם.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקור בהיכלו:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit ear-ly in His temple

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, ד.

103 ועכשיו התפלה היא במקום קרבנות

רבי יהושע בן לוי אומר שהתפילות נתקנו כנגד קרבנות התמיד. לכן התפילה עומדת כעת במקום הקרבנות, והיא ה"עבודה" של הדרך השלישית במשנה.

Berakhot 26b:7 ברכות כ"ו:ב

יעקב תקן תפלת ערבית, שנאמר: "ויפגע במקום וילן שם", ואין "פגיעה" אלא תפלה, שנאמר: "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ביי"

Jacob instituted the evening Tefillah ; as it is said, "And he lighted [paga'] upon the place, and tarried there all night" (Gen. xxviii. 11) — "alighting" means prayer; as it is said, "Therefore pray not thou for this people, neither lift up cry nor prayer for them, neither make intercession [paga'] to Me" (Jer. vii. 16)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב.

הערת קה"ת
בראשית א, ו.

114 יפה שעה אחת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות ד, יז.

115 יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז

"יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". המאמר מסביר מדוע: התענוג שם הוא מסוג אחר לגמרי.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא ה"ה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 21

116 גבי אלישע אחר מוטב

כשאחר נפטר, אמרו שאי אפשר לדון אותו וגם אינו יכול להיכנס לעולם הבא; רבי מאיר אמר: "מוטב שידונו אותו ויכנס לעולם הבא".

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג

כי נח נפשיה דאחר, אמרי: לא מידן לדידיה, ולא לעלמא דאתי ליתי. לא מידן לדידיה — משום דעסק באוריינתא, ולא לעלמא דאתי ליתי — משום דחטא. אמר רבי מאיר: מוטב לדידיה ולייתי לעלמא דאתי. מתי אמות, ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרך מקבריה דאחר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
חגיגה טו, ב.

117 אש שלנו אחד מששים

חמישה דברים הם אחד מששים בדבר גדול מהם; וביניהם: "האש היא אחד מששים בגיהנום".

Berakhot 57b:13 ברכות נ"ז ב:י"ג

חמשה ושה ושרה סימן: חמשה אחד מששים, אלו הן: אש, דבש, ושבט, ושינה, וחלום. אש — אחד מששים לגיהנום. דבש — אחד מששים למן. שבט — אחד מששים לעולם הבא. שינה — אחד מששים למיתה. חלום — אחד מששים לנבואה.

Five things are a sixtieth part of something else : fire, honey, the Sabbath, sleep and a dream. Fire is a sixtieth part of Gehinnom; honey a sixtieth of manna ; the Sabbath a sixtieth of the world to come ; sleep a sixtieth of death ; a dream the sixtieth of prophecy.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות נז, ב. ועי' באגה"ת ספ"ב.

שאר הדברים שברא, שאינם נחוצים אלא נועדו לתענוג, כגון פירות. המאמר לומד מכך שגם התענוג נקרא חיים.

Beit Yosef, Orach Chayim 211:1 בית יוסף, אורח חיים רי"א:א'

היו לפניו מינים הרבה רבי יהודה אומר אם יש בהם ממין ז' וכי' משנה בפרק כיצד מברכין (ברכות מ:) ובגמרא (מא.) אמר עולא מחלוקת כשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין ז' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל כשאין ברכותיהן שוות כלומר כגון צנון וזית דברי הכל מברך על זה וחזור ומברך על זה ופירש"י כשברכותיהם שוות. כגון זיתים ותפוחים דתרווייהו פרי העץ ובא לפטור את שתיהן בברכה אחת אבל אין ברכותיהם שוות דברי הכל אין ברכה אתה פוטרן ושוב אין כאן מחלוקת וכתבו התוס' והרא"ש דמתוך פירושו משמע דכשאין ...

Tur Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain)

פסקה 19

111 דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים

"דאגה בלב איש ישיחנה, ודבר טוב ישמחנה". המאמר דורש את הפסוק על פי הגמרא: ישיחנה לאחרים.

Proverbs 12:25 משלי י"ב:כ"ה

דאגה בלב איש ישיחנה ודבר טוב ישמחנה:

Care in the heart of a man boweth it down; But a good word maketh it glad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Yoma 75a:2-3 יומא ע"ה א:ב-ג'

"דאגה בלב איש ישיחנה", רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: ישיחנה מדעתו, וחד אמר: ישיחנה לאחרים. "ונחש עפר לחמו", רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: אפילו אוכל כל מצדני עולם — טועם בהם טעם עפר, וחד אמר: אפילו אוכל כל מצדני עולם — אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sotah 42b:13-15 סוטה מ"ב ב:י"ג-ט"ו

אמר רב מרי, שמע מינה: האי מאן דנפיש ויבליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליתרן בנפשיה. "דאגה בלב איש ישיחנה", רבי אמי ורבי אסי חד אמר: ישיחנה מדעתו, וחד אמר: ישיחנה לאחרים. "ואתם אי אתם כן כו", וכל כך למה? מפני שהשם וכל כינויו

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

משלי יב, כה. יומא עה, א. סוטה מב, ב.

112 כל תענוגי עוה"ז הם רק ממה שנפל בשבחה"כ והוא פסולת ממש

ההערה אומרת שהנקודה הזאת — שכל תענוגות העולם הזה באים רק ממה שנפל בשבירת הכלים והם פסולת ממש — מתבארת שם.

הערת קה"ת

מבואר באוה"ת שמות-ז ע' ב'תקמ.

113 יהי רקיע . . בין מים למים

"יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים". המאמר מביא את הפסוק כדי לבאר את ההבדלה בין התענוג העליון ובין מה שנפל למטה.

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

ויאמר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם ויְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 נהר דינור . לשכוח התענוג שבגעה"ת

בזוהר על ויקהל נאמר: לאחר שהנשמה שוהה בגן עדן התחתון, היא עדיין לא נפרדה לגמרי מדימויי העולם הזה; לפני שמעלים אותה למעלה, עליה להיפרד מכל מה שלמטה, ולכן מעבירים אותה בנהר דינור ומלבינים אותה לחלוטין.

Zohar I, 201a זח"א רא, א

Zohar II, 211b זח"ב ריא, ב

הערת קה"ת

זח"א רא, א. זח"ב ריא, ב. ועוד. וראה פע"ח ש' התפלין פ"י. כנפי יונה ח"ד סי' כט.

119 יהללוך סלה

"אשרי יושבי ביתך, עוד יהללוך סלה". המאמר מפרש זאת כעליות שאין להן סוף בגן עדן.

Psalms 84:5 תהילים פ"ד:ה'

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְיֶה לְךָ סֵלָה:

Happy are they that dwell in Thy house, they are ever praising Thee. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Eruvin 54b עירובין נ"ד ב

הערת קה"ת

תהלים פד, ה. וראה עירובין נד, ב.

120 יהללוך סלה

בית מדרשו של רבי אליעזר בן יעקב לימד שבכל מקום שנאמר במקרא "נצח", "סלה" או "ועד", הכוונה היא ללא הפסק, לעולם. לכן "עוד יהללוך סלה" מדבר על שבח שאין לו סוף, כלומר על העליות שאין להן סוף שעליהן מדבר המאמר.

Eruvin 54a עירובין נ"ד א

121 ענין סלה

על הפסוק "ונשאת עון חטאתי סלה" אומר הזוהר: זהו מקום עליון מאוד, המקום שבו שורה עתיקא קדישא. המאמר מביא זאת כדי להראות ש"סלה" היא גילוי מעתיק.

Zohar, Vayikra 47:334-49:342 ספר זוהר, ויקרא מ"ז:של"ד-מ"ט:שמ"ב

פסוקה 22

122 כי עמך מקור חיים

"כי עמך מקור חיים": מקור החיים והתענוג לכל העולמות הוא "עמך" – שם הוי', ולא עצמותו.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כִּי־עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים בְּאֵרֶךְ נְרָאָה־אֹר:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 23

123 וראית את אחורי

ה' למשה: "וראית את אחורי, לפני לא ייראו". המאמר מפרש את האחוריים

כרצון ואת הפנים כתענוג שכתוכו.

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתִי אֶת־אַחֲרֵי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כג.

124 אחור וקדם צרתני

"אחור וקדם צרתני". מובא כמקור לשתי הבחינות: רצון (אחוריים) ותענוג (פנים).

Psalms 139:5 תהילים קל"ט:ה'

אַחֲרֹךְ וְקִדְמָה צָרַתְנִי וְתִשָּׂה עָלַי כַּפְּךָ:

Thou hast hemmed me in behind and before, And laid Thy hand upon me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, ה.

125 מבשרי אחזה

"מבשרי אחזה אלוהה". החסידות מפרשת זאת כלימוד על האלוקות מתוך פעולתה של נפש האדם.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפּוּ־זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחֹזָה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יט, כו.

פסוקה 24

126 וראית את אחורי לפני לא יראו

"ואת אחוריי תראה, לפני לא ייראו": רק הרצון מתגלה, ולא התענוג שכתוכו.

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתִי אֶת־אַחֲרֵי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 25

127 אשר מלשון באשרי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הובא בת"ז (עד, רע"ב) ת"ל ושם (ריש תט"ל). [כ].

128 באשרי כי אשוני

כשולפה ילדה בן שני, אמרה לאה: "באשרי, כי בנות יקראו לי מאושרת", וקראה לו אשר.

Genesis 30:13 בראשית ל':י"ג

וְתֹאמַר לְאֵה בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשֶׁרוֹנִי בְּנוֹת וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

פסוקה 27

134 ועמ"ש — וזהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

גם אלו המוקפים [(וזהו עד שורה שנקראו)] ליי שם. וז"ל שם ועד"ז כל המצות מעשיות נקראות ארחות הוי" פ"י כ"ו. [כ].

פסוקה 28

135 כי ישרים דרכי הוי'

"כי ישרים דרכי הוי', צדיקים ילכו בם ופושעים ייכשלו בם." המאמר מצטט את ביאורי הזהר על פסוק זה.

Hosea 14:10 הושע י"ד:

מי חכם ויבן אלה נבון ויִדְעַם פִּי־יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם:

Whoso is wise, let him understand these things, Whoso is prudent, let him know them. For the ways of the L-RD are right, And the just do walk in them; But transgressors do stumble therein.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 ארחות ה'

"כל ארחות הוי' חסד ואמת." המאמר מפרש את הארחות כמצוות המעשיות, שכל אחת מהן היא דרך להמשכת שם הוי'.

Psalms 25:10 תהילים כ"ה:

כָּל־אֲרָחוֹת ה' חֶסֶד וְאֱמֶת לְנֹצְרֵי בְרִיתוֹ וְעֲדֹתָיו:

All the paths of the L-RD are mercy and truth Unto such as keep His covenant and His testimonies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, י.

137 ושמרו דרך ה' לעשות צדקה

"ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט." המאמר שואל מדוע נזכרת צדקה, ומשיב שהיא כוללת את כל המצוות.

Genesis 18:19 בראשית י"ח:י"ט

כי יִדְעֹתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת־בְּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל־אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the L-RD, to do righteousness and justice; to the end that the L-RD may bring upon Abraham that which He 'hath spoken of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 צדקה — כני"ל

המשפט "וזהו גם פירוש נועם הוי', כמו פירוש דרך הוי' וכו', כני"ל" חסר בכתב היד.

הערת קה"ת

המוקפים [וזהו . . כני"ל] ליי שם. [כ].

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ל, יג.

129 אשר מלשון באשרי כי אשרוני

תיקוני הזהר מסביר את השם אשר על פי "באשרי, כי בנות יקראו לי מאושרת", וקורא את המילים "אשר הוציאך ממצרים" כשבח שהמלך משבח בו את עצמו.

Tikkunei Zohar 74b:2 תיקוני הזהר ע"ד ב:ב

וְעוֹד אֲשֶׁר עַל שֵׁם בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשֶׁרֹנִי בְּנוֹת (בראשית ל יג), אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות כ ב), וְכִי עָבַד דָּאִיהוּ בְּבִי אֲסִירִי דְּמִלְכָּא, וְאַבְטַח לָקָה מִלְכָּא לְאַפְקָא לָקָה מִבֵּי אֲסִירִי, אֵית לָקָה לְמִלְכָּא לְשִׁבְחָא גְרָמִיָּה, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּמָה זְמַנִּין, אֲלֵא חֲמִשִּׁין זְמַנִּין אֲדִכִּיר בְּאוֹרֵי־יְתָא יְצִיאַת מִצְרַיִם, לְקַבֵּל חֲמִשִּׁין תַּרְעִין דְּבִינָה, לְאַשְׁתְּמוּדְעָא לֹון מֵאֵן אַתָּר אֲפִיק לֹון מִן גְּלוּתָא.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

130 וטובל בשמן רגלו

ברכת משה לאשר: "יהי רצוי מאחיו, וטובל בשמן רגליו." המאמר מפרש את השמן כחכמה שלמעלה, שרק "רגלי" התענוג הזה מגיעה אליה.

Deuteronomy 33:24 דברים ל"ג:כ"ד

וּלְאֲשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יִהְיֶה רְצוּי אָחִיו וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רִגְלֹו:

And of Asher he said: Blessed be Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כד.

131 שמן הוא בחי ח"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מא"א אות שי סמ"ח.

פסוקה 26

132 בשם זמירות

"חוקיק היו לי לזמירות בבית מגוריי". המאמר מסביר מדוע המצוות, כרצונו האחד של ה', נקראות "זמירות".

Psalms 119:54 תהילים קי"ט:נ"ד

הערת קה"ת

תהלים קיט, נד.

133 חיר אוכל יטעם

"הלא אוזן מילין תבחן, וחר אוכל יטעם?" מובא כדי להמחיש את התענוג הייחודי של כל אחד מהחושים.

Job 12:11 איוב י"ב:י"א

הֲלֹא־אָזֶן מְלִין תִּבְחֶן וְחֵר אֹכֵל יִטְעֶם־לוֹ:

Doth not the ear try words, Even as the palate tasteth its food?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יב, יא.

139 כל — והיינו

שני הביטויים, "והיינו טפ"ט וכו' עד ה"ח המגדילים" ו"וכמו ימינו של אדם ... הגוף כו", חסרים בכתב היד, המסתיים במילים: "החסד, כמו שמבואר במקום אחר, ודי למביני".

הערת קה"ת

וגם אלו המוקפים ב"פ" (והיינו . . המגדילים) (וכמו . . הגוף כו') לי שם. והסיום ז"ל החסד כמ"ש במ"א וד"ל. [כ].

140 כל — עד

בהערת קה"ת כתוב רק: ראו את הערת הרבי המודפסת בהוספות; לעיל, A20.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

141 שורה בה

בהערת קה"ת כתוב רק: ראו את הערת הרבי המודפסת בהוספות; לעיל, A20.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

פסקה 29

142 ששת ימים תעבוד וכוים השביעי תשבות כחריש ובקציר תשבות

"ששת ימים תעבוד וכוים השביעי תשבות, כחריש ובקציר תשבות. המאמר שואל מדוע הוזכרו החריש והקציר, ורואה בהם שלבים בעבודת ה'.

Exodus 34:21 שמות ל"ד:כ"א

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת כְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 תשבות — ולכאורה

הקטע מ"ולכאורה אינו מוכן" ועד לאזכור המאמר "ושאבתם מים בששון" חסר בכתב היד.

הערת קה"ת

מן תיבת ולכאורה עד תיבת בששון [בשורה האזינו] לי בהכת"י שם. [כ].

144 והי' אם שמוע

מהפסקה השנייה של קריאת שמע: "לאהבה את הוי' אלקיך ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם". הפסוק מובא כדי להראות ש"עבודה" יכולה להתייחס לעבודת ה'.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר
אֲתִי־אֶלְקִיְכֶם וּלְעַבְדוֹ כְּכָל־לְבַבְכֶם וּכְכָל־נַפְשְׁכֶם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, יג.

145 זרעו לכם לצדקה

"זרעו לכם לצדקה, קצרו לפי חסד". הפסוק מובא כדי להראות שזריעה היא

צורה של עבודת ה'.

Hosea 10:12 הושע י"ב:יב

זָרְעוּ לָכֶם לְצִדְקָה קָצְרוּ לְפִי־חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעַתָּה לְדָרוֹשׁ אֶת־ה' עֲדֹ
יָבוֹא וַיִּרְחַץ צֶדֶק לָכֶם:

Sow to yourselves according to righteousness, Reap according to mercy, Break up your fallow ground; For it is time to seek the L-RD, Till He come and cause righteousness to rain upon you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע י, יב.

146 אור זרוע לצדיק

"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה".

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אוֹר זָרַע לְצִדִּיק וְלִישְׁרֵי־לֵב שְׂמִיחָה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יא.

פסקה 30

147 ובד"ה האזינו השמים

במאמר "האזינו השמים", ירידתה של הנפש האלקית אל הנפש הבהמית נמשלת לזרע הנזרע באדמה הגשמית: רק באדמה יש כוח להצמיח אותו ולהניב יכול נוסף. כך הנפש, שהיא "אור זרוע", מביאה ישועה באמצעות ירידתה; לכן נאמר "זרעתי את בית ישראל".

הערת קה"ת

לקריאת האזינו עד, ג.

148 ובד"ה ושאבתם מים בששון

במאמר "ושאבתם מים בששון", הצדקה והחסד שיהודים עושים במשך כל השנה הם כזרע שיכול לנבט רק באדמה חרושה: בעשרת ימי תשובה הם שוכרים את לבם ומשפילים את עצמם כאדמה חרושה, הזרע נזרע, וצמיחתו באה בחג הסוכות, תחילה "שמאלו תחת לראשי" ואחר כך "וימינו תחבקיני".

הערת קה"ת

לקריאת סוכות עט, א.

149 ל"ט מלאכות חורש וזורע

המשנה: המלאכות העיקריות האסורות בשבת הן ארבעים חסר אחת, והן מתחילות בזריעה ובחרישה. המאמר אומר שלמלאכות אלה יש מקבילה למעלה.

Shabbat 73a:6-7 שבת ע"ג א:ו-ז

מִתְּנִי אֲבוֹת מְלָאכֹת אֲרֻבָּעִים חֹסֵר אֶחָת: הַזֹּרֵעַ, וְהַחֹרֵשׁ, וְהַקּוֹצֵר, וְהַמְעַמֵּר, וְהַדָּשׁ, וְהַזֹּרֵה. הַבוֹרֵר, הַטּוֹחֵן, וְהַמְרַקֵּד, וְהַלֵּשׁ, וְהַאֹפֶה. הַגּוֹזֵן אֶת הַעֵצִי, הַמְלַבֵּן, וְהַמְנַפֵּץ, וְהַצּוֹקֵעַ, וְהַטּוֹוֶה, וְהַמְסִיד, וְהַעוֹשֶׂה שְׁתֵּי כְּתִי זֵרִין, וְהַאֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין, וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוּטִין. הַקּוֹשֵׁר, וְהַמְתִּיר, וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תַפְרִיט, הַקּוֹרֵעַ עַל מִנֵּת לַתּוֹפֵר [שְׁתֵּי תַפְרִיט].

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת עג, א.

150 בתוסי' ברכה . . בחי' ירידה וצמצום

בכתב־היד מופיעות רק המילים "בתוספת ברכה וכו', כך גם למעלה", והמשך הקטע חסר.

הערת קה"ת

בבז"ל 631: "בתוסי' ברכה כו' כמו"כ למעלה" והשאר ליתא שם.

151 התפשטות — ותקנה

בכתב־היד כתוב "ותקנה" במקום "ותקנה".

הערת קה"ת

שם אי' ותקנה. [כ].

152 מכוי

בכתב־היד כתוב "כאן" במקום "מכוי".

הערת קה"ת

שם אי' "כאן". [כ].

153 עבודת — הצדקה

בהערת קה"ת נאמר רק: ראו את הערת הרבי שנדפסה בהוספות; לעיל, 20a.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א. שם "המצוה". [כ].

פסקה 31

154 ששת ימים תעשה מעשיך

"ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי תשבות". המאמר מפרש את ששת ימי המלאכה כעבודת קיום המצוות במשך השבוע.

Exodus 23:12 שמות כ"ג:י"ב

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְיִנְפֹס בֶּן־אִמְתֶּךָ וְהֵגֵר:

Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כג, יב.

155 המשכות — כי

בכתב היד כתוב "כמו שנאמר, 'כי בו...'" (כמ"ש כי בו), ובכך הפסוק מוצג במפורש.

הערת קה"ת

בהכתיב "כמ"ש" כי בו. [כ].

156 כי בו שבת מכל מלאכתו

"ויברך ה' את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו".

Genesis 2:3 בראשית ב:ג

וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ג.

157 וקראת לשבת עונג

"וקראת לשבת עונג". המאמר מפרש זאת כהתגלות בפועל של התענוג העליון בשבת.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אִם־תֵּשִׁיב מִשְׁבַּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ כִּיּוֹם קָדְשִׁי וְקִרְאָתָהּ לְשַׁבָּת עֲנֵג לְקָדוֹשׁ הִ' מְכַבֵּד וְכִבְדָּתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ וְדִבַּר דְּבָר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נח, יג.

158 שבא העונג העליון לידי גילוי ממש

מצוטט כמקור לגילוי הממשי של התענוג העליון בשבת.

הערת קה"ת

ראה סה"מ ת"ש ע' 86 ואילך.

159 והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר

"והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני". הפסוק מובא בקשר לעליית הנשמות בשבת.

Isaiah 66:23 ישעיהו ס"ו:כ"ג

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר ה'.

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

160 בס' הבהיר שיש עמוד

בווהר על פרשת ויקהל מתואר עמוד העומד באמצע הגן, שעליו עולות הנשמות עד לפתח הרקיע שמעליו; בשבתות, בזמנים ובמועדים נאספות הנשמות הראויות לעלות ומועלות דרכו. הערת קה"ת מפנה כאן למקור העוסק בעמוד.

Zohar II, 211a זח"ב ריא, א

הערת קה"ת

בגעה"ת שבו עולין הנשמות לגה"ע מדי שבת בשבתו — סידור קעג, ג. ראה זח"ב ריא, א ובהנסמן במאמרי אדה"ו פרשיות-ב ע' תשעג. ובמאמרי אדה"א שבועות ע' תמ "דעליית הנשמות בג"ע הוא ע"י העמוד שבהיכל שעולים בו בבחי' ביטול המציאות". ע"ש.

161 מי שטרח בע"ש

לעתיד לבוא יבקשו האומות לקבל מחדש את התורה; ה' משיב: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". המאמר מיישם זאת על המצוות שבמשך השבוע ועל ההתגלות של שבת.

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א:י

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּנֶּה לָנוּ מֵרָאשׁ וְנַעֲשֶׂנָּה. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שְׂבָעוּלִים! מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכֵל בְּשַׁבָּת, מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת מֵהֵיכָן יֹאכֵל בְּשַׁבָּת? אֵלֶּא אֲף עַל פִּי כּוֹ, מִצְוָה קִלְחָה יֵשׁ לִי וְסוּכָה שְׁמָה, לָכוּ וְעֲשׂוּ אוֹתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

167 נסתר — וזהו

שני הקטעים חסרים בכתב היד: ההסבר מדוע שבת שקולה כנגד כל המצוות, וכל הקטע המוסגר העוסק בעשיית רצונו של מקום.

הערת קה"ת

בי המוקפים הללו [(וזהו . . שבת כו' שבשורה שעושין) ומן שורה המתחלת (ואפ"ל עד סוף הפרק) ל"י שם בהכתי"י. [כ].

168 שקולה שבת כנגד כל המצוות

"השבת שקולה כנגד כל המצוות". המאמר מסביר מדוע: המצוות משאירות את האור בהעלם, ואילו השבת מגלה אותו.

Shemot Rabbah 25:12 שמות רבה כ"ה:י"ב

... וכשם שמצינו שעל כל המצות בן דוד בא, על שמירת יום אחד של שבת בן דוד בא, לפי שהשבת שקולה כנגד כל המצוות. אמר רבי אלעזר בר אבינא: מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים, ששקולה שבת כנגד כל המצוות בתורה. מנין שבשעה ששכח משה לומר להם מצות שבת, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות טז, כח): עד אנה מאנתם לשמור מצותי וגוי? ומה כתיב אחריו? ראו כי הי נתן לכם את השבת. בנביאים מניין? שנאמר (יחזקאל כ, כא): וימרו בי בית ישראל במדבר בחוקותי לא הלכו. מה כתיב אחריו? (שם שם, ...

Rabbi Levi said: If Israel observes Shabbat properly, even one day, the son of David will come. Why? Because it is equivalent to all the mitzvot. Likewise it says: "For He is our G-d, and we are the people of His pasture and the flock of His hand; today, would you only heed His voice" (Psalms 95:7). Rabbi Yohanan said: The Holy One blessed be He said to Israel: 'Even though I set a limit for the end, and it will ... come whether they repent or do not repent, it

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar II, 89a זח"ב פט, א

הערת קה"ת

ירושלמי ברכות א, ה. נדרים ספ"ג. שמור"ר כה, יב. זח"ב פט, א.

169 שקולה שבת כנגד כל המצוות כולן

התלמוד הירושלמי מוכיח מן התורה, הנביאים והכתובים שהשבת שקולה כנגד כל מצוות התורה.

Jerusalem Talmud Nedarim 3:9:3 תלמוד ירושלמי נדרים ג' ט:ג'

... חוץ מן השבת. תלמוד לומר וביום. אפילו בשבת. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. בתורה. דכתיב עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי. וכתיב ראו כי יי נתן לכם את השבת. בנביאים. דכתיב וימרו בי הנביאים בחוקותי לא הלכו וגוי. וכתיב ואת שבתותי חיללו מאוד. בכתובים. דכתיב ועל הר סיני ירדת וכתיב ואת שבת קדשך הודעת להם וגוי. אמר רבי אלעזר בירבי אבונא. מצוות שבת מלא. ...

On the eighth day one shall circumcize. 12:2., "even on the" Sabbath. How can I confirm "its desecrator shall certainly die. 31:14.?" Even for circumcision? How can I confirm "on the eighth day one shall circumcize"? Even on the Sabbath? The verse says "12:2. But on the eighth day one shall circumcize," even on the Sabbath 132a, Sifra Tazria' Pereq 1(4)] the argument for performing circumcision on the

162 הערת קה"ת מפנה ל Sefer HaBahir 102 למילים האלה.

Sefer HaBahir 102 ספר הבהיר ק"ב

תנא עמוד אחד מן הארץ לרקיע וצדיק שמו על שם הצדיקים, וכשיש צדיקים בעולם מתגבר ואם לאו מתחלש, והוא סובל כל העולם דכתיב (שם) צדיק יסוד עולם, ואם חלש לא יוכל להתקיים העולם, הלכך אפי' אין בעולם אלא צדיק אחד מעמיד העולם שנאמר וצדיק יסוד עולם לפיכך קחו תרומתי ממנו תחילה ואח"כ וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, מאת הנשאר, ומהו, זהב וכסף ונחשת:

Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain)

163 וביום השביעי תשבות

"ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות; בחריש ובקציר תשבות". המאמר ציטט פסוק זה מפרשת כי תשא בפסוקה 29; כאן מנוחת היום השביעי היא גילוי של מה שהעבודה במשך השבוע הכינה.

Exodus 34:21 שמות ל"ד:כ"א

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:

Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 הרי — ע"ד

הקטע המשווה בין עבודת ימי החול, בבחינת חרישה ואתכפא, לעבודת השבת, שהיא תענוג באמצעות הפיכת החושך לאור, חסר בכתב היד.

הערת קה"ת

המוקפים [(ע"ד עד שורה לנהורא)] ל"י בהכתי"י. [כ].

165 לב נשבר ונדכה

"זבחי אלקים רוח נשברה; לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". המאמר מתאר את העבודה כימות החול כ"חריש" מסוג זה.

Psalms 51:19 תהילים נ"א:ט

זְבַחִי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לִבִּי נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה:

The sacrifices of G-d are a broken spirit; a broken and a contrite heart, O G-d, Thou wilt not despise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נא, יט.

166 וקראת לשבת עונג

"וקראת לשבת עונג": בשבת העבודה היא תענוג בה'.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אִם-תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רַגְלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קֹדְשִׁי וְקִרְאתָ לִשְׁבַּת עֲנָג לְקֹדֶשׁ הִיא מִכְבֶּד וּכְבֹּדָתוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיהָ מִמַּצֹּא חֲפָצְךָ וּדְבַר דְּבַר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 ברוך כבוד ה' ממקומו

"ברוך כבוד הוי' ממקומו". הפסוק מובא בהקשר של גילוי כבוד ה' ב"מקום" של העולמות.

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג:י"ב

ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל ג, יב.

176 שזה תכלית הכוונה להיות דירה בתחתונים

הערת קה"ת מפנה Bamidbar Rabbah 13:6 למילים האלה.

Bamidbar Rabbah 13:6 במדבר רבה י"ג:ו'

הערת קה"ת

תנחומא נשא טז. וראה שם בחוקותי ג. כ"ר ספ"ג. במד"ר פי"ג, ו.

177 דירה בתחתונים

המדרש אומר שמאז בריאת העולם חפץ הקדוש ברוך הוא בדירה בתחתונים. האמר מכנה זאת התכלית הסופית.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א'

... באתי לגני אחזתי פלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שפרא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד צויתי אותה ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ...

So it came to pass on the day that Moses had" (Numb. 7:1) finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to ... my garden, my sister bride." R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

178 אלא — כו'

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בתוספות של המהדורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

179 סדי"ה שובה ישראל עד

בסוף המאמר "שובה ישראל עד" מוסבר שהתשובה היא החזרת גילוי מלכותו של ה' אל שורשה, אור אין סוף עצמו, כדי שיאיר כמלך העולם והעולם שוב לא יסתיר עליו. הדבר תלוי בעבודת האדם, וצריך להיות בבחינת "עד" — לתמיד, ולא רק בזמנים קבועים.

הערת קה"ת

לקרית ש"ש טז, ג.

Sabbath is based on the expression "on the Sabbath day" and not simply "on the Sabbath".. In Torah, Prophets, and ... Hagiographs we

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

170 שעושים — כו'

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בתוספות של המהדורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

171 רפיו דברכות

בלקוטי תורה על שמיני מוסבר שהפרשה השנייה של קריאת שמע עדיין אינה נקראת עשיית רצונו של מקום "כראוי", מפני שלא נאמר בה "בכל מאדך" כפי שנאמר בפרשה הראשונה. המשכת האור מסובב אל ממלא, הנקראת עשיית רצונו של מקום, נעשית רק באמצעות "בכל מאדך", ללא גבול.

הערת קה"ת

לה, ב. ראה גם לקמן שמיני יח, ב. בהעלותך לה, ד. שלח מב, ג. נתבאר באוה"ת ויקרא-ב ע' תרגו ואילך.

172 ואספת דגנך

מן הפסוק השנייה של קריאת שמע: "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך".

Deuteronomy 11:14 דברים י"א:י"ד

ונתתי מטר-ארצכם בעת יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך: that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 אם שמוע תשמעו אל מצותי

"והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי". המאמר שואל מדוע גם פסקה זו נחשבת למצב שבו אין עושים את רצונו של מקום.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

ויהי אם שמוע תשמעו אל-מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה אתי-אלהיכם ולעבדו בכל-לבבכם ובכל-נפשכם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". המאמר מציין את מלכות כשורש ה"מקום".

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מלכותך מלכות כל-עלמים וממלכתך בכל-דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

בת"ז (תמ"ה) סולם דא צלותא ועל"ק [דרושים ליוהכ"פ סח, ב] ד"ה לבאר ענין יוהכ"פ (רפ"ב ושם לה"ט [=לשונו טהור] בתיקונים אמרו שהתפלה [כי התפלה] היא סולם ועי' בהשמטות זח"א (רסו, ב) סי' נ' כלי הת"ז הנ"ל. [כ].

184 סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

חלומו של יעקב: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". תיקוני הוהר מזהר את הסולם עם התפילה.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

185 די שליכות בסולם

החיבור הקבלי מגלה עמוקות, המובא בילקוט ראובני, הוא המקור שמצינת ההערה לארבעת שליבי הסולם.

הערת קה"ת

מג"ע (אופן רטו) [ריו] הובא בילקוט ראובני [ר"פ ויצא]. [כ]. ראה לקמן פ' בלק ע, ב בשם הרמ"ז.

186 למעלה — כנ"ל

בכתב היד כתוב "וכו" במקום "כפי שהוזכר לעיל".

הערת קה"ת

בהכתי"א אי וכו', ולא כנ"ל. [כ].

187 התפלה . . לדי מדרגות

ההערה מצטטת: "התפילה עולה דרך ארבעה שליבים".

הערת קה"ת

ע' מג"ע (אופן רטו) בזה"ל התפלה עולה דרך די שליכות הובא בילקוט ראובני [ר"פ ויצא]. [כ].

188 אליך הי נפשי אשא

"אליך הי נפשי אשא". הפסוק מובא כמקור לתפילה כעליית הנשמה באמצעות מסירות נפש.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א

לְדוֹד אֱלֹיֶךָ הִי נַפְשִׁי אֲשָׂא:

of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, א.

פסוקה 35

189 וראשו מגיע השמימה

"וראשו מגיע השמימה". המאמר מפרש זאת כסולם המחבר בין שמים לארץ.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of

180 מזונותיו של אדם . . שבת ויו"ט

פרנסתו של אדם נקצבת לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, למעט הוצאותיו לשבת וליום טוב (וללימוד התורה של ילדיו): אם הוא מוציא פחות, נותנים לו פחות, ואם הוא מוציא יותר, נותנים לו יותר. המאמר מסביר את החרג: בימים אלה ישראל הם כמי שעושים את רצון המקום.

Beitzah 16a:1-2 ביצה ט"ז א-א-ב'

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים, חוץ מהוצאות שבתות והוצאות יום טוב והוצאות בניו לתלמוד תורה, שאם פחת — פוחתין לו, ואם הוסיף — מוסיפין לו. אמר רבי אבהו, מאי קרא: "תקעו בחדש שופר (בפסא) ליום חגנו", איזהו חג שהחדש מתפסה בו — הוי אומר זה ראש השנה, וכתוב: "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Vayikra Rabbah 30:1 ויקרא רבה ל':א

הערת קה"ת

ביצה טז, א. וראה ויק"ר ל, א.

181

רבי שמעון בר יוחאי: כשישראל עושים את רצונו של מקום, מלאכתם נעשית בידי אחרים (זורים יעמדו ורעו צאנכם); וכשאננם עושים כך, הם עושים אותה בעצמם ("ואספת דגנך").

Berakhot 35b:7 ברכות ל"ה ב:ז

רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום — מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שנאמר: "ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'", ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום — מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר: "ואספת דגנך". ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידו, שנאמר: "ועבדת את ...

R. Simeon b. Johai says : Is it possible for a man to plough at the time of ploughing, sow at seed-time, reap at harvest-time, thresh at the time of threshing, and winnow at the time of wind — what is to become of Torah? But when Israel perform the will of the All-present, their work is done by others; as it is said, "And strangers shall stand and feed your flocks," etc. (Is. Ixi. 5) ; and at the time when Israel perform ... ,not the will of the All-present

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 34

182 אותם — כנ"ל

בכתב היד חסרות כאן המילים "כפי שהוזכר לעיל"; ההערה מציעה שאולי הנוסח צריך להיות "וכו".

הערת קה"ת

תיי כנ"ל לי בהכתי"א ואולי צ"ל כו'. [כ].

183 כמ"ש בזהר ע"פ סולם

ההערה מצטטת את תיקוני זוהר (תיקון 45): "הסולם הוא תפילה", ומפנה למאמר זה ליום הכיפורים. שם, בתחילת פרק ב', מוסבר ששמירת שבת בימי החול היא באמצעות התפילה, "שהרי בתיקונים אמרו שהתפילה היא סולם מוצב ארצה"; והמלאכים של הי העולים ויורדים בו הם המצוות.

הערת קה"ת

G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, יב.

190 והנה סולם

בוזהר על פרשת ויצא מוסבר שסולמו של יעקב הוא "הבחינה שעליה תלויות שאר הבחינות", היסוד של העולם. בפירוש הרמ"ז שם, כפי שמוכח בהערת קה"ת, מקשרים את הסולם לחוליות עמוד השדרה.

Zohar, Vayetzei 8:47-55 ספר הזהר, ויצא ח'מ"ז-נ"ה

191 בזח"א ויצא . . ובפ"י הרמ"ז שם

שם מצוטט הרמ"ז: "הסולם הוא יסוד, ועל ידו עולים למעלה; הוא ראשית הקו האמצעי, חוט השדרה המורכב מדרגות, ואלו הן החוליות"; הקטע בפרשת ויצא מסביר את דברי הרמ"ז.

הערת קה"ת

"סולם הוא היסוד ובו עולים למעלה שהוא תחילת קו האמצעי חוט השדרה העשוי מדרגות הן הן החוליות" — אוה"ת פ' פנחס ע' אקכב. פ' ויצא דף תתמ, ב ושם מבאר לשון הרמ"ז.

192 בד"ה לא הביט און ביעקב

המאמר שואל מדוע התפילה, "עבודת הלב", אינה נמנית בין תרי"ג המצוות, אף שחכמים החמיירו בעניין הכוונה בתפילה יותר מבקריאת שמע. התשובה ניתנת באמצעות שמונה-עשרה הברכות, המקבילות לשמונה עשרה החוליות שבתוכן עובר חוט השדרה.

הערת קה"ת

לקו"ת בלק ע, ד.

193 לא הביט און ביעקב

ברכת בלעם: "לא הביט און ביעקב". מאמר לקוטי תורה שהמאמר מצטט נפתח בפסוק זה ועוסק בשמונה-עשרה החוליות.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמֹל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מְלָךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 ובד"ה יביאו לבוש מלכות

בביאור על "יביאו לבוש מלכות", בעניין "והסוס אשר רכב עליו המלך", שמונה-עשר אלה העולמות שבדברי התלמוד "רוכב על כרוב קל שלו ושאת בח"י אלה עולמות" הם שמונה-עשרה ברכות התפילה, המקבילות לשמונה עשרה חוליות השדרה. דרך חוליות אלה נמשכת חכמת המוח אל הירכיים והרגליים.

הערת קה"ת

תו"א צא, ד. באוה"ת ויצא ע' תתמא, א מוסיף "ובהביאור שם מזה בד"ה סוסו אשר רכב ובפי' יתרו בד"ה אלפי שנאן".

195 יביאו לבוש מלכות

"יביאו לבוש מלכות". מאמר תורה אור שהמאמר מצטט נפתח בפסוק זה.

Esther 6:8 אסתר ו':ח'

יְבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשְׁבוּ הַמֶּלֶךְ וְסוֹס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ:

let royal apparel be brought which the king useth to wear, and the horse that the king rideth upon, and on whose head
;a crown royal is set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 רוכב על כרוב קל שלו ושאת בח"י אלה עולמות

כשנשאל מה עושה ה' בלילה, הגמרא משיבה, בין השאר, שהוא "רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה-עשר אלה עולמות". המאמר מפנה למאמר המסביר זאת יחד עם שמונה-עשרה החוליות ושמונה-עשרה ברכות התפילה.

Avodah Zarah 3b:13 עבודה זרה ג' ב:י"ג

וּבְלִילֵיָא מאי עֲבִיד? אִיבְעִית אִימָא: מַעֲיָן זְמָא, וְאִיבְעִית אִימָא: רֹכֵב עַל כְּרוֹב קַל שְׁלוֹ וְשֵׁט בְּשִׁמּוֹנָה עֶשְׂרֵי אֲלֵף עוֹלָמוֹת, שְׁנָאמַר: "רֹכֵב אֱלֹקִים רִבְתִּים אֲלֵפִי שְׁנָאן", אַל תִּקְרִי "שְׁנָאן" אֶלָּא "שְׁאִינָן", וְאִיבְעִית אִימָא: יוֹשֵׁב וְשׁוֹמֵעַ שִׁירָה מִפִּי חַיּוֹת, שְׁנָאמַר: "יוֹמָם יֵצֵה ה' חֲסִדוֹ וּבְלִילָהּ שִׁירָה עֲמִי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

197 במא"א אות סמך סכ"ח בענין סולם

אור התורה מצטט את מאורי אור: "יסוד נקרא סולם, כי הוא סולם לעלות בו לדעת, כדי להמשיך משם את הטיפה. מטטרון נקרא סולם, כי הוא סולם לעלות בו לאלוקות".

הערת קה"ת

"סולם נק' היסוד כי הוא סולם לעלות בו עד הדעת להמשיך משם הטיפה. סולם נק' מט"ט כי הוא סולם לעלות בו אל אלקות עכ"ל" — אוה"ת פ' ויצא ע' תתמא, א. וראה גם אוה"ת פ' פנחס ע' אקכב.

198 למטה — ועמ"ש

ההפניות למאמרים "יונתי" ו"ויקהל משה" חסרות בכתב היד.

הערת קה"ת

המוקפים [(ועמ"ש . . משה)] ל"י בהכת"י. [כ].

199 בד"ה יונתי בחגוי הסלע

המאמר מסביר שהנשמה אינה מלוכשת כולה בגוף: רק הארה ממנה מלוכשת בו, ואילו הנשמה כולה נשארת למעלה, כמקדש הנקרא מזולה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש טז, ד. באוה"ת פ' ויצא דף תתמא, ב מציין: "ובד"ה יונתי בחגוי פ"י ענין שהתפלה הנק' סולם מוצב כו' כי בהנשמה יש ב' בחי' האי המלוכשת בגוף, הב' הנשמה שמבחי' מקדש הנק' מזלי' שהוא בבחי' כתר וחכ' כו' . . והתחברות ב' בחי' הג"ל הוא ע"י התפלה".

200 הוא — ועיין

כל הסוגריים המביאים מקורות נוספים בעניין הסולם חסרים בכתב היד.

הערת קה"ת

המוקפים [(ועיין עד תיבת סולם) בשורה עולמות] ל"י בהכת"י. [כ].

201 ובד"ה ויקהל משה

"ויקהל משה" מוסבר שההתבוננות בששת ימי החול הופכת את הרצון התחתון לכלי לרצון העליון, השוכן בתוכו בשבת ומתאחד עמו באמת. זהו "שבת שבתן להווי", שבה מתגלה הרצון העליון שלמעלה משם הוי".

הערת קה"ת

תו"א פח, א.

202 קושר כתרים לקונו מתפלתן של ישראל

על המלאך סנדלפון אומרת הברייתא שהוא עומד מאחורי המרכבה וקושר כתרים ליוצרו. הערת קה"ת מוסיפה שהתוספות שם מסבירים: מתפילתיהם של הצדיקים.

Zohar I, 167b זח"א קסו, ב

Zohar II, 58a זח"ב נח, א

Zohar III, 252b זח"ג רנב, ב

Chagigah 13b:4 חגיגה י"ג ב:ד'

"וְאֵרָא הַחַיִּית וְהָנָה אִפּוֹן אֶחָד בְּאָרְץ אֲצֶל הַחַיִּית", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִלָּאךְ אֶחָד שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאָרְץ, וְרָאָשׁוּ מְגִיעַ אֲצֶל הַחַיִּית. בְּמִתְנַתָּא תָנָא: סַנְדַּלְפֹּן שְׁמוֹ, הַגְבוֹהַּ מִחֲבֵרוֹ מִחֲלָף חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה. וְעוֹמֵד אַחֲרֵי הַמֶּרְכָּבָה וְקוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ. אֵינִי? וְהַכְּתִיב: "כְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", מִכָּל דְּמִקְוֵמוֹ לִיכָא דִּידַע לָקָה! דְּאָמַר שֶׁם אֲתָנָא וְאֶזְל וְיִתִּיב בְּרִישִׁיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה זח"א קסו, ב. זח"ב נח, א. זח"ג רנב, ב. ועייג"כ תוד"ה וקושר חגיגה יג, ב. וראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ ה'תש"ח ע' 202. חגיגה (יג, ב) ובתוס' "מתפלתן של צדיקים" וע' זח"ג (נב, ב. רעה, א) ובזח"א (קסו, ב) "צלחותהון דישראל" יעו"ש. ע' ד"ה מזווי מימין ובלקו"ת שה"ש ד"ה מה יפו פעמיר פ"ב ומביא על מטי"ט בתוי"א שם (ול"מ) ובפנחס ד"ה צו את בניי הב' פ"ב — ובזח"ב (נח, א) ובעה"מ ש' קרית ארבע (פ"ב) על סנדל כו' ע"י תפילתן ומי"ט של ישראל יעו"ש. [כ].

203 בעטרה שעטרה לו

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו". המאמר מפרש שהעטרה היא תפילה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שֶׁעֲטָרְהִילוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שִׁמְחַת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא.

204 דרפ"ח ניצוצין

מובא כמקור לעניין ברור רפ"ח הניצוצות.

הערת קה"ת

ראה סה"מ תקס"ה ע' תרמב.

205 בד"ה — קס"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

וי"ל הציון (קסט ריש א') (קסו, ב) כצ"ל. [כ].

206 לתחתון — ההעלאה

בכתב היד כתוב "המשכה מלמעלה למטה וההעלאה וכו'", נוסח שלדעת

ההערה מדויק יותר; המילים מ"שבה" ועד סוף הפסקה אינן מופיעות בו.

הערת קה"ת

ההמשכה מלמעלה"ט וההעלאה כו' כן א"י בהכת"י ומדויק יותר והמוקפין מן ת"י שבה עד ת"י למטה [בשורה התענוג] ל"י שם בהכת"י. [כ].

207 בשבה"כ — וכמ"ש במ"א ע"פ אז ישיר ישראל

מובא כמקור לביאור "אז ישיר ישראל... עלי באר", שאליו מפנה המאמר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת חוקת ע' תתמד.

208 אז ישיר ישראל כו' עלי באר

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר ענו לה". המאמר מפנה למה שמבואר במקום אחר על שירה זו: מעשי המצוות עולים כ"מים נוקביים", כמו באר שנובעים ממנה מים.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַיְשִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בָּאֵר עָנּוּ־לָהּ:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 אלמלא שמרו בניי ב' שבתות

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בר יוחאי: אילו שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן, היו נגאלים מיד.

Shabbat 118b:4 שבת קי"ח ב:ד'

אָמַר רַב יְהוֹנָה אָמַר רַב: אֶלְמָלִי שְׁמָרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַת רִאשׁוֹנָה לֹא שָׁלְטָה בָּהּ אוֹמֶה וְלָשׁוֹן. שְׁנָאֲמַר: "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הָעֵם לְלִקּוּטִי", וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "וַיִּכָּא עֲמֶלְקִי". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: אֶלְמָלִי מִשְׁמַרְיֵן יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שְׁבָתוֹת כְּהִלְכָתָן — מִיָּד נִגָּאֲלִים, שְׁנָאֲמַר: "כֹּה אָמַר ה' לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שְׁבָתוֹתַי", וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "וַיְהִיאוּתִים אֶל הָרָקָדְשִׁי וְגוֹיִי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיה, ב.

210 פ"י כהלכתן עדי"מ ההליכה בסולם

לקוטי תורה על בהר פותח את המאמר על "את שבתותי תשמורו" בקריאת לשון הרבים כרמז לשתי השבתות שבדברי חז"ל: "אילו שמרו ישראל שתי שבתות..."

הערת קה"ת

ראה לקמן בפ' בהר מא, א. וראה באוה"ת ויקרא-ב ע' תרכח ואילך שיש בזה ב' שיטות וכאן מבאר כשיטה השני' דהיינו דשבת האי הוא מלמטה למעלה והבי' מלמעלה למטה. וזהו כהלכתן ב' בחי' הילוך, עיי"ש. וראה באוה"ת בראשית-א נז, א בדקדוק לשון כהלכתן.

211 ההליכה מלמטה למעלה. . והבי' מלמעלה למטה

שם מתאר לקוטי תורה שתי דרכים שבהן אלקות מתגלה: המשכה, שבה העולם נשאר כפי שהוא ואלקות נמשכת לתוכו, ועלייה מלמטה, שבה העולם עצמו מזדכך, כפי שיהיה לעתיד לבוא. הדבר דומה לשני אנשים, אחד עומד במקום גבוה ואחד במקום נמוך, שיכולים להיפגש בשתי דרכים.

הערת קה"ת

ראה לקמן בהר מב, ד ובהמ"מ שם מאוה"ת ויקרא-ב ע' תרכט דשם מבאר דהב' ענינים הם עליות. וראה גם אוה"ת בראשית-א ע' סא, א.

212 עונג — מפני זה

בכתב היד הנוסח הוא: "וכל זה מפני שהתפילה..." (וכ"ז מפני שהתפילה).
הערת קה"ת
בהכתי"י שם אי' בזה"ל "וכ"ז מפני שהתפילה". [כ].

213 בסי' — וזהו

כל הקטע שבסוגריים על כפילות השבת, "זכור" ו"שמור", חסר בכתב היד.
הערת קה"ת
המוקפים [[וזהו עד כו' בשורה מההעלם] ל"י בהכתי"י. [כ].

214 וכמ"ש בסי' המקובלים

ההערה מזהה את "ספרי המקובלים" הנוכרים כאן: הרעיון שהתפילה היא "מיוחד ייחודים" מופיע בעמק המלך.
הערת קה"ת
נז' בסי' עמה"מ ש' קרית ארבע (פ"ב). [כ].

215 כל עיסקא דשבתא כפול

רבי יצחק: כל עניינה של השבת כפול; בין השאר, קרבנה ואזהרותיה — "זכור" ו"שמור".
Midrash Tehillim 92:1 מדרש תהילים צ"ב:א'
... אמר ר' יצחק (שמות טז כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת. מהו ראו.
אמר רבי יוסי מרגניתא דיהיבת לכו. אמר רבי יצחק כל עיסקא דשבתא כפול. עומר כפול (שם כב) שני העומר לאחד. קרבנו כפול (במדבר כח ט) וביום השבת שני כבשים. עונשה כפול (שמות לא יד) מחלליה מות יומת. שכרה כפול (ישעיה נח יג) וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד. אזהרותיה כפולות זכור ושמור. מזמורו כפול מזמור שיר ליום השבת. זה שאמר הכתוב (קהלת א ב) הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים. שבעה הבלים אמר קהלת. הבל ...
OYW (Public Domain)

216 שני כבשים

"וביום השבת שני כבשים". אחד הדברים הכפולים בשבת.
Numbers 28:9 במדבר כ"ח:ט'
וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו:
And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

217 זכור את יום השבת לקדשו

"זכור את יום השבת לקדשו". המאמר פותח בדרשה שהוא מצטט על "זכור" כהמשכה מלמעלה.
Exodus 20:8 שמות כ':ח'
זכור את־יְיָוִם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:
Remember the sabbath day, to keep it holy
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

218 ולכן כל עיסקא דשבתא כפול

המאמר מסביר שם ש"כל עסקי שבת כפולים" פירושו גם שכל אחת משתי השבתות עצמה כפולה וכוללת את שתי התנועות.
הערת קה"ת

נתבאר בד"ה אלה תולדות נח תנשי"א ושם מדייק "כל עיסקא דשבתא כפול נכלל גם שכל אחד משתי השבתות הוא כפול, היינו שכל אחד מהם כולל משניהם" ע"ש. וראה במקומות שנשמנו שם בהערה 16.

219 לעבדה ולשמרה

"לעבדה ולשמרה" — קראו (פסקה 12) כמצוות עשה ומצוות לא תעשה, עבודת ימי החול.
Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו
וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֲבֹדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:
And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 עד יעבור עמך ה'

מתוך שירת הים: "עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קניית". המאמר קורא את שתי ההעברות כעלייה וכירידה.
Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז
תַּפַּל עֲלֵיהֶם אִמְתָּהּ וּפָחַד בְּגִדְלָהּ וְרוּעָה יִדְמוּ כְּאֶבֶן עֲדִי־עֶבֶר עִמָּךְ
Havayah עֲדִי־עֶבֶר עִם־זו קְנִיתִי:
Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
שמות טו, טז.

פסקה 38

221 ראו כי ה' נתן לכם השבת

"ראו, כי ה' נתן לכם את השבת": כעת המאמר מסביר את הפסוק שבו פתח.
Exodus 16:29 שמות ט"ז:כ"ט
רְאוּ כִּי־יָתַן לָכֶם ה'שַׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יָצָא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי:
See that the L-RD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

222 מי שטרח בע"ש דוקא יאכל בשבת

"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". בתלמוד נאמר הדבר על העולם הזה ועל העולם הבא; המאמר מיישם זאת על ימות השבוע ועל השבת.
Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א"י
אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תִּנְהַךְ לָנוּ מֵרָאשׁ וְנַעֲשֶׂנָה. אָמַר לְהֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שֶׁבַעֲעוֹלָם! מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכֵל בְּשַׁבָּת, מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת מֵהֵיכָן יֹאכֵל בְּשַׁבָּת? אֵלָּא אֶף עַל פִּי כּוֹ, מִצְוָה קָלָה יֵשׁ לִי וְסוּכָה שְׁמָה, לָכֵן וְעָשׂוֹ אוֹתָהּ.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

223 כו" — כו

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בהוספת למהדורה.
הערת קה"ת

224 את אשר תאפו אפו

משה בערב השבת הראשונה שבה ירד המן: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלוי".

Exodus 16:23 שמות ט"ז:כ"ג

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' שֶׁבֶתוֹן שֶׁבֶת־קֹדֶשׁ לַה' מִקֹּחַ אֶת אֲשֶׁר־תֹּאפּוּ אֹפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוֹ וְאֶת כָּל־הָעֵדָף הַנִּיחִיו לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֹּקֶר:

And he said unto them: "This is that which the L-RD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the L-RD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning".

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, כג.

225 ביום הששי לחם יומים

"לכן הוא נותן לכם ביום הששי לחם ליומיים". המאמר מפרש זאת כך: המצוות של ימי השבוע מספקות את התענוג של השבת.

Exodus 16:29 שמות ט"ז:כ"ט

רְאוּ כִּי־יָיִה נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי:

See that the L-RD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

226 יהיה — ועיין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

המוקפים [התיבות (ועיין . . ע"ב)] ל"י שם. [כ].

227 ראו כי ה' נתן לכם

הזוהר על פרשת בהר מצטט את הפסוק "ראו, כי ה' ... נותן לכם ביום הששי לחם ליומיים" ומשווה זאת לברכת השנה השישית שלפני השמיטה: "וציווי את ברכתי לכם בשנה השישית".

Zohar, Behar 8:52-9:59 ספר הזוהר, בהר ח' נ"ב:ט:נ"ט

Hence "if ye say, What shall we eat in the seventh year?" the answer is, "I will command my blessing upon you in the sixth year"; just as it is written elsewhere: "See that the L-rd... giveth you on the sixth day the bread of two days" (Ex. 16, 29).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

228 דרכיה — ועי

כל הקטע מן ההפניה למדרש רבה ועד סוף פרק 5 חסר בכתב היד.

הערת קה"ת

המוקפים [(ועי ברבות עד סוף הפרק)] ל"י שם. [כ].

229 החדש הזה לכם

"החדש הזה לכם ראש חודשים". המאמר מפנה למדרש רבה על פסוק זה.

Exodus 12:2 שמות י"ב:ב'

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

230 הזה — אל

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בתוספות למהדורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

231 אל יצא איש ממקומו

"ראו, כי ה' נתן לכם את השבת; לכן הוא נותן לכם ביום הששי לחם ליומיים". המאמר מדגיש את המילה "לכם": השבת ניתנת בהתאם לעבודתכם.

Exodus 16:29 שמות ט"ז:כ"ט

רְאוּ כִּי־יָיִה נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי:

See that the L-RD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, כט.

232 אל יצא איש ממקומו

הזוהר על פרשת בשלח מפרש את "מקומו" כ"מקום" שבפסוק "ברוך כבוד ה' ממקומו": מקום ידוע, הנקרא "מקום", שבו נודע הכבוד העליון.

Zohar, Beshalach 28:408-418 ספר הזוהר, בשלח כ"ח:ת"ח-ת"י

ABIDE YE EVERY MAN IN HIS PLACE, LET NO MAN GO OUT OF HIS PLACE ON THE SEVENTH DAY. This "place" is the "Place" where it is right to walk. The inner meaning of the word is as in the verse: "Put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground" (Ex. 3, 5): the noted Place (i.e. stage of contemplation) where one is aware of the Supernal Glory.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

233 אל יצא איש ממקומו

הזוהר על פרשת ויקהל מסביר את "מקומו" באותו אופן: כמקום הקדושה, שמחוזה לו נמצא תחומם של "אלוהים אחרים", ומכנה זאת סוד כתר השבת.

Zohar, Vayakhel 18:238-246 ספר הזוהר, ויקהל י"ח:רל"ח-רמ"ו

It is written: "Let no man go out of his place on the seventh day" (Ex. 16, 29). We have learned that the term "place" signifies the space wherein it is fitting for a man to walk; and esoterically it is the counterpart of the similar term in "Blessed be the glory of the L-rd from his place" (Ezek. 3, 12); also in "for the place whereon thou standest", etc. (Ex. 3, 5); it is a place well known on high, and we call it the place ... wherein is

234 בזח"ב בשלח ס"ג סע"ב

קטע הזוהר על בשלח שהמאמר מצטט מובא ומבואר שם.
הערת קה"ת
נעתק ונתבאר באוה"ת בשלח ע' תרטו.

235 כי על כבוד

"כי על כל כבוד חופה." פסוק זה פותח את הדרוש שהמאמר מצטט.

Isaiah 4:5 ישעיהו ד'ה'

וּבָרָא ה' עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנִגְחָ אֵשׁ לְהַכֹּחַ לִילָה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד הַכֹּהֵן:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

236 ברוך כבוד הוי"מ מקומו

"ברוך כבוד הוי"מ מקומו." הפסוק מצוטט שוב בהקשר של רעיון ה"מקום".

Ezekiel 3:12 יחזקאל ג'י"ב

וַתִּשְׁאָלֵנִי רוּחַ וְאָשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֶעֶשׂ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹדֵהּ מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

237 בשברי לכם מטה לחם

"כשאשבור לכם את מטה הלחם." במילים אלה נפתח המאמר שהמאמר שלפנינו מצטט, העוסק ב"ברוך המקום".

Leviticus 26:26 ויקרא כ"ו:כ"ו

בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטֶּה־לֶחֶם וְאָפּוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לֶחֶמָם בְּתֹנֹר אֶחָד וַהֲשִׁיבוּ לֶחֶמָם בְּמִשְׁקַל וְאָכְלָתָם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ:

When I break your staff of bread, ten women shall bake your bread in one oven, and they shall deliver your bread again by weight; and ye shall eat, and not be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 41

238 ולבאר

ההערה מציינת שחלק ניכר חסר כאן בדפוס, ואף יותר מכך בכתב היד.

הערת קה"ת

כאן חסר הרבה בדפוס ובכת"י שלפנינו ביותר (ק"ב, ב. ק"ג, א) שם. [כ].

239 לאו דאית לך צדק ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה.

240 לאו דאית לך צדק ידיעא

מתפילתו של אליהו (פתח אליהו): לא שיש לך צדק ידוע, ואף לא אחת מהמידות האלה כלל. המאמר מביא זאת שוב: המידות באות לידי קיום רק

באמצעות עבודתם של אלה שלמטה.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב'ה'-ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אליו מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון

פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

241 רמ"ח פיקודין נעשים רמ"ח אברין

בתיא, פרק כג, מוסבר מדוע תיקוני זוהר מכנים את רמ"ח המצוות "רמ"ח אברין למלכא": המצוות הן רצונו הפנימי של ה'; כשם שאיברי הגוף הם לבוש לנפש ובטלים אליה לחלוטין, ונעים ברגע שהנפש רוצה בכך, כך גם החיות שבמעשה המצוות בטלה לחלוטין לרצון העליון.

Tanya, Likkutei Amarim 23:1 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ג:א'

וְעַם כָּל הַנִּזְכָּר לְעִיל, יוֹכֵן וַיְבַאֵר הַיֵּטֵב בְּתוֹסַפֶּת בִּיאור מַה שְּׁאָמְרוּ בְּזֹהַר דִּי־אוֹרֵי־תֵא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוֹלָא חֲדָא, וּבְתִיקוּנֵי פִי־רִשּׁוֹ דִּי־רַמְח"ח פִּיקוּדִין אֵינּוּן רַמְח"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

Zohar II, 118b זח"ב ק"ח, ב

הערת קה"ת

ראה תניא פכ"ג ובתיקוני. ת"י ת"ל (עד, סע"א). ובאגה"ת רפ"א (צ, ב) בזהר. וראה זהר וישלח קע, ב. בסה"מ תקס"ה ע' תתעו רע"מ וראה זח"ב ק"ח, ב.

242 כמבואר — דט'

בכתב היד כתוב: שלוש פעמים תשע הן כ"ו, שלוש פעמים כ"ז הן פ"א, שלוש פעמים פ"א הן רמ"ג, וה' החסדים המגדילים משלימים לרמ"ח.

הערת קה"ת

בהכתי"י שלפנינו איי בזה"ל דג"פ ט' עולה כ"ז וג"פ כ"ז עולה פ"א וג"פ פ"א עולה רמ"ג וה"ח המגדילים רמ"ח כו'. וע' ע"ח סוף שער פרקי הצלם (פ"ו). [כ].

243 סוף — ולכך נק' התורה והמצות בשם דרך ה'

בתורה אור על בשלח מוסבר "דרך הוי" לעשות צדקה ומשפט": צדקה ומשפט כוללים את כל המצוות; הצדקה, שהיא אתערותא דלתתא של רחמים, מעוררת אתערותא דלעילא, כך שאור אין סוף מתלבש בתורה ובמצוות. המשכה זו היא ה"דרך".

הערת קה"ת

ראה תו"א סג, ב.

244 ארון נושאי נשא

כשישראל עברו את הירדן, הארון נשא את נושאי; ועל עוזא אומרת הגמרא: "הוא נשא את נושאי, כל שכן את עצמו". המאמר מחיל זאת על כך ששם הוי" נשא את ישראל.

Sotah 35a:15-16 סוטה ל"ה א:ט"ו-ט"ז

נִמְצָא אָרוֹן וְנוֹשְׂאָיו וְכֹהֲנִים מְצַד אֶחָד, וַיִּשְׂרָאֵל מְצַד אֶחָד. נִשָּׂא אָרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו וְעֵבֶר, שְׁנַאֲמַר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לְעֵבֶר וַיַּעֲבֹר אָרוֹן ה' וְכֹהֲנֵי הָעָם". וְעַל דָּבָר זֶה נֶעֱשֶׂה עוֹזָא, שְׁנַאֲמַר: "וַיָּבֵאוּ עַד גֶּרֶן כִּידִן וַיִּשְׁלַח עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹ אֶת הָאָרוֹן", אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: עוֹזָא, נוֹשְׂאָיו נִשָּׂא, עֲצָמוֹ לֹא כָּל שְׂכָן!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה לה, א.

פסוק 42

245 מלך עוזר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח ברכת שמו"ע.

246 לנוק' — עוזר

בכתב היד מופיע "מלך עומד" במקום "מלך עוזר", ונוסח זה מדויק יותר לפי ההערה; השוו ל"המלך עומד" בפסקה הבאה.

הערת קה"ת

עומד כן אי בהכתי"י ומדויק יותר. [כ].

247 לנוק' — שהוא

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בתוספות למהדורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

248 כמ"ש בע"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ש' הווגים (פ"א) ומאד"ז ע"ש. [כ].

249 בעטרה שעטרה לו אמו

"בעטרה שעטרה לו אמו": המוחין החדשים הנמשכים באמצעות התפילה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחָתוֹ לָבֹד:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

250 מוחין חדשים — שיבואו

בכתב היד מופיע "שיצאו" במקום "שיבואו".

הערת קה"ת

שיצאו כן אי בהכתי"י. [כ].

251 אין כל חדש

"מה שהיה הוא שיהיה... ואין כל חדש תחת השמש". המאמר מחיל זאת על סדר ההשתלשלות הרגיל, שאינו מביא עמו שום דבר חדש.

Ecclesiastes 1:9 קהלת א:ט

מִה־שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמִה־שֶׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה וְאֵין כָּל־חֵדֶשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ:

That which hath been is that which shall be, And that which hath been done is that which shall be done; And there is nothing new under the sun

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת א, ט.

252 כמבואר בפע"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ש' הק"ש פ"ד, ה, ט, יא, יב. [כ].

253 כי הדם הוא הנפש

"כי הדם הוא הנפש". הפסוק מובא בהקשר של החיות הנמשכת מן המזון, כאשר הניצוצות המזוכים נמשכים לתוך מוחין חדשים.

Deuteronomy 12:23 דברים י"ב:כ"ג

רַק חֵזֶק לִבְלֹתִי אֶכֶל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יב, כג.

254 נה"י . . מוחין לתחתון

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ע"ה שער הווגים (פא"ב) ובש' פנימי וחי' (דרוש ח) ובכ"ד. [כ].

פסוק 43

255 ענין — ואגוסטוס

מילים אלה חסרות בכתב היד, שבו כתוב במקום זאת: "המלך העומד הנזכר לעיל, שהוא באמצעות זיווג וכו'".

הערת קה"ת

המוקפים ל"י בהכתי"י מן ת"י ואגוסטוס עד ת"י [בשורה בחי'] שהוא ע"פ זיווג. ושם אי מלך עומד הנ"ל שהוא ע"פ זיווג כו'. [כ].

256 יושב

בכתב היד כתוב: "אגוסטוס יושב: הוא כבחינת לידה, היושבת על אוכניים, שאינה באה מבחינת נצח, הוד ויסוד; אדרבה, הירכיים מתקררות וכו', כמו שכתוב בעץ חיים על 'והביטו אל אוכניים' וכו'". ההערה מציינת שנוסח זה מדויק מאוד.

הערת קה"ת

לפננו אי אגוסטוס יושב הוא כמו בחי' לידה שיושבת על המשבר שלא בא מבחי' נה"י אדרבה הירכיים מצטננים כו' וכמ"ש בע"ח ע"פ וראיתן על האבנים כו' וד"ל. וז"ל שם ומדויק שפיר. [כ].

257 מלך עומד ואגוסטוס יושב

על "נכון כסאך מאז" מספר המדרש על מלך שניצח במלחמה והוכתר לאגוסטוס: המלך עומד, ואילו האגוסטוס יושב; לכן אמרו ישראל שכיסאו של ה' התבסס רק כששרו על הים.

Shemot Rabbah 23:1 שמות רבה כ"ג:א

אז ישיר משה - הדא הוא דכתיב (תהלים צג, ב): נכון כסאך מאז. אמר רבי ברכיה, בשם רבי אבהו: אף על פי שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך, עד שאמרו בניך שירה, לכך נאמר: נכון כסאך מאז. משל למלך, שעשה מלחמה ונצח, ועשו אותו אגוסטוס. אמרו לו: עד שלא עשית המלחמה היית מלך, עכשיו עשינוך אגוסטוס. מה יש כבוד בין המלך לאגוסטוס? אלא, המלך עומד על הלוח ואגוסטוס יושב. כך אמרו ישראל: באמת עד שלא בראת עולמך, היית אתה, משבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד, שנאמר (חבקוק ...

delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

263 אז תתענג על ה'

"אז תתענג על הוי", והרכבתך על במתי ארץ". המאמר מפרש זאת כהתגלות העונג למטה בשבת.

Isaiah 58:14 ישעיהו נ"ח:י"ד

אז תתענג על־Havayah והרכבתך על־[במתי] (במותי) ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך כי פי Havayah דבר:

Then shalt thou delight thyself in the L-RD, And I will make thee to ride upon the high places of the earth, And I will feed thee with the heritage of Jacob thy father; For the mouth of the L-RD hath spoken it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעי נח, יד.

264 בעטרה שעטרה לו אמו

"בעטרה שעטרה לו אמו": אור ימות החול מן האימא העליונה, העולה באמצעות התפילה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

265 מקראי קדש

"אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם". המאמר מפרש "מקראי קודש" כהמשכה מלמעלה למטה.

Leviticus 23:4 ויקרא כ"ג:ד'

אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר־תקראו אתם במועדם:

These are the appointed seasons of the L-RD, even holy convocations, which ye shall proclaim in their appointed season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, ד.

Then Moses and the children of Israel sang this song to the "L-rd, and spoke, saying: I will sing to the L-rd, for He is exalted; the horse and his rider He cast into the sea" (Exodus 15:1). "Then [az] Moses...sang" – that is what is written: "Your throne is established of old [me'az]; [You have existed from eternity]" (Psalms 93:2). Rabbi Berekhya said in the name of Rabbi Abahu: Even though "You have existed from eternity," Your throne was not settled and You were not ... known in Your world

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

258 קרי"ס . דבעתיקא תליא

על הים, בעניין "מה תצעק אלי", אומר הוזהר שהעניין "תלוי בעתיקא", למעלה מהסדר הרגיל. המאמר מביא זאת בקשר לקריעת ים סוף, שנחשבת ללידה שמעל הסדר.

Zohar II, 48a זח"ב מח, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב מח, א.

פסקה 44

259 הקטן אינו מוליד

הגמרא אומרת על ילד בן תשע שהוא ראוי לביאה, "אבל אינו מוליד", ובית מדרשו של חזקיה מלמד שקטן אינו יכול להוציא זרע. המאמר לומד מכך שכוח ההולדה תלוי במוח בשל.

Sanhedrin 69a:3-4 סנהדרין ס"ט א:ג-ד'

אמר לקה: יש לו ואינו מוליד, כתבואה שלא הביאה שליש דמי. דבי חזקיה תנא: "וכי יוד איש – איש מזיד ומזריע, ואין קטן מזיד ומזריע. אמר לקה רב מרדכי לרב אשי: מאי משמע דהאי "מזיד" לישנא דבשוליי הווא? דקתיב: "ויוזד יעקב נזיד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין סט, א. ע"ה שער מוחין דצלם פ"ו. שם שער דרושי הצלם דרוש ג.

260 בשלימות — שאם

הערת קה"ת מפנה את הקורא להערה של הרבי שנדפסה בתוספות של המהדורה.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר בהוספות — לעיל כ, א.

פסקה 45

261 ממש — הי

בכתב היד מופיע "המה" במקום "היה": "כי הם עדיין בהעלם במוחין".

הערת קה"ת

המה כ"ה בכת"י. [כ].

262 וקראת לשבת עונג

"וקראת לשבת עונג": בשבת מתגלה העונג העליון למטה.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אם־תשיב משבת רגלך גשיות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מקבד וכבודתו מעשות דרכיה ממצוא חפצך ודבר דבר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); OYW (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY); Tur Orach Chaim, Vilna, 1923 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet Sefer HaBahir (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם. בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/beshalach/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק